

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ZİHİNSEL ENGELLİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYİN EĞİTSEL TANILAMA
SÜRECİNDE; RAM’ DA YÖNLENDİRME, YERLEŞTİRME VE
İZLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ÇALIŞANLARIN
GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Merve ÇİFTÇİ ÇİÇEK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nurhan CORA İNCE

BOLU- TEMMUZ- 2015

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Merve ÇİFTÇİ ÇİÇEK'e ait **ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYİN EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE; RAM'DA YÖNLENDİRME, YERLEŞTİRME VE İZLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ÇALIŞANLARIN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 03/07/2015

Akademik Unvan, Ad ve Soyad

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Nurhan CORA İNCE

Nurhan İnce

Üye : Yrd. Doç. Dr. Arzu TANRIVERDİ KİŞ

Arzu Tanrıverdi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ

Ahmet Yikmiş

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Etik İlkelerle Uyulduğuna İlişkin Metin

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşlerinin belirlenmesi başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim. 03/ 07/ 2015

Merve ÇİFTCİ ÇİÇEK

TEŞEKKÜR

Araştırmamın başından sonuna dek bana deneyim ve bilgisiyle yol gösteren, desteğini ve sabrını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nurhan Cora İnce'ye saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Bilgi ve deneyimlerini paylaşan sayın hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yıkılmış'a, Yrd. Doç. Dr. Hasan Avcıoğlu'na, Yrd. Doç. Dr. Arzu Tanrıverdi Kış'a ve özel eğitim anabilim dalındaki tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın yürütüldüğü Rehberlik Araştırma Merkezi müdürlerine ve çalışanlarına destekleri ve anlayışları için teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başlamama vesile olan anne ve babama, bu süreçte her zaman yanımda olan ablam Melike'ye, eşim Mesut Çiçek'e, ayrıca; sabrı, çevirileri ve desteği için kardeşim Ali Çiftci'ye sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT.....	xiii
KISALTMALAR.....	x
I. BÖLÜM.....	1
1. Giriş	1
1. 1. Problem	1
1. 2. Amaç	11
1. 3. Önem	11
1. 4. Varsayımlar	12
1. 5. Sınırlılıklar	12
1. 6. Tanımlar	12
II. BÖLÜM	14
2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	14
2. 1. Kuramsal Çerçeve	14
2. 2. İlgili Araştırmalar	24
III. BÖLÜM	35
3. Yöntem.....	35
3. 1. Araştırma Modeli	35
3. 2. Evren ve Örneklem.....	36
3. 3. Katılımcılar.....	36
3. 4. Veri Toplama Aracı.....	36
3. 5. Veri Toplama Süreci	37

3. 6. Verilerin Dökümü	38
3. 6. 1. Belirlenen tema ve alt temalar	38
<i>Tema 1: Eğitsel tanılama sürecinin dördüncü adımı yönlendirme</i>	38
<i>Tema 2: Eğitsel tanılama sürecinin beşinci adımı yerleştirme</i>	38
<i>Tema 3: Eğitsel tanılama sürecinin altıncı adımı izleme</i>	39
3. 7. Verilerin Analizi	39
3. 7. 1. Analiz Öncesi Hazırlıklar	40
IV. BÖLÜM	42
4. Bulgular	42
4. 1. Eğitim planı amaçlarının farklı yaş ve özel gereksinim düzeylerine yönelik yeterlilikleri	43
4. 2. Yönlendirme sürecinde aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.	45
4. 3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.	48
4. 4. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme süreci ile ilgili bilgi ve beceriye yönelik yeterlilikleri.	50
4. 5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğu.	52
4. 6. Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ölçütler.	53
4. 7. Yerleştirme kararı alınırken aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.	
4. 8. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireylerin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.	57
4. 9. Yönlendirme kararı alınan özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesine yönelik uygulamalar.	58
4. 10. Erken çocukluk döneminde tanılanan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.	62
4. 11. Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.	63
4. 12. Bireyin yılda bir kez izlenmesine yönelik devam ettiği kuruma sağlanan geri dönüt.	66
4. 13. Eğitsel tanılama sürecine yönelik RAM çalışanlarının karşılaştığı sorunlar ve görüşleri.	70

V. BÖLÜM	76
5. Tartışma	76
VI. BÖLÜM	83
6. Sonuç ve Öneriler	83
6. 1. Sonuç	83
6. 2. Öneriler	85
KAYNAKÇA	88
EKLER	95
EK- 1. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Onayı.	96
EK- 2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı	97
EK- 3. Görüşme örneği.	99
EK- 4: Özgeçmiş	108

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Araştırmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezi çalışanlarının özellikleri.....	36
Tablo 4. 1. Eğitim planı amaçlarının farklı yaş ve özel gereksinim düzeylerine yönelik yeterlilikleri.....	43
Tablo 4. 2. Yönlendirme sürecinde aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.....	45
Tablo 4. 3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.....	48
Tablo 4. 4. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme süreci ile ilgili bilgi ve beceriye yönelik yeterlilikleri.....	50
Tablo 4. 5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğu.....	52
Tablo 4. 6. Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ölçütler.....	53
Tablo 4. 7. Yerleştirme kararı alınırken aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi..	55
Tablo 4. 8. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireylerin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.....	57
Tablo 4. 9. Yönlendirme kararı alınan özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesine yönelik uygulamalar.....	58
Tablo 4. 10. Erken çocukluk döneminde tanılanan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.....	62
Tablo 4. 11. Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.....	63
Tablo 4. 12. Bireyin yılda bir kez izlenmesine yönelik devam ettiği kuruma sağlanan geri dönüt.....	66
Tablo 4. 13. Eğitsel tanılama sürecine yönelik çalışanın karşılaştığı sorunlar ve görüşleri.....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Verilerle ilgili belirlenen kategoriler ve kategorilere ait kodlar	41
--	----

KISALTMALAR

- RAM** : Rehberlik Araştırma Merkezi
BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYİN EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE; RAM'DA YÖNLENDİRME, YERLEŞTİRME VE İZLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK ÇALIŞANLARIN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Çiftci Çiçek, Merve

Yüksek Lisans Tezi

Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı; Yrd. Doç. Dr. Nurhan Cora İnce

Temmuz, 2015

Bu araştırma özel gereksinimli bireylerin eğitsel tanılama sürecinde RAM'da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik RAM çalışanlarının görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapıldı. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ili, iki ilçesinden Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görev yapan ikisi pilot görüşme olmak üzere 11 kişi oluşturdu. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplandı, toplanan veriler içerik analizi ile analiz edildi.

Araştırma sonucunda tanılama sonrasında hazırlanan eğitim planı amaçlarının tüm özel gereksinimli bireyleri kapsamadığı, eğitsel tanılama sürecine aile ve çocuğun mümkün olduğunca katıldığı sonucuna varıldı. Özel eğitim değerlendirme kurulunun bazı çalışanlarca yetersiz bulunduğu, özel eğitim hizmetlerinin ise tüm çalışanlar tarafından yetersiz bulunduğu saptandı. Yerleştirme kararı alınırken; velinin adresi, öğrencinin performansı, en az sınırlandırılmış eğitim ortamı gibi pek çok değişkenin etkili olduğu; bazı öğrencilerin yerleştirme kararı alınmasına rağmen örgün eğitime başlayamadıkları, erken çocukluk dönemindeki özel gereksinimli bireyler için eğitim seçeneklerinin yetersiz olduğu ve çok engelle sahip öğrenciler yerleştirilirken sınıf ve öğretmen eksiği olduğu, belirlendi. RAM çalışanları hastane raporları ile ilgili sorun yaşadıklarını, RAM'ların fiziksel şartlarının uygun olmadığını, RAM'ların işlevlerinin

farklılaşması gerektiğini, okullardaki öğretmenlerin özel eğitimle ilgili gerekli yeterliliğe sahip olmadıklarını belirttiler ve velilerin her yıl rapor yenilemelerinin onları zorladığına değindiler.

Araştırma bulguları göz önüne alındığında özel gereksinimli öğrencilerin yerleştirme, yönlendirme ve izleme süreçlerinde önemli eksiklikler olduğu gözlemlendi. Bu eksikliklerin genellikle tanılamamanın yerleştirme kısmında, yani öğrencilerin eğitime başladıkları noktada ortaya çıktığı göze çarpmaktadır.

Anahtar kelimeler: Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM), Eğitsel Tanılama, Yönlendirme, Yerleştirme, İzleme.

ABSTRACT**IDENTIFICATION OF THE PERSONNEL VIEWS ON THE STUDIES OF
REFERRAL, PLACEMENT, AND MONITORING IN CRC AT THE
DIAGNOSTIC PROCCES OF INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS**

Çiftci Çiçek, Merve

Master's Degree Thesis

Department of Special Training, Educator of Mentally Disabled

Consultant; Asst. Prof. Dr. Nurhan Cora İNCE

Temmuz, 2015

The purpose of this study was to identify the opinions of Counseling and Research Center (CRC) personnel who study on referral, placement and monitoring in the diagnostic process of individuals with special needs. The sample of the study consisted of interviews with eleven personnel (two interviews were pilot samples) who work in two CRC in B, Istanbul and in A, Istanbul. The data of the research were collected with semi-structured interview method and analyzed with content analysis.

Analysis showed that the educational objectives that were constructed after the diagnosis did not involve all the individuals with special needs and also parents and students attend the diagnosis process as much as they can. It was also noticed that some personnel found special education evaluation council insufficient while all of them were agreed that special education services are totally insufficient. Furthermore, study has found that the factors such as the residence of parents, the performance of student and the least restrictive environment were taken into consideration while deciding the referral. Study also showed that some students were not able to attend the formal education even though the placement decision were made for them, the educational options for students with special needs in early childhood were insufficient and there is a lack of classroom and teacher resources in the placement of highly disabled students.

CRC personnel stated that they have difficulty about medical reports, the physical conditions of CRCs should be improved and the functions of CRCs should be differentiated. Besides, CRC personnel claimed that renewal of medical reports every year by parents creates an obstacle and school teachers are not sufficiently qualified on special education.

When the findings of research were considered, some significant deficiencies observed in the process of referral, placement and monitoring of individuals with special needs. It draws attention that most deficiencies are observed in the process of placement which is the period of students start school.

Keywords: Counseling Research Center (CRC), Educational Diagnosis, Referral, Placement, Monitoring.

I. BÖLÜM

1. Giriş

1. 1. Problem

Tüm çocuklar bedensel özellikleri ve öğrenme yetenekleri bakımından farklılıklar gösterirler. Kimi daha kısa ya da daha uzun, kimileri hızlı öğrenir, kolay anımsar ve öğrendiklerini yeni durumlarda kullanır, kimileri ise daha fazla tekrara gereksinim duyar ve öğrendiği yeni bilgi ve becerilerin kalıcılığı ve genelleştirilmesinde güçlükler yaşar (Heward, 2006, aktaran: Akçamete, 2010, 29-74. Ed. Akçamete). Bununla birlikte özel gereksinimi olan çocuklar olarak adlandırılan bazı çocukların fiziksel özellikleri ve/veya öğrenme yetenekleri, bu çocukların eğitimlerinde bireyselleştirilmiş eğitim programlarını, yani özel bir eğitimi gerektirecek ölçüde normlardan farklılık gösterir (Eripek, 2008, 3-19). Öğrencinin özel eğitime gerek duyup duymadığını ortaya çıkarmak ve çocuğun bir yetersizlikten kaynaklanan bir okul performansı sorunu olup olmadığını saptamak üzere eğitsel ölçümleme yapılır (McCloughlin ve Lewis, 1997).

Özel eğitimde bireyi değerlendirme ve tanı koyma önemlidir. Bu eğitimin başlama aşamasında ve özel eğitim devam ettiği sürece tekrarlanması gereken bir dizi çalışma demektir. Özel eğitimde tanı denilince akla tıbbi tanı gelmektedir. Bu bir bakıma doğaldır. Fakat giderek özel eğitimde “Eğitsel Tanı” kavramı yaygınlaşmaktadır (Özsoy, 1998). Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sında her birey eğitim hakkına sahiptir. Bireylere verilecek eğitim onların gelişim ve zeka düzeyine, sosyal durumlarına göre farklılık göstermelidir. Bireylere en verimli eğitimi sunabilmek adına özel gereksinimli bireyler için eğitsel tanılama yapılmaktadır.

Eğitsel tanılama yetersizlikten etkilendiği tespit edilen bireyin, gelişim ya da disiplin alanlarında yapabildiklerinin, yani yeterliliklerinin belirlenerek eğitsel gereksinimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Eğitsel tanılamada, mutlak testler ve gözlemlerden yararlanılır. Bireylerin birbirleriyle karşılaştırılmasından çok, gelişim ya da disiplin alanlarında kendi içinde güçlü ve zayıf yanlarının ortaya çıkarılmasında, mutlak test ve gözlemlerden yararlanmak daha işlevseldir. Eğitsel tanılama, öğrencilerle eğitim ve öğretime nereden başlanacağına yönelik bireylerin disiplin alanlarındaki var olan performanslarının belirlenmesine hizmet etmektedir. Eğitsel tanılama modelinde çocuğun davranışları, performans düzeyine ilişkin elde edilen verilere göre değerlendirilmekte ve bu veriler özel eğitim gerektiren birey için nasıl ve nerede eğitim ortamı oluşturulacağına, hangi araçların kullanılabileceğine ve ne tür bir eğitim programına alınması gerektiğine hizmet edebilmektedir (Varol, 1992).

Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri ve değerlendirmeleri ile ilgili yasal düzenlemeler ilk olarak 1997 yılında yürürlüğe giren 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, ardından 2005 yılında çıkartılan 5378 Sayılı Kanun ve en son Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin son düzenlemeleri 2012 yılında yapılmıştır. Bu yönetmelikte yerleştirme şu şekilde ifade edilmiştir: “Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verilir” (Kargın, 2007).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarından yararlanabilmelerini sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenleme amacıyla hazırlanan “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” ne göre Türkiye’de eğitsel tanılama Rehberlik Araştırma Merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. “Tanılamada; bireyin özürli sağlık kurulu raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyacı,

eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır.”
Eğitsel tanılama süreci altı aşamadan oluşmaktadır:

- Eğitsel değerlendirme
- Tanılama
- Eğitim planı
- Yönlendirme
- Yerleştirme
- İzleme (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013’te erişildi)

Bir öğrencinin eğitsel gereksinimlerinin belirlenmesi için bilgi toplama süreci olan eğitsel değerlendirme süreci; bilgi toplamada farklı türde tekniklerin kullanıldığı, bir öğrenci hakkında şüphelenilen yetersizliğin ve bu yetersizlikten öğrencinin nasıl etkilendiğinin araştırıldığı, yani öğrencinin yeterli ve yetersiz olduğu alanların belirlendiği bir süreçtir (Avcıoğlu, 2011). Bu önemli süreç yaşanırken çeşitli sorun grupları ile karşılaşılabilir. Örneğin engelli birey ile aile içi iletişimin şekli, uzmanlar ile bilgi paylaşımı gibi konularda ailelerden kaynaklanan sorunlar gözlenmiştir. Yine eşgüdüm içerisinde olması beklenen eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, sosyal hizmetler gibi kurumların sorumluluk paylaşımı ve yönlendirme prosedüründe tam anlamıyla ortak bir hareket tarzına sahip olamadıkları bilinmektedir. Engelli bireye devletçe yapılan para yardımlarının yerinde kullanılmaması gibi aile tutumları veya bu yardımın bazı kişi ve kuruluşlarca istismar edilmesi mali sorunları gündemden düşürmemektedir (Kırbıyık, 2011). Psikologların, eğitimciler ve eğitimsel kararlar üzerinde etkisiz olduğunu söyleyen birçok tartışmaya rağmen; meslek, psikologların merkezi bir rol oynaması üzerine belirtiler gösteren, büyük problemlerle yüz yüzedir (Johnson, 1980).

Eğitsel değerlendirme süreci özel gereksinimli bireyin fark edilmesiyle başlar. Fark edilen çocuk bir değerlendirmeye tabi tutulur.

Tarama sürecinde değerlendirme, çocuğun daha fazla değerlendirilmeye gereksinimi olup olmadığını belirlemek üzere yapılır. Tarama sürecinde yapılan değerlendirmeye çocuğun olası bir gelişimsel gerilik ya da gecikmeye; görme, işitme

yetersizliğine ya da daha başka sağlık sorununa ya da fiziksel bir soruna sahip olup olmadığına ilişkin bilgi toplanır. Tahmin edebileceğiniz gibi tarama sürecinde çoğunlukla gözle görülemeyen, bir bakışta fark edilmeyen daha hafif düzeydeki yetersizlikler ortaya çıkar (Tekin- İftar, 2008). Tarama sürecinde yetersizlikten etkilendiği düşünülen çocukların davranışları gözlenerek ve analiz edilerek, bir yetersizliğin olup olmadığına bakılır. Tarama aşamasında öğrencilere herhangi bir teşhis konulmamalı ve adlandırma yapılmaması gerekir. Bu aşamada sadece, öğrencinin ele alınan özellik açısından normal gelişim gösterip göstermediği, bu konuda riskli, şüpheli öğrenciler varsa belirlenmeye çalışılmalıdır (Avcıoğlu, 2011). Çocuğa, tarama amacıyla değerlendirilme yapılmasının ardından problemin kesin olarak belirlenebilmesi amacıyla tanı koyulması gerekir.

Tanılama çocuğun bir yetersizlikten ya da gelişimsel gerilikten kaynaklı bir problemi olup olmadığını ortaya koyan ve tarama aşamasına göre daha yoğun olan aşamadır. Tanılamada çocuğun durumuyla ilgili kesin karar alınır ve bu karar doğrultusunda bir programa başlanır. Tarama sürecinde çocuğun yetersizlikten etkilenip etkilenmediği bilgisi ortaya konurken tanılama sürecinde çocuğun sahip olduğu yetersizliğe ya da soruna ilişkin sorulara ve ne tür bir uygulamadan geçirileceğine ilişkin sorulara yanıt verilir. Gözlem, görüşme, standartlaştırılmış testler, norm dayanaklı ve ölçüt dayanaklı testler kullanılarak bilgi toplanır. Alan yazınında küçük yaştaki çocuklarla standartlaştırılmış testlerin zorunlu olmadıkça kullanılmaması, bunun yerine norm dayanaklı testlerin kullanılması önerilmektedir. Bu değerlendirme sürecinde aileye de başvurulabilir ve aileyle yapılan görüşmede çocuğun doğal ortamı olan evdeki performansı değerlendirilir (Tekin- İftar, 2008).

Tanılamaya yönelik değerlendirmeler, bir öğrencinin sorunu olup olmadığını belirleyebilmek için tasarlanır. Bu değerlendirmeler sorulan soru: Bu öğrencinin belirgin bir yetersizlik/ gecikme/ durumu var mıdır? Varsa hangi durumda ve ne kadar ciddidir? (Avcıoğlu, 2011).

Eğitsel değerlendirme ve tanınması ilk kez yapılan her bireyin eğitim planı özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından hazırlanır. Eğitim planında, bireyin tüm gelişim

ve akademik disiplin alanlarındaki performansı ile öncelikli eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenen yıllık amaçlar yer alır (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Hazırlanan eğitim planı öğrencinin yönlendirildiği eğitim kurumuna gönderilerek, kurumdan bu plana istinaden eğitim yapmaları ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Planını hazırlamaları beklenmektedir.

Yönlendirme, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Özel gereksinimli öğrencilerin en az kısıtlayıcı eğitim ortamına göre eğitilmeleri, hem yasal hem de eğitsel bir gerekliliktir. Bu ilke, öğrencinin hem engelli olmayan yaşlıları ile olabildiğince bir arada bulunmasını, hem de eğitim gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak olan ortama yerleştirilmesini ifade eder (Kargın, 2009).

Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda uygun resmi okul veya kuruma yerleştirilmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde; öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği genel eğitim sınıfı olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/ kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdaki en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerinin sağlanmasına dikkat edileceği belirtilmektedir (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Yerleştirme kararında amaç özel eğitime gereksinimi olan öğrenci için uygun olan programı tespit etmektir. Bunun için sadece öğrencinin yeteneklerinin bilinmesi yeterli değildir, bunun yanında, karar verme sürecine katılanların beceri ve yeteneklerinin de göz önüne alınması gereklidir (Fiscus ve Mandell, 1997, Taylor, Richards ve Brady, 2005, aktaran: Avcıoğlu, 2010). Yerleştirme için değerlendirme, var olan potansiyel seçenekler arasından öğrenciye en uygun olanının belirlenmesi işidir (Avcıoğlu, 2011).

Özel gereksinimli çocuk ve gençlerin uygun eğitimleri için engel türü, derecesi, gereksinimlerine uygun ortamların düzenlenmesi gerekir. Örneğin ses yalıtımı olmayan,

gürültülü, yeterince aydınlatılmamış, ses yükselticileri olmayan bir ortamda işitme engellilerin eğitime çalışılması, hem çocuk hem de öğretmen yönünden eğitimi güçleştirir. Aynı biçimde görme ve ortopedik engellilerin rahatça hareket edebilecekleri çok fazla karışık ve engelleri olmayan bir ortamın düzenlenmesi belirlenen hedeflere ulaşmayı kolaylaştırır. Ortam düzenlemede sadece fiziksel ortam değil, sosyal ortam da önemlidir. Sosyal becerilerin kazandırılabilceği ortamlarda engelliler ilerideki yaşamlarına daha kolaylıkla hazırlanırlar (Akçamete, 1998).

Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesi esastır. Bireylerin gelişimlerinin izlenmesi; önerilen özel eğitim hizmetlerinin uygunluğunun ve BEP'lerinde yer alan amaçların gerçekleşme düzeyi bakımından değerlendirilerek her yıl eğitim planlarının yenilenmesi yoluyla yürütülür. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetler; özel eğitim hizmetleri kurulu, rehberlik ve araştırma merkezleri, okullar, kurumlar ve ailenin iş birliğiyle yürütülür (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). İzleme öğrencinin beklenildiği gibi gelişip gelişmediğinin, öğrenip öğrenmediğinin ve eğer gelişme ve öğrenme istenildiği gibi gitmiyor ise nelerin değiştirilmesi gerektiğinin belirlenmesi işlemidir. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, öğretim programının uygulanması sırasındaki ilerlemelerini izlemek amacıyla yapılan değerlendirmede elde edilen veriler öğretimin etkililiğine ilişkindir (Avcıoğlu, 2009).

Uzmanlar eğitsel ölçümlemeyi değişik biçimlerde tanımlar ve uygularlar. Güncel uygulamalar maliyet endişelerine pek önem verir gözükmemekte (Ysseldyke ve Algozzine, 1982, aktaran: McLoughlin ve Lewis, 1997) ve yöntem seçimi konusunda kayda değer bir görüş birliğini de yansıtmamaktadırlar (Ysseldyke, Algozzine, Regan, Potter, Richey ve Thurlow, 1980, aktaran McLoughlin ve Lewis, 1997). Belirli bir amaç için öngörölmüş testler, başka amaçlarla kullanılmaktadırlar (McLoughlin ve Lewis, 1997).

Yaygın olarak kullanılan bazı testlerin teknik kalitesi de özellikle öğrenme bozukluklarında kullanılan psikolojik süreç testleri (psychological processing test) ile ilgili olarak, eleştiri konusu olmuştur. Bazı ölçmecilerin testleri uygulama, puanlama ve yorumlamada sergiledikleri uzmanlık eksiği de (McLoughlin, 1985b) aynı derecede düşündürücü bulunmuştur. “Klinik Yargı”ya başvurulması da sıkça sorgulanmaktadır (Davis and Shepard, 1983, aktaran: McLoughlin ve Lewis,1997). Standartlaştırılmış testler ve güncel yerleştirme yöntemlerinin sınırlılıklarını gidermek için müfredata dayalı ölçümlemenin benimsenmesi savunulmaktadır (McLoughlin ve Lewis,1997). Eğitimsel performans ölçümlemesinde kullanılan tek yöntem başarı testleridir. ... Testlerin diğer türleri, örneğin tarama testleri, uygunluk testleri ve uyabilen davranış ölçekleri; eğitim performansını ölçmek, özel öğrenme güçlüklerini tanımlamak ve etkinliğini belirlemek için kullanılmıştır (Overton, 1992).

Bu tür kusurlar, doğal olarak, yetersizlikleri olan öğrencilerin ölçümlemesinde ayrımcı uygulamalar yapıldığı iddialarına yol açmıştır. A.B.D.’de öğrenci ve ebeveynlerin “hakların korunması” (due process) kapsamındaki haklarına her zaman saygı gösterilmemiş ve verilerin gizliliği gibi etik konularda hala kritik olmaya devam etmiştir. Arızı verilere (cinsiyet, ırk, sosyoekonomik durum), atfedilen önem, kritik performans değişkenlerine gösterilenden daha fazla olabilmektedir (Ysseldike ve diğerleri, 1981, aktaran: McLoughlin ve Lewis,1997). Farklı kültürel gruplarla diğer gruplardan gelen öğrencilerin haklarına eşit saygı gösterilmesi çabaları henüz başarılı olamamıştır. A.B.D.’de iki dilde ölçümleme günümüzde de önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (McLoughlin ve Lewis,1997).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaya hak kazanabilmek için, 3-21 yaş arasındaki öğrencilerin ayrıntılı bir formal değerlendirmeden geçirilmeleri gerekir. Değerlendirme, disiplinler arası bir değerlendirme kurulu tarafından gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, engelin türünü ve derecesini tanılamak kadar, eğitsel gereksinimleri belirlemek de dikkate alınmalıdır. 0-2 yaş grubundaki çocukların hem kendileri, hem de aileleri değerlendirilir (Kırcaali-İftar, 1998).

A.B.D.’de son yıllarda hızla yaygınlaşan eğilim, normal sınıf öğretmenin bir öğrenciyi özel eğitime aday olduğu gerekçesiyle formal değerlendirmeye yollamadan önce bazı girişimlerde bulunmasıdır. Bu ön girişimlerde öğretmenin, öğrenciyi sınıfta güçlük çektiği alanlarda değerlendirmesi ve eğitim programlarında değişiklikler yapması beklenmektedir. Bu etkinlikler sırasında öğretmene eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesi için öğrencilerin “engelli” diye nitelendirilmiş olma zorunluluğu kaldırılmaya çalışılmaktadır (Kırcaali- İftar, 1998).

ABD’de eğitim 1975 yılında PL 94-142 ile yerel yönetimlere bağlanmış ve yerel yönetimler 3-21 yaş arasındaki yetersizliği olan tüm çocuklara, yetersizliklerinin derecesi ne kadar olursa olsun, ücretsiz ve uygun eğitim sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Daha sonra, 1990 yılında PL 94-142’de bazı değişiklikler yapılmış ve bu yasa, PL 101-476 Özürlülerin Eğitimi Yasası (IDEA) adını almıştır (Beniz, <http://www.bilgiustam.com/> kaynastırma-egitimi-nedir 07 Aralık 2014’te erişildi). Ölçümleme ile ilgili olarak PL94-142 ve IDEA yasaları şu konulardaki düzenlemeleri içermektedir; yetersizlikleri olan öğrencilerin belirlenmesi, kullanılacak yöntemlere ilişkin güven verici tedbirler, ayrımcı olmayan ölçümleme, en az kısıtlayıcı ortama yerleştirme, bilgilerin gizliliği ve BEP’in geliştirilmesi. Eyalet yönetimleri, yetersiz öğrencilerin eğitimi için federal yardım alabilmek için bu kurallara uymak zorundadırlar (McLoughlin ve Lewis,1997).

Engelli bireyleri eğitim kanunu (IDEA), Amerika Birleşik Devletleri’nde 1975’den beri engellilik hali olan öğrencilerin bedava ve uygun eğitim haklarını korumaktadır. IDEA’dan önce, birçok eyalette devlet okulu yetkilileri eğitim için yetersiz gördükleri öğrencilere okul kaydı ve hizmetini reddedebiliyorlardı. IDEA uygunluk tercihlerinin yapılması ile genel sistem yapılanmasıyla öğrenciler için bireysel eğitim programlarının (IEPs) geliştirildi ve ailelerinin yasal hakları koruma altına alındı (Dhuey ve Lipscomb, 2010).

PL 94- 142, yetersizlikli öğrenci ve ebeveynleri için hakların korunması sürecini tanımlar (Tumbull, Stricland ve Brantley 1982, aktaran: McLoughlin ve Lewis,1997), “hakların korunması”nı (due process) şöyle özetlemektedirler: “Eğitsel kararların adil

olmasını amaçlayan bu kararları alan uzman ve ebeveyn sorumluluklarını açıkça ortaya koyan işlemler bütünü” (s.10), hakların korunması süreci, ölçümlemeye konu olan kişileri (ölçümleme sürecinin tüketicilerini) korumayı amaçlar –örneğin, ebeveynlere, çocuklarının teste tabi tutulacağının bildirilmesi ve elde edilen veriler çerçevesinde alınan karara ortak edilmesi gibi (McLoughlin ve Lewis,1997).

İngiltere’de 1994 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Uygulama Kılavuzu ile tüm özel gereksinimli çocuklara ilişkin eğitsel düzenlemelerin esasları belirlenmiştir. İngiltere’deki son özel eğitim düzenlemelerinin en önemli özelliği, özel eğitim kapsamına girecek çocukların önemli bir bölümünün eğitimlerinin, formal eğitim süreçlerine yer vermeksizin, normal sınıflarda yapılabileceğini öngörmesidir. Tek tip değerlendirme ve eğitim yaklaşımının, tüm özel gereksinimli çocuklar için uygun olamayacağı görüşü benimsenmektedir. Bu görüşten hareketle, beş aşamalı bir özel eğitim değerlendirme ve öğretim sistemi oluşturulmuştur. İlk üç aşama, informal değerlendirme ve kaynaştırmayı, 4. ve 5. aşamalar ise formal değerlendirme ve gerekli görülen durumlarda, ayrı özel eğitim ortamlarında eğitimi içermektedir (Kırcaali- İftar, 1998).

İngiltere’de, her okulda bir özel eğitim koordinatörü bulunmaktadır. Özel eğitim koordinatörü, tüm özel gereksinimli öğrencilerin dosyalarını tutmak, sınıf öğretmenlerine danışmanlık yapmak, okul dışı kurum ve kişilerle ilişkileri organize etmek gibi işleri yürütmektedir. Her okulun yazılı bir özel eğitim düzenlemesi bulunması gerekmektedir. Bu düzenlemede, özel eğitim koordinatörünün görevleri, informal değerlendirmelerin nasıl gerçekleştirileceği, verilecek hizmet içi eğitim programları, vb. konular ayrıntılı olarak yer almaktadır. Yerel eğitim yönetimleri, formal değerlendirme ve kararlardan sorumludur (Kırcaali- İftar, 1998).

Bu bilgiler ışığında tanılama sürecinin; özel gereksinimli bireyin eğitim öğretim hayatı için çok önemli bir başlangıç olduğunu, bu nedenle de bireyin tüm hayatı için büyük bir önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Bu önem, tanılama sürecinin nasıl ince elenip sık dokunarak yaşanması gereken bir süreç olduğunu bizlere gösteren bir

kanıttır. Tanı bireyin, kişisel, ailevi, tıbbi, kültürel ve bilişsel olarak pek çok yönden değerlendirilmesi sonucu, sağlıklı bir biçimde konulabilir (Avcıoğlu, 2011).

Ancak uygulamaya bakıldığında; eğitsel tanılama sürecinde aile, okul ve Rehberlik Araştırma Merkezi kaynaklı aksaklıklar yaşanabildiği görülmektedir. 1991 yılında yapılan 1. Özel Eğitim Konseyi’nde belirlenen sorunlardan birisi “Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin gerekli ve yeterli uzman kadrosuna sahip olmadığı” maddesidir (1.Özel Eğitim Konseyi, 1991).

Bugün yapılan uygulamalar göz önüne alındığı zaman durumun hala çok farklı olmadığı görülmektedir. Tanılama sürecinde yaşanan bu aksaklıklar bireyin kendisinin ve ailesinin tüm hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu araştırma ile süreçte yaşanan sıkıntıların saptanması ve bunun sonucunda sürecin iyileştirilmesi için fikirler üretilmesi umulmaktadır. Eğitsel tanılama sürecinde yaşanan aksaklıkların belirlenmesi, bu aksaklıkların kökenine inmeyi de sağlayacaktır. Böylece çözüm hakkında bizlere bir yol gösterecektir. Ayrıca süreçle ilgili yasal düzenlemeleri ve RAM’da yapılan uygulamaları karşılaştırma fırsatı da sunacaktır.

Türkiye’de zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinde mevcut durumun belirlenmesi konusunda alan yazın bölümünde özetlenen az sayıda araştırma vardır (Çağlar, 1985; Eripek, 1978; Kocaoğlu, 1991 ve Pamir 1979; aktaran: Bozkurt 2009). Ülkemizde alan yazında yapılmış araştırmalara bakıldığında; Özak, Vural ve Avcıoğlu (2008) Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin gönderme, tanılama, yerleştirme, izleme, değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerilerinin incelendiği, Bozkurt (2009) zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin betimlendiği, Kırbıyık (2011) Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşlerinin incelendiği, Avcıoğlu (2012) Rehberlik Araştırma Merkezi müdürlerinin tanılama, yerleştirme- izleme, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algılarının incelendiği, Bengisoy ve Avcıoğlu (2012) özel gereksinimi olan çocukların tanılama sürecinde ailelerin rolüne ilişkin görüşlerinin belirlendiği ve Tiryakioğlu ve Avcıoğlu (2013) Rehberlik Araştırma Merkezi müdürlerinin özel eğitim bölümünün sorunlarının

algılamalarının incelendiği bu çalışmalara rastlanmıştır. Yapılan bu çalışmalarda Rehberlik Araştırma Merkezinde tanılama çalışmaları yapan öğretmenler açısından yönlendirme, yerleştirme ve izleme süreçlerine yönelik ayrıntılı bir incelemeye rastlanmamıştır. Bu çalışmada eğitsel tanılama sürecinde yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmaları; farklı özür grupları, yaş grupları, aileler, özel gereksinimli bireyler açısından ele alınarak incelenmiştir. Bu doğrultuda sorular sorulmuş ve cevaplar aranmıştır.

Eğitsel tanılama sürecine bakıldığında yönlendirme, yerleştirme ve izleme aşamalarının, tanılananın eğitim içindeki kısmı olduğu görülmekte ve bu kısım içerisinde öğrencinin takibinin nasıl olması gerektiği ve bu şekilde olup olmadığı konusunu aydınlatmak amaçlanmıştır.

1. 2. Amaç

Bu çalışma; özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanlarının görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Alt Amaçlar:

1. RAM’da yönlendirme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşleri nelerdir?
2. RAM’da yerleştirme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşleri nelerdir?
3. RAM’da izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşleri nelerdir?

1. 3. Önem

Eğitsel tanılama süreci özel gereksinimli bireyin ilk kez fark edilip, teşhisinin koyulduğu bir süreçtir. Özel gereksinimli birey ve ailesi için oldukça kritik bir dönemdir. Bu önemli süreçte özel gereksinimli birey için gerekli önlemler alınır, gerektiğinde uygun eğitim ortamına yönlendirilir. Eğitsel tanılama sürecinde özel

gereksinimli bireyin iyi tanınması ve çok yönlü olarak değerlendirilmesi sürecin sağlıklı bir şekilde başlayıp sona ermesini sağlar. Bu da yasal düzenlemelere biat edilince ve işlerini iyi yapan kişiler ile mümkün olabilir.

Ülkemizde özel eğitim sistemi genel eğitim sistemi içerisinde henüz tam oturmamış bir sistemdir. Bu durum özel gereksinimli bireyler ve aileleri açısından pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Bu çalışmanın, bu sorunlarla ilgili yapılacak sonraki araştırmalara model olacağı ve tanılama sürecinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 4. Varsayımlar

1. RAM çalışanlarının sundukları görüşlerde samimi oldukları varsayılmıştır.

1. 5. Sınırlılıklar

1. Araştırma İstanbul şehrinde, Avrupa yakasında iki ilçelerindeki rehberlik ve araştırma merkezlerinde görevli 11 çalışan ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma RAM çalışanlarının eğitsel tanılama sürecindeki yönlendirme, yerleştirme ve izleme aşamaları ile ilgili görüşleriyle sınırlıdır.

1. 6. Tanımlar

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği; Türkiye’de 1997 yılında çıkarılan, son düzenlemeleri 2012 yılında yapılan ve özel gereksinimli bireylerin Türk milli Eğitim Sistemi içerisindeki eğitim öğretim hakları ve bu bireylere sunulacak olan eğitim hizmetlerini düzenleyen yasal yönetmelik (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü, Şen; 2010).

Özel gereksinimli çocuklar; eğitimsel beklentileri karşılamayan ve “normal gelişim gösteren” çocukların gereksinim duyduklarından farklı hizmetler ve kaynaklara gereksinim duyan çocukları nitelendirmek için kullanılan genel bir terim (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü, Şen; 2010).

Tanı, bireyin engeline ad koyma, derecesine ve bireyin bundan etkilenme durumunun belirleme demektir (Eripek, Özsoy, Özyürek, 1998).

Yönlendirme, özel gereksinimli bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir (MEB, 2012).

Yerleştirme, özürlü çocuğun durumuna ve düzeyine uygun bir eğitim kurumuna gönderilmesidir (Özgür, 2013).

İzleme, özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin takip edilmesidir (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013’te erişildi).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

2. 1. Kuramsal Çerçeve

Bu araştırmada; özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu bölümde eğitsel tanılama, eğitsel tanılamanın ilkeleri, eğitsel tanılamanın aşamaları; yönlendirme, yerleştirme ve izleme, yurt dışında eğitsel tanılama ile ilgili yapılan uygulamaları içeren çalışmalara yer verilmiştir.

Eğitsel Tanılama

Yaşına göre toplumsal kuralların gerektirdiği davranışların betimlendiği programın amaçlarını, çocuğun hangi ölçüde gerçekleştirdiği ve bu amaçlar doğrultusunda gereksinimlerini belirlemek için yapılan değerlendirmeye “eğitsel ölçümleme ya da değerlendirme” denir. Tanılama yalnızca sınıflama ve yetersizliğin ortaya konması için değil, yetersizliği olan öğrencilerin toplumsal kuralların gerektirdiği davranışları kazanmalarına hizmet edecek şekilde yapılmalıdır (Özyürek, 2006).

Eğitsel tanılamada; bireyin tüm gelişim ve disiplin alanlarındaki özellikleri belirlenir. Eğitsel tanılama aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden yararlanılarak yapılır;

a- Performans Değerlendirme

- b- Akademik Başarı Testleri
- c- Ölçüt Bağımlı Testler
- d- Performans Testleri
- e- Ürün/ Yapıt Dosyaları
- f- Program Ağırlıklı Değerlendirme (Ed. Baykoç, 2010)

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar hakkında önemli eğitsel kararlar tek bir eğitimciden çok, bir ekip tarafından verilir (Gürsel, 2005). Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerini yürütmek üzere RAM'ın teklifi ve millî eğitim müdürlüğünün onayı ile RAM'larda özel eğitim değerlendirme kurulu oluşturulur. Özel eğitim değerlendirme kurulu, RAM müdürünün görevlendireceği müdür yardımcısı ya da bölüm başkanı başkanlığında; a) Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı, b) Psikolojik ölçme araçlarını kullanabilen bir rehber öğretmen, c) Görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinden bir öğretmen, ç) Bulunması hâlinde gezerek özel eğitim görevi yapan bir öğretmen, d) Bireyin velisi, e) Varsa, bir çocuk gelişimi ve eğitimcisi oluşur" (MEB, 2012). Yasal düzenlemede özel eğitim hizmetlerinin eşgüdümü yürütülebilmesi amacıyla, rehberlik ve araştırma merkezlerinin yapı ve işleyişi yeniden düzenlenmekte, bu merkezler bünyesinde "Eğitsel Tanılama, İzleme ve Değerlendirme Ekibi"nin oluşturulması gerekli kılınmaktadır. Yönetmelikte ekibin görevleri açılanmakta, ekip üyelerinin kendi içinde ve diğer ekip üyeleri ile eşgüdümlü çalışmasının gerekliliği belirtilmektedir (Akçamete, Kargın ve Küçüker, 2002).

Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın ilkeleri şunlardır:

- Eğitsel değerlendirme ve tanılama erken yaşta yapılır.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları birlikte değerlendirilerek yapılır.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama; fiziksel, sosyal ve psikolojik bakımdan birey için en uygun ortamda yapılır.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin yetersizliğine göre birden fazla yöntem ve teknik ile uygun ölçme araçları kullanılarak yapılır.

- Eğitsel değerlendirme ve tanılama, bireyin eğitim ihtiyacı ve gelişimi dikkate alınarak gerektiğinde tekrarlanır.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılamada, bireyin öğrenme ortamları ile yeterli ve yetersiz olduğu yönler birlikte değerlendirilir.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde veli, okul ve uzmanlar iş birliği içinde çalışırlar.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde ailenin ve gerektiğinde bireyin görüşü alınır.
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan hiçbir açıklama yapılamaz. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları sadece yasal ve eğitimle ilgili kararlar almak için kullanılır (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre eğitsel tanı süreci sırasıyla; eğitsel değerlendirme ve tanılama, eğitim planı, yönlendirme, yerleştirme ve izleme aşamalarından oluşmaktadır ve Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından uygulanmaktadır.

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Yaşına göre toplumsal normların gerektirdiği davranışların betimlendiği programın amaçlarını, çocuğun hangi ölçüde gerçekleştirdiğini ve bu amaçlar doğrultusunda gereksinimlerini belirlemek için yapılan değerlendirmeye “eğitsel ölçümleme ya da değerlendirme” denir (Özyürek, 2006). Gearheart ve Gearheat (1990)'a göre, değerlendirme, “öğretici/müdahale edici kararların ve uygun olduğunda sınıflandırma ve yerleştirme kararlarının dayanacağı geniş bir bilginin sistematik bir şekilde toplanması ve yorumlanmasıdır. Değerlendirme öncelikli olarak bir sorun çözücü süreçtir” (Aktaran: Pierangelo ve Giuliani, 2006).

Ülkemizde bu değerlendirme görme, işitme, zihin gibi yetersizlik kategorilerine göre yapılmaktadır. Özel eğitime uygunluk aşamasında elde edilen bilgi;

standartlaştırılmış, norm dayanaklı ve karşılaştırmalı türde olmalıdır (Tekin- İftar, 2008, 73-91. Ed. Eripek). Eğitsel tanılama modelinde amaç, bireyi etiketlemek, özel eğitim kurumlarına sevk etmek değil, bireyin eğitsel gereksinimlerini yeterli ölçüde karşılayabilecek kararların alınabilmesini kolaylaştırmak; bireyin neleri yapıp neleri yapamadığını belirlemek, diğer bir deyişle özel eğitime gereksinimini saptamaktır (Avcıoğlu, 2011).

Eğitim Planı

Çocuğun özel eğitime uygunluğu belirlendikten sonra, diğer bir deyişle özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasının uygun olduğuna ilişkin bir değerlendirme yaptıktan sonra bu çocuk için uygun programın ne olacağına karar vermek için değerlendirme yapılır (Tekin-İftar, 2008, 73-91. Ed. Eripek). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde eğitim planı hazırlanması ile ilgili: Eğitim planında, bireyin tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı ile öncelikli eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenen yıllık amaçlar yer alır. Eğitsel değerlendirme ve tanılması ilk kez yapılan her bireyin eğitim planı özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından hazırlanır. Eğitim planı yeniden hazırlanırken öğrencinin o yıla ait bireysel gelişim raporu ile bir önceki eğitim planı dikkate alınır. İfadeleri yer alır. Ayrıca aynı yönetmeliğe 2009 yılında: “Her tür ve derecedeki resmî veya özel okul/kurumlara devam eden öğrencilerin eğitim planı her yıl BEP geliştirme birimi tarafından yenilenir. Destek eğitim hizmeti verilen özel, özel eğitim okul ve kurumlarındaki bireylerin eğitim planı, özel eğitim değerlendirme kurulu raporu süresi sonunda özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yenilenir.” Maddeleri eklenmiştir (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi).

Yönlendirme

Özel eğitim gereksinimleri belirlenerek tanılanmış bireyler için eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi tarafından yöneltme kararı alınır (Duman, Yıldırım-Erişkin, Coşgun- Başar ve Kırar, Ed. Santos, <http://www.cp-pack.eu> 11 Ocak 2015'te erişildi). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre özel gereksinimli bireyler eğitsel

tanılama yapılmasının ardından kendileri için en az sınırlandırılmış eğitim ortamına yönlendirilmeliler (2012).

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, normal akranları arasında eğitilmesi esastır. Mümkün olduğu kadar özel gereksinimli bireylerle normalleri bir arada eğitmenin yolu aranmalıdır. Bir arada eğitim yoluyla özel gereksinimli, normale, normal de özel gereksinimliyle bir arada yaşamayı öğrenir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1998).

Yerleştirme

Değerlendirme sürecinde toplanan bilgi, öğrencinin eğitimsel olarak yerleştirilmesinde uygun kararların verilmesini sağlayabilir (Pierangelo ve Giuliani, 2006). Bireylerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilir.
- Yerleştirme, bireylerin yetersizlik türü ve derecesi, tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı, eğitim ihtiyaçları ile ilgi ve istekleri doğrultusunda yapılır.
- Yerleştirmede, bireyin yerleştirileceği okulun veya kurumun personel durumu, öğrenci mevcudu ve eğitim ortamı göz önünde bulundurulur.
- Yerleştirme kararında velinin yazılı görüşü dikkate alınır.
- Birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir.
- Yerleştirme kararına; bireyin velisi karar tarihinden itibaren, yerleştirme kararı verilen okul veya kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ise kayıt tarihinden itibaren 70 iş günü içinde itiraz edebilir.

- Eğitimin her aşamasında, bireyin gelişimi ve eğitim performansı doğrultusunda durumuna uygun yeni bir okula veya kuruma yerleştirmesi kararı alınır (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi).

Eğitim ortamları özel gereksinimli öğrenciler için en çok sınırlandırılmıştan, en az sınırlandırılmış ortama göre tam zamanlı ayrı/yatılı gündüzlü özel eğitim okullarından başlayarak, yarı zamanlı özel eğitim okulları, genel eğitim okullarının bünyesinde açılan tam zamanlı özel eğitim sınıfları ve genel eğitim sınıfları şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca bir örgün eğitim kurumuna devam edemeyecek ve düzenli sağlık kontrolü gerektiren çocuklar için açılan hastane sınıfları ile ev dışında eğitimi sürdüremeyecek çocuklar için yapılan evde eğitim de özel gereksinimli öğrenciler için var olan eğitim ortamlarıdır (Henley, Ramsey ve Algozzine, 2006, aktaran: Kargın, 2010, Ed. Akçamete).

Eğitimsel performansına göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamına yerleştirilen bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanır. Bu plan eğitim bireyselleştirilerek uygulanır (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). BEP'in geliştirilmesi özel gereksinimli öğrencinin tanılanmasıyla başlar ve her öğretim yılı başında geliştirilir. BEP'te yer alan bazı bilgiler yıldan yıla aynı kalabilir, değerlendirme verileri, öğrencinin performans düzeyi, uzun ve kısa dönemli amaçlar gibi bilgiler de değişiklik gösterebilir (AECPD, 2006, aktaran: Avcıoğlu, 2015). BEP'in öğrenci için en üst düzeyde geliştirilebilmesi için çok yönlü bir ekip tarafından hazırlanması gerekir. BEP ekibinde; okul yöneticisi, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, okul psikologu veya rehber öğretmeni, ihtiyaca göre dil ve konuşma terapisti, odyolog, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, tıp ve sağlık personeli gibi farklı uzmanlar bulunur (Gürsel, 2005).

İzleme

Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre; öğrenciler bir eğitim ortamına yerleştirildikten sonra hazırlanan BEP'lerdeki yer alan amaçların gerçekleşme düzeyi bakımından her yıl değerlendirilmesi esastır.

Yönetmeliğe göre bu çalışma, aile, okul, özel eğitim hizmetleri kurulu ve RAM ile iş birliği içerisinde yürütülür (2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi).

Özel gereksinimli çocuklar için hazırlanan BEP yılda en az bir kez gözden geçirilmelidir. Program değerlendirmesi, çocukların öğretim sonundaki performansını belirlemek ve gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinin ne denli etkili olduğunu belirlemeyi hedefler. Ayrıca öğretim sürecinde öğrencinin karşılaştığı güçlük ve hataları ortaya çıkarmak amacına da hizmet eder (Gürsel, 2005, 45- 68. Ed. Gürsel).

Yurtdışında Eğitsel Tanılama ile İlgili Uygulamalar

Duman, Yıldırım- Erişkin, Coşgun- Başar ve Kırac, (<http://www.cp-pack.eu> 11 Ocak 2015'te erişildi) Portekiz, İtalya ve Romanya'da yapılan tanılama, değerlendirme, yerleştirme uygulamaları ile ilgili şunları belirtmişlerdir;

Tanılama, Değerlendirme ve Yerleştirmede Portekiz Örneği

Portekiz kanunları kapsamında tıbbi tanılama zorunlu değildir. Tıbbi tanılama sağlık açısından bir sorun olduğu zaman yapılmaktadır.

Özel gereksinimli bireyin değerlendirilmesi; disiplinler arası bir ekip ve içinde daima sınıf öğretmenini, özel eğitim öğretmenini, aileyi ve özel vakalara bağlı olarak da psikolog, fizyoterapist, iş terapistleri, doktorlar ve faydalı olacağı kabul edilen diğer kişiler de içerecek biçimde yapılır. Bu ekip içerisinde süreçten sorumlu kişi sınıf öğretmenidir. Disiplinler arası ekip, şunların tespit edilmesi için bir çerçeve olarak Uluslar arası İşlev Gösterme, Özürlülük ve Sağlık Sınıflandırması Çocuk Versiyonunu (ICF – CY) kullanır: 1) Her bir çocuk için hangi alanların değerlendirilmesinin gerektiği 2) Hangi değerlendirmeler için kimlerin sorumlu olacağı 3) Ne tür bilgi ve ölçüler toplanacak. Tüm verilerin toplanmasından sonra, çocuğun işlevsel profili elde edilir ve buna bağlı olarak çocuğun özel eğitim hizmetlerine uygunluğu tespit edilir.

Aileler, istedikleri okulu seçmekte serbesttirler ve çocuklar kayıt önceliğine sahiptir. Bununla birlikte devlet, belli bazı özel ihtiyaçlara göre bazı okulların özel olarak hazırlanması için sistemde gerekli düzenlemeleri yapmıştır; bu durumda, görme yetersizliği, işitme yetersizliği, otizmi olan çocuklar ve çok yetersizliği olan çocuklara yönelik okullardan bahsedilebilir.

Her durumda amaç çocuğu genel eğitim sınıfına yerleştirmek ve programı çocuğa göre düzenlemektir. Bazı çocuklar için, sahip oldukları özelliklerden ve grubun özelliklerinden dolayı, disiplinler arası ekip, çocuğu belli dönemlerde özel beceriler üzerinde çalışması için farklı bir ortama alabilir.

Öğretmen daima disiplinler arası ekibin bir parçasıdır ve söz konusu kararların ekip tarafından tartışılması ve onaylanması zorunludur. Bu süreçte son sözü daima aile söyler çünkü, BEP'nin oluşturulması ve onaylanması sürecinde yer almalıdır.

Tanılama, Değerlendirme ve Yerleştirmede İtalya Örneği

Tıbbi tanılama, Sosyal Özürlülerden Sorumlu Tıbbi Komisyon tarafından tayin edilmiş olan ve (özür türünü göz önünde bulunduran) profesyonel yerel tıbbi birimler ile birlikte çalışan bir sosyal görevli tarafından gerçekleştirilir.

Aynı zamanda öğrencinin eğitimsel değerlendirilmesi de tanı ile birlikte gerçekleştirilir ve uzmanlar İtalya'da bu hususta ICD 10'dan yararlanırlar (Sağlık Sorunları ve Hastalıklara İlişkin Uluslar arası İstatistiksel Derecelendirmenin 10. Gözden geçirilmesi).

Aileler, uzmanların önerilerini aldıktan sonra öğrencinin yerleştirileceği okulu kararlaştırır. Tıbbi tanılama ve eğitsel değerlendirmenin ardından, uluslararası kanunlara göre, öğrenciler devlet okullarına yerleştirilir.

Tanılama, Değerlendirme ve Yerleştirmede Romanya Örneği

Özel gereksinimi olan çocuklara ilişkin ön bilgiler, genellikle hastane ve aile doktorları gibi tıbbi makamlar tarafından elde edilir. Her bir çocuk belirli ölçütlere göre değerlendirilir ve tanılanır. Bu tanı sadece çocuğun ailesine bildirilir. Tanı konulduktan sonra, ilgili kişiler, özür sınıflandırmasına ilişkin bir kod (hafif, orta, ağır, çok ağır) kullanılarak kaydedilir. Bu kod, hastalığın adının ya da diğer özel bilgilerin açıklanmasına ya da tespit edilmesine imkân vermez. Çocukların eğitim sistemi içindeki dağılımı, yetersizliğe her hangi bir atıfta bulunmadan belirlenen koda göre yapılır. Bunun anlamı ise şudur: Serebral Palsi’li ya da diğer tür ruhsal ya da fiziksel sorunları olan çocuklara, ilgili sorunun özelliğine göre özel bir yaklaşım yaratma olasılığını ortadan kaldırarak eğitim sisteminde aynı biçimde yaklaşım gösterilir.

İngiltere

İngiltere’de özel gereksinimi olan çocuklar mümkün olduğunca normal okullarda eğitilmektedirler. Şayet bir çocuk normal mevcut okulların sağladığı eğitimden daha fazla yardıma ihtiyacı varsa, yerel yönetici özel eğitim ihtiyaçlarını, zorunlu ilâve koşulları ve gereksinimleri bildirmek zorundadır (Karacaoğlu ve Çabuk, 2002).

Almanya

Berlin Eyaleti Eğitim Yasası’na göre (2004, <http://www.tcberlinea.com> 27 Ocak 2015’te erişildi), Almanya’da veli ya da okulun başvurusu sonucunda bir öğrencinin özel eğitime ihtiyacı olup olmadığı belirlenmektedir. Ardından özel gereksinimli birey, velinin isteği sonucunda, normal okulda veya ağırlık noktası özel eğitim olan bir okulda eğitime başlamaktadır. Özel eğitimde müfredat ayrı hazırlanmakta ve özel eğitimde eğitsel hedefler farklılaşabilmektedir.

Almanya’da özel gereksinimli çocuklar ve gençlerin de okula gidip eğitimlerini tamamlamaları zorunludur. Özel eğitsel durumlarına göre engeli bulunmayan çocuklarla

ya da özel okullarda okurlar. Gelişimleri normal okullarda desteklenemeyen ve özel eğitsel gereksinimleri olan öğrenciler için genel ve mesleki eğitim çerçevesinde çeşitli okullar açılmıştır (MEB, Alman Okul Sistemi, http://www.tcberlinea.com/almanyada_egitim_sistemi.html 27 Ocak 2015'te erişildi).

Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan eğitim sisteminde özel gereksinimi olan çocuk ve gençlere uygun eğitim haklarının bir yasa çerçevesinde düzenlenmesi için 1975'te Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası (PL. 94- 142) yürürlüğe konmuştur. Bu yasa 3- 21 yaşları arasındaki özel gereksinimi olan bireylere; parasız, uygun eğitim hakkını, yasal uygulama hakkını, fark gözetmeksizin değerlendirme hakkını ve en az kısıtlayıcı ortamda eğitim hakkını sağlamıştır. Yasa ayrıca, devlet okullarının programlarından ve hizmetlerinden dışlanma ve özel eğitime gereksinimi olan çocuklar için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) hazırlanmasını zorunlu kılan hükümler içermektedir (Fiscus ve Mandell, 2002, aktaran: Ed. Akçamete, 2009).

ABD'de özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaya hak kazanabilmek için, 3-21 yaş arasındaki öğrencilerin ayrıntılı bir formal değerlendirmeden geçirilmeleri gerekir. Değerlendirme, disiplinlerarası bir değerlendirme kurulu tarafından gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, engelin türünü ve derecesini tanılamak kadar, eğitsel gereksinimleri belirlemek de dikkate alınmalıdır. 0-2 yaş grubundaki çocukların hem kendileri, hem de aileleri değerlendirilir (Kırcaali-İftar, 1998, 3-11. Ed. Eripek).

ABD'de kabul edilen PL. 94- 142 yasasının ardından, engelli çocukların engel durumlarına bakılmaksızın en az kısıtlayıcı çevre içinde, ücretsiz eğitimden yararlanmalarına ilişkin hakları da daha da genişletilerek 1990 yılında Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası (IDEA) kabul edilmiştir. Yasa 1997- 2004'te yeniden gözden geçirilmiş, yasaya 0-3 yaş arası yetersizliği olan ve risk altında bulunanlara erken eğitim, geçiş hizmetleri ve devlet desteğini sağlayan hükümler ile sunulan hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik araştırma ve teknoloji yatırımları, teknik yardımlar, ailelerin ve

özel eğitim personelinin yetiştirilmesi gibi ülke çapında düzenlenen etkinliklerle devlet desteğini gerekli kılan hükümlere yer verilmiştir (Ed. Akçamete, 2009).

Ayrıca ABD’de son yıllarda gözlenen önemli bir gelişme, öğretmen eğitimi programlarında genel ve özel eğitim hazırlama programlarının birleştirilmesidir. Bu düzenlemede öğretmen adaylarına birleştirilmiş programlar uygulanmakta, öğretmenlerin tüm öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Ed. Akçamete, 2009).

2. 2. İlgili Araştırmalar

Özel gereksinimli çocuklar için ülkemizde özel eğitimin zorunlu hale getirilişi 60’lı yıllara rastlamaktadır. Bununla ilgili 1962 yılında yürürlüğe giren 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’ndaki özel gereksinimli çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar zorunlu ilköğretim kurumları olarak ifade edilmiş, zorunlu ilköğretim çağındaki bulunan özel gereksinimli bireylerin özel eğitim ve öğretim görmelerinin sağlanacağı konusu madde-12 ile hükme bağlanmıştır. (Şahin, 2003 41-58. Ed. Ataman). 2006 yılında çıkartılan Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliği ile özel gereksinimli çocuklar hakkındaki hükümler bu yönetmeliğe bağlanmış ve özel gereksinimli çocukların hakları güvence altına alınmıştır. Bu bölümde özel gereksinimli çocukların eğitsel değerlendirme süreci, onlara verilen eğitim ve bu süreçte yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik varsa çözüm önerileri ile ilgili alan yazında yer alan çalışmalar sunulmuştur.

Johnson (1980) yerleştirme önerilerini etkileyen faktörleri belirleyebilmek için 356 okul psikologu, özel eğitim yönlendirme vakalarıyla ilgili dokuz farklı psikolojik raporu değerlendirmiştir. Raporlar eğitilebilir zihinsel engelliler, öğrenme engelliler ve duygusal rahatsız/ sosyal uyumsuz bozukluğu olanların yerleştirme önerileriyle; çeşitli zeka düzeyi, duygusal-sosyal problemler ve zeka-başarı düzeyi tutarsızlıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda, öğrencinin mevcut özelliklerinden herhangi biri diğerlerine oranla daha büyük önem arz ettiği için tahmin edilebilir yerleştirme önerileri

yapıldığı anlaşılmıştır. Fakat daha karmaşık birleşimlerde önerileri açıklayacak genel karar verme kuralları bulunamamıştır.

Snow (1984) çalışmasında çocukların özel eğitime yerleştirilmesine bazı yorumlar getirmiştir. Çalışmasında yorumlarının bir araştırma teklifi gibi algılanabileceğini söylemiştir. Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını belirleme ve asıl zor olanın öğrencideki ilerlemelerin kaydedilmesi olduğundan bahseden yeterlilik değerlendirmesi aşaması; benzer eğitimsel hedeflere odaklanmış tamamen alternatif öğretimsel tedaviler tasarlanmasından bahseden; alternatif tedavi tasarımı aşaması; son olarak da sonuç değerlendirmelerinin hem genel eğitimsel hedefler hem de özel eğitimsel hedeflerdeki ilerlemeyi göstermek için tasarlanması gerektiğinden bahseden sonuç değerlendirmesi olmak üzere üç temel odağa dikkat çekmiştir.

Ysseldyke ve Meijer (1986) Hollanda ve Amerika'daki özel gereksinimli bireyler için karar verme ve değerlendirme sürecini incelemişlerdir. Araştırma verilerini benzer şekilde sorular sorarak ve benzer şekilde yürüterek, Hollanda Groningen Eğitim Araştırmaları Enstitüsü'nde (RION) ve Amerika Birleşik Devletleri Minnesota, Minneapolis, Minnesota Üniversitesi Öğrenme Yetersizlikleri Araştırma Enstitüsü'nde (IRLD) toplamışlardır. Yürütülen bu iki araştırma sonucunda Hollandalı ve Amerikalı araştırmacıların karar verme süreci ve özel eğitim değerlendirmesi çalışmalarındaki mevcut bulgularında dikkat çekici benzerlikler olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu benzerlikler eğitime yerleştirmede olduğu için göz alıcıdır. Hollanda'da gönderilen öğrencilerin % 95'i yerleştirilir, ancak Amerika'da gönderilen öğrencilerin % 70'i yerleştirilir. Sonuç olarak araştırmanın ardından Hollanda ve Amerika'daki karar verme süreçleriyle ilgili hem benzer hem de farklı yönler açığa çıkmıştır.

Soodak ve Podell (1993) yerleştirme ve yönlendirme kararları üzerinde öğrenci problemi ve öğretmen etkililiğinin etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya 96'sı özel eğitim, 96'sı genel eğitim öğretmeni olmak üzere 192 öğretmen katılmıştır. Genel ve özel eğitimciler (n= 192) şu iki soru sorulmuştur: a) öğrenciyi normal eğitime yerleştirmenin uygun olup olmadığı ve b) bu öğrencinin özel eğitime sevk olup olmayacağı. Araştırma sonucunda, genel ve özel eğitimcilerin, yarar her iki boyutta da

yüksek olduğunda normal sınıf yerleştirmesini kabul etme eğiliminde oldukları; kişisel yeterlilikte daha yüksek olan normal eğitimcilerin, normal eğitimsel yerleştirmeye kişisel yeterlilikte düşük olanlara nazaran daha meyilli olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, davranış ve öğrenme problemlerini aynı anda yaşayan öğrenciler, yönlendirmeye daha duyarlı görülmüştür. Bu çalışma yerleştirme kararlarının temelini oluşturan şeyin öğretmenlerin hissi olduğunun öne sürmektedir.

Shaw ve Jolley (2007) işitme ve görme yetersizliği olanlarda öğrenme hizmetlerinin değerlendirilmesini konu alan bir çalışma yapmışlardır. Hem işitme hem görme yetersizliği bulunan bireylerin belli bazı ihtiyaçları bulunur. Bu çalışma görme ve işitme yetersizliği olan bireylerin ortaöğretim sonrasında Yorumlayıcı Eğitim Programındaki (IEP) öğrenmelerini değerlendirmektedir. Çalışma verileri 2003, 2004 ve 2005 yıllarında toplanmıştır. Üç kritik zamanda üç yarıyıl boyunca toplanan veriler sonucunda, baskın olan temalar şu şekilde belirlenmiştir: olumlu duygusal tepkiler, olumsuz duygusal tepkiler, problem çözme becerileri ve başa çıkma stratejileri, ders müfredatına deneyimlerin uygulanması, tüketici güçlendirmesinin tanıtımı, dokümanların analizinden itibaren ortaya çıkan bulguların kontrol edilmesi ve onaylanması için yapılandırılmış olan sorular içinde beş Kör- Sağır katılımcı ile görüşmeler.

Trohanis (2008) özel ihtiyaçları olan genç çocuklara ve ailelerine sağlanan hizmetlerdeki ilerlemeleri ve bu hizmetlerin mevcut durumunu irdeleyen bir çalışma IDEA'nın (Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası) 2005 yılındaki durumuna yönelik açıklamasında; yetersizliği olan çocuklar için sağlanan yüksek kalitede müfredat ve yönergeye bu çocukların erişiminin tam olarak sağlandığını belirttiklerini aktarmıştır. Çalışmada, erken çocuklukta verilen özel eğitimle ilgili olarak, erken çocukluk özel eğitiminin birçok çocuğa ekstra destek sağladığı ve yaşları büyüdükçe daha az başkalarına muhtaç oldukları belirtilmiştir. Giderek artan ve çeşitlenen nüfusun IDEA'nın uygulanmasını zorlaştırdığı fakat pek çok alanda ortak çaba ile yasa programlarının kuvvetlendirildiği ifade edilmiştir.

Dhuey ve Lipscomb (2010) tanılama kararlarında yaş ilişkilerinin etkisi olup olmadığı araştırmıştır. Araştırma sonucunda yaş ilişkisi etkilerinin öğrenme engelleri için güçlü olduğu fakat diğer engeller için güçlü olmadığı görülmüştür. Erkek çocuklarının İspanyol öğrencilerin de ölçülebildiği fakat siyah öğrenciler veya farklı sosyoekonomik kartillerden olanların ölçülemediği belirlenmiştir. Erken yaşta değerlendirmenin matematik başarısı kazandırdığı bulunmuştur. Bu çalışmada altı farklı sınıfta okuyan (anasınıfı, 1. Sınıf, 3. Sınıf, 5. Sınıf, 8. Sınıf ve 10. Sınıf) üç milletten denekler kullanılmıştır.

Lebeer, Birta-Sze'kely, Demeter, Bohacs, Candeias, Sønnesyn, Partanen ve Dawson'ın (2011) yaptıkları bu çalışma, Avrupa'daki DAFFODIL (Kalkınma ve Kapsayıcı Öğrenmeyi İşleyen ve Bu Doğrultuda Olan Dinamik Değerlendirmesi) projesinin sonuçlarını; fonksiyonel olup olmaması ve kapsayıcı eğitimde gelişme güçlükleri çeken çocukların katılımını, öğrenme değerlendirme sistemlerinin kolaylaştırdığı mı yoksa zorlaştırdığı mı sorusunu işler. Bu çalışma verileri İsveç, Portekiz, Macaristan, Belçika, Romanya, Norveç ve Virgin Adaları'ndaki, medikal, psikolojik, eğitimsel profesyonellere ve ebeveynlere anketler yollanarak toplandı. Çalışma sonucunda, uzmanların genel olarak hâlihazırdaki değerlendirme uygulamalarından tatmin olmadıkları; zaman eksikliği, insan kaynakları, materyaller, ekip çalışması ve benzeri gibi şeylerin zayıflıkları rapor edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin ve velilerin temel şikâyeti, çocukla nasıl çalışılacağını anlatan önerilerin oldukça fakir olması hakkındaydı. Araştırmacıların sonucu, , belirleyici veya tahmin edici bir şekilde kullanıldığında, hâlihazırdaki standardize psikometrik testlerin, öğrenme engellerine katkı yaptığıdır. Bu açıdan bakıldığında, niteleyici olarak odaklanmış dinamik ve fonksiyonel değerlendirmeler, öğrenme ve gelişme sorunlarına başka bir açıdan yaklaşma hususunda umut vericidir. Bu metotlar, ayrıca, çocuğun öğrenmedeki ve gelişmedeki ihtiyaçları konusunda anlamaya da katkı yapar.

Hebbeler, Spiker ve Kahn (2012), Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası'nın (IDEA) erken çocukluk eğitiminin güçlü ve rahatsız edici yönlerinin tartışıldığı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada yazarlar, genç çocukların yaşamlarını iyileştirmeye bir kaldıraç olarak politikaların gücü ve sınırlılıklarına dair IDEA'dan beri öğrenilmiş olan

iki erken çocukluk programını incelemişlerdir. Çalışma sonuçlarının engelli genç çocuklara ve ailelerine hizmetlerin karşılanması, doğrudan ve dolaylı olarak IDEA'nın nasıl etkilediğini anlamak için yararlı bir yapı sağladığını belirtmişlerdir. Araştırmada şu uygulama konuları tartışılmıştır: hizmetlere erişim, hizmetlerin kalitesi, maliyet ve finansman ve sonuçları.

Kurth, Morningstar ve Kozleksi (2014) A.B.D. ve eyaletlerinde rastlanma sıklığı düşük olan engelli öğrencilerin en fazla kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirilme düzenlemelerinin analiz edilmesi ve tartışılması ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda; a) devletlerin kısıtlayıcı yerleştirmeleri azaltmak için kesin yerleştirme hedefleri belirleyemediği, b) kısıtlayıcı yerleştirmeler içine yerleştirilmiş engelli öğrencilerin yüzdesinin geçen on yılda değişmeden kaldığı ve c) rastlanma sıklığı düşük olan engelli öğrencilerin kısıtlayıcı yerleştirmeler içine orantısız bir biçimde yerleştirildiği bulunmuştur. Bu sonuçlar imkânlar olduğunu gösteren kanıt olmasına rağmen binlerce engelli öğrencinin akranlarından ayrı olarak eğitimsel yaşantılarını sürdürdüğünü ortaya koymuştur.

Akçamete (1991) çalışmasında çok engelli çocuklar ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, çok engelli çocukların eğitimlerinden, tanılanmalarından, yurtdışı ve ülkemizde yapılan uygulamalardan bahsetmiştir. İşitme engelli öğrencilerin üçte birine yaklaşımının başka bir engele daha sahip olduğunu, bunun işitme- görme, işitme- zihinsel, işitme- zihinsel- görme, işitme- öğrenme güçlüğü, işitme- sosyal-duygusal bozukluk, işitme- diğer engeller olduğunu belirtmiştir. Bu çocukların eğitimden dışlanmış olmaları ve evde, enstitüde eğitim görmeleri sebebiyle sayılarının tam anlamıyla belirlemediğini, Türkiye'deki işitme ve görme engelliler okullarında tek engelli olma şartı arandığını öne sürmüştür.

Kırcaali- İftar (1996) özel eğitimde, tarama, sınıflandırma, program düzenleme ve program değerlendirme amacıyla değerlendirme yapıldığı belirlenmiştir. Değerlendirme sürecinin en önemli aşamalarından birinin veri toplama aşaması olduğunu ve veri toplama aşamasında da en sık kullanılan yöntemin "test uygulama" olduğuna değinmiştir.

Küçüker, Kargın ve Akçamete (2002) rehberlik ve araştırma merkezi elemanlarının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne ilişkin görüşlerinin ve yeterlilik algılarının geliştirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada: “Özel Eğitim Gerektiren Bireyleri Tanıma Formatörlük Kursu”na katılan 57 rehberlik araştırma merkezi elemanına araştırmada veri toplamak amacıyla, program öncesinde ve sonrasında Yönetmeliğe İlişkin Yeterlilik Algılarını ve Görüşleri Belirleme Ölçeği (YİBGBÖ) uygulanmış ve elde edilen veriler ölçeğin Yönetmelikte Belirtilen Görevlere İlişkin Yeterlik Algıları (YİYA) ve Yönetmeliğe ilişkin Görüşler (YİG) alt ölçeklerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, YİYA alt ölçeğinin BEP Geliştirme ve Aile Eğitimi, Eğitsel Tanı ve Değerlendirme ve Ekip Çalışması boyutları ile tüm alt ölçekte program sonrasında RAM çalışanlarının yeterlik algılarında anlamlı ölçüde bir artışın olduğunu göstermektedir. Ayrıca, YİG alt ölçeğinin Eğitsel Tanı ve Değerlendirme Süreci boyutunda da çalışma grubunun yönetmeliğe ilişkin görüşlerinde program sonrasında olumlu yönde bir değişme gözlenirken Ekip Çalışması, RAM ve En Az Kısıtlayıcı Ortam boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Özak, Vural ve Avcıoğlu (2008), çalışmalarında rehberlik araştırma merkezi müdürlerinin gönderme, tanılama, yerleştirme, izleme ve değerlendirmeye yönelik görüşleri ve önerilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları gönderme- tanılama- yerleştirme- izleme- değerlendirme süreçlerine ilişkin olarak, bu süreçlerin her birinin basamak basamak izlendiğini, fakat her bir basamakta kendi içindeki uygulamalarda sorunlar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özel gereksinimli bireylerin performanslarının belirlenmesinde ve eğitim faaliyetlerinin planlanmasında özel eğitim öğretmenlerinin önemli rolleri olduğu ancak bu alandaki mezun olan öğretmenlerin sayısının az olması ve daha yüksek ücretlerle özel kurumlarda çalışmayı tercih etmelerine bağlı olarak rehberlik araştırma merkezlerinde yeterli sayıda uzman bulunmayışı gönderilen öğrencilere ayrılan zamanın yetersiz olması gibi durumlardan dolayı uygulamalarda problemler yaşandığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin tanı- değerlendirme süreçlerinde öğrencinin sosyal ortamındaki kişilerden yeterli bilgi alınamaması, öğrenci tanıma dosyalarının okullardaki uzmanlar tarafından uygun şekilde doldurulmaması, aile ve okuldaki

öğretmenlerin sürece dahil edilmemesi vb. dolayı öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin karar verme sürecinde zorluklar yaşandığını ortaya koymaktadır.

Bozkurt'un (2009) zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin mevcut durumunu betimlemek amacıyla yaptığı çalışmasına zihinsel yetersizlik tanısı almış 103 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin tanılama süreci ayrıntılı bir şekilde betimlenmiş ve istatistiksel sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca araştırma bulguları; zihinsel yetersizlik tanısı alan öğrencilerin tanılama süreçlerinde ciddi eksiklikler olduğunu, yönetmeliğe uyulmadığını ve etkili bir tanılama yapılamadığını ortaya koymuştur.

Karaer'in (2010) bu çalışması ilköğretim düzeyinde, özel gereksinimli öğrencilerin, okul yöneticileri, sınıf ve psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenleri tarafından tanınma yeterliliklerinin belirlenmesi sorununa yöneliktir. Araştırmaya 26 ilköğretim okulunda görev yapan 85 okul yöneticisi, 499 sınıf ve 10 Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğretmeni katılmıştır. Çalışma ile okul yöneticilerinin, sınıf ve psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrenciyi tanımada zorluk çektikleri ve bu öğrencilerle ilgili aldıkları eğitim ve bilgi konusunda kendilerini yetersiz buldukları gözlenmiştir.

Barutçu (2010) zihinsel yetersizlik şüphesiyle Ram'a yönlendirilmiş, zeka bölümü 70-90 aralığında olduğundan dolayı destek özel eğitim hizmetinden faydalanamayan öğrencilerin akademik becerilerde ilerleme gösterip göstermediğini ve Türkçe matematik disiplin alanlarındaki ilerlemeleri sınıf arkadaşlarının ilerlemeleriyle paralellik gösterip göstermediğini betimlemeyi amaçlamıştır. Çalışmasına Fatsa RAM görev bölgesinde bulunan ve 2009-2010 eğitim öğretim yılında yetersizlik Şüphesiyle Fatsa RAM'a yönlendirilerek tanılması yapılan, tanılama sonucunda zeka bölümü 70-90 zeka aralığında olduğu için normal zekaya sahip olarak tanılanan 6 ikinci sınıf öğrencisi ve bu 6 öğrencinin sınıfında bulunan 79 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda, RAM'da tanılanan öğrenciler ile akranları arasında ciddi farklılıklar bulunmuştur. Araştırma bulguları bir bütün olarak ele alındığında RAM' da zihinsel yetersizliğe yönelik yapılan tanılama sürecinde özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde

yer alan noktalara göre hareket edilmediği, akademik becerilerde öğrencilerin yapabildikleri dikkate alınmadan eğitsel kararlar verildiği sonucuna varılmıştır.

Kırbiyık'ın (2011) çalışmasında; Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri, bu süreçte yaşanan sorunlar ve sorunlara karşı geliştirilen çözüm önerilerine yer verilmiştir. Çalışmaya Ege ve Akdeniz Bölgesindeki üç ilden özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli on tane öğretmen katılmıştır. Araştırma verileri görüşme yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Bengisoy ve Avcıoğlu (2012) çalışmalarında özel gereksinimi olan çocuğa sahip ve herhangi bir nedenden dolayı çocuğunun incelenmesi için başvuran veya çocuğu incelemeye gönderilen ebeveynlerin tanılama sürecine katılımlarına ilişkin görüşlerini ve tanılama ile ilgili genel görüşlerinin belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır ve betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Araştırmaya KKTC'de özel gereksinimli çocuğu olan ve herhangi bir nedenden dolayı çocuğu için incelemeye başvuran ebeveynler katılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin tanılama sürecine katılımlarına ilişkin bulgulara bakıldığında; ebeveynler çocuklarında yetersizlik fark ettiklerinde; çocuk doktoruna başvurdukları, çocukta havale, geç konuşma, gelişiminde akranlarına göre gerilik olması gibi nedenlerden dolayı çocuk doktoruna kendilerinin götürdükleri, ailelerin çoğunlukla çocuklarını değerlendirme sürecine hazırlamadıkları, değerlendirme esnasında çocuklarının yeterli performans gösteremediği, bu durumun öğrencilerin değerlendirme esnasında performanslarını etkilediğini düşündükleri ve bu konuda herhangi bir önlem alınmadığı bulunmuştur.

Avcıoğlu (2012) RAM müdürlerinin; tanılama, yerleştirme-izleme, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma için geliştirdiği ankete 198 RAM Müdürü katılmıştır. Araştırma sonucunda, RAM müdürlerinin verdiği cevaplar doğrultusunda belirlenen sorunlar; RAM Müdürlerinin Tanılamada Karşılaşılan Sorunları Algılamalarına İlişkin Bulgular, RAM Müdürlerinin Yerleştirme-İzlemede

Karşılaşılan Sorunları Algılamalarına İlişkin Bulgular, RAM Müdürlerinin BEP Geliştirmede Karşılaşılan Sorunları Algılamalarına İlişkin Bulgular ve RAM Müdürlerinin Kaynaştırma Uygulamasında Karşılaşılan Sorunları Algılamalarına İlişkin Bulgular olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Ayrıca araştırmada, RAM müdürlerinin mezun oldukları lisans programı ve mesleki kıdemlerinin bu sorunları algılamalarında etkisinin olmadığı görülmüştür. Bunun yanında; cinsiyete göre tanılama alanında; yaşlarına göre, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamalarında; RAM müdürü olarak çalışma sürelerine göre ise, yerleştirme-izleme ve BEP geliştirme alanlarında sorunları algılamalarında farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Selimoğlu, Özdemir, Töret ve Özkubat (2013) çalışmalarının amacı otizmli çocuğa sahip olan ebeveynlerin, çocuklarına otizm tanısı konulması aşamasında yaşadıkları deneyimleri, eğitim, sağlık imkânları ve kendi gereksinimleri ile ilişkili görüşlerini anlamaya yönelik bir fikir sunmaktır. Araştırmaya 2 ila 12 yaşları arasında değişen otizmli bireylere, birincil bakım veren 50 ebeveyn katılmıştır. Araştırma verileri nitel araştırma yönteminden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda dört önemli bulgu ortaya çıkmıştır: 1. Ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde farklılıkları ilk fark ettikleri zaman ile tanılanma arasında geçen zaman farkı, 2. Tanılama sürecinde uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmenin sınırlılıkları, 3. Ebeveynlerin gereksinimleri doğrultusunda sağlanacak destek hizmetlerinin eksikliği, 4. Çocuklara sunulan özel eğitim hizmetlerinde, bütünlüğün sağlanmaması problemidir.

Tiryakioğlu ve Avcıoğlu (2013), Rehberlik ve Araştırma Merkezi Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün sorunlarını ve bu sorunlarla ilişkili değişkenleri belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın evrenini ülke çapında hizmet veren 190 RAM müdürü oluşturmaktadır. Kendilerine iki bölüm ve 93 sorudan oluşan anket gönderilen 198 müdürden 110 tanesi ankete katılmıştır. Toplanan verilerin çözümlenmesinde, müdürlerin Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün sorunlarını değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket sorularına verdikleri cevaplara frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimleyici istatistikler yapılmıştır. Müdürlerin cinsiyet, yas, mezun oldukları lisans programı,

meslekteki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süreleri, kadro durumu, öğrenim durumu ve Hizmet içi eğitim alma durumlarının özel eğitim Bölümü'nün sorunlarını algılamalarında etkisinin olup olmadığını belirlemek için t- testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, RAM müdürlerinin cinsiyet, yaş, mezun oldukları lisans programı, meslekteki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süreleri, kadro durumu, öğrenim durumu ve Hizmet içi eğitim alma durumlarına göre Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü'nün genel özellikleri, merkeze birey yönlendirilmesi, tıbbi tanılama, eğitsel değerlendirme ve tanılama, yönlendirme, yerleştirme ve izleme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Kaynaştırma sorunları ile ilgili alt bölümlere verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir fark görülmediği sonucuna varmışlardır.

Çağlar (bt), uyumsuz çocukların tanınması ve teşhisini irdeleyen çalışmasında, erken teşhisin bu çocuklar için öneminden, tarama ve ilk gönderme sürecinden, davranış dereceleme ölçeklerinden ayrıntılı olarak bahsetmiştir. Bu ölçeklerin hazırlanmasını çalışmasında belirtmiştir. Öğretmen ve uzman kişilerin uyumsuz çocukların erken tanınmasında yardımcı olacak, akranları ve bireylerin kendi kendilerinin davranışlarının derecelendirmede kullanacağı araçlardan bazılarını şu şekilde vermiştir: sınıf resimleri, sınıf oyunu, öğrenci tarama listesi ve resim oyunu, kendi hakkında düşünceleri ve kendi kendini test etme.

Alan yazında yurt içinde ve yurt dışında yapılan bu çalışmalarda; birden fazla yetersizliği olanlarla ilgili verilen kararların tahmini yapıldığı (Johnson, 1980), Snow'un özel eğitim hakkındaki yorumlarını yeterlilik değerlendirmesi, alternatif tedavi tasarımı, sonuç değerlendirmesi olarak üç başlıkta topladığını (1984), Hollanda ve Amerika'daki tanılama süreçlerinin benzer ve farklı yönleri olduğu (Ysseldyke ve Meijer, 1986), kişisel yeterlilikte daha yüksek olan normal eğitimcilerin, kaynaştırma yerleştirmesini kabul ettikleri (Soodak ve Podell, 1993) ve işitme ve görme yetersizliği olan bireylerin bazı özel ihtiyaçları olduğu (Shaw ve Jolley, 2007) saptanmıştır. Erken yaşta tanılamamanın özel gereksinimli bireyin gelişimi için oldukça önemli olduğu (Çağlar, bt; Trohanis, 2008), tanılama kararları alınırken yaş ilişkisi etkilerinin öğrenme engelleri için güçlü olduğu fakat diğer engeller için güçlü olmadığı (Dhuey ve Lipscomb, 2010), Avrupa'daki uzmanlar ve ebeveynlerin değerlendirme uygulamalarından memnun

olmadıkları, bazı konularda zayıflıklar olduğunu düşündükleri (Lebeer, Birta-Sze'kely, Demeter, Bohacs, Candeias, Sønnesyn, Partanen ve Dawson, 2011), IDEA'nın erken çocukluk programının güçlü ve sınırlı yönleri olduğu (Hebbeler, Spiker ve Kahn, 2012) ve rastlanma sıklığı düşük olan engelli öğrencilerin çoğunlukla akranlarından ayrı eğitim gördüğü (Kurth, Morningstar ve Kozleksi, 2014) görülmüştür. Birden fazla yetersizliği olan çocukların Türkiye'de özel eğitim kapsamında bile düşünülmediği (Akçamete, 1991), özel eğitimde, tarama, sınıflandırma, program düzenleme ve program değerlendirme amacıyla değerlendirme yapıldığı (Kırcaali- İftar, 1996), Rehberlik ve Araştırma Merkezi elemanlarının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne ilişkin, "Özel Eğitim Gerektiren Bireyleri Tanıma Formatörlük Kursu"na katıldıktan sonra BEP Geliştirme ve Aile Eğitimi, Eğitsel Tanı ve Değerlendirme ve Ekip Çalışması boyutlarında önemli bir artış olduğu; RAM ve En Az Kısıtlayıcı Ortam boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı (Küçüker, Kargın ve Akçamete, 2002) RAM'da tanılama sürecinde bazı problemler yaşandığı ve ciddi eksiklikler olduğu (Avcıoğlu, 2012; Kırbıyık, 2011; Bozkurt, 2009; Özak, Vural ve Avcıoğlu, 2008; Bengisoy ve Avcıoğlu, 2012) ve okul yöneticilerinin, sınıf öğretmeni ve psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili kendilerini yetersiz hissettikleri (Karaer, 2010) belirlenmiştir. Tanılama sürecinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne uygun tanılama yapılmadığı ve sağlıklı eğitsel kararlar alınmadığı (Barutçu, 2010), ve RAM Müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında bazı sorunlar algıladıkları (Avcıoğlu, 2012) saptanmıştır. Ayrıca otizmlili bireylerin tanılanmasında geç kalındığı, özel eğitim ve destek hizmetlerin yetersiz olduğu (Selimoğlu, Özdemir ve Töret 2013) ve RAM müdürlerinin Özel Eğitim Hizmetleri bölümünün sorunlarını algılamalarında cinsiyet, yaş, mezun oldukları lisans programı, meslekteki kıdem, RAM müdürü olarak çalışma süreleri, kadro durumu, öğrenim durumu ve Hizmet içi eğitim alma durumlarının bir etkeni olmadığı (Tiryakioğlu ve Avcıoğlu, 2013) belirlenmiştir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, katılımcılar, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin dökümü ve veri analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma RAM’ da eğitsel tanılama sürecinde yönlendirme yerleştirme ve izleme basamaklarına yönelik RAM çalışanlarının görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma; sosyoloji, antropoloji gibi birçok disipline dayanır (Bogdan ve Biklen, 1992; goetz ve Lecompte, 1984, Patton, 1987, aktaran: Şimşek ve Yıldırım 2008). Tüm bu disiplinlerin bulunduğu ortak amaç; insan davranışını içinde bulunduğu ortam içinde ve çok yönlü olarak anlamaya çalışmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Denzin ve Lincoln, nitel araştırmanın, inceleme nesnesine ilişkin olarak yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımı içeren bir araştırma olduğunu ifade ederler (Aktaran: Kuş, 2003).

Araştırma verileri görüşme tekniklerinden, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem tek seçenekli cevaplamayı hem de araştırmanın yapıldığı alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014). Yarı yapılandırılmış görüşmede, görüşme esnasında görüşülen kişi serbest bir söyleşi için tamamen özgür bırakılır. Araştırmacı yalnızca ilgilenilen sorun üzerinde devam edilmesi, konunun dağılmaması hususunda titiz davranır (Mayring, 1990).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü' ne bağlı İstanbul ilindeki iki ilçenin Rehberlik Araştırma Merkezlerinde görevli çalışanlar oluşturmaktadır. Bu evren içinde özel eğitim ve rehber öğretmenlerin olduğu, ikisi pilot görüşme olarak toplam 11 çalışanla görüşme yapılmıştır. Bu 11 çalışan araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3. Katılımcılar

Araştırmada İstanbul ilinde iki ilçenin Rehberlik Araştırma Merkezlerinde çalışanlarla görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan çalışanlardan 5 tanesi kadın, 6 tanesi erkektir. Yapılan görüşmelerle bu kişilerin görev süreleri, mezun oldukları bölüm ve bulundukları rehberlik araştırma merkezinden görev süreleri belirlenmiştir.

Tablo 3. 1. Araştırmaya katılan Rehberlik Araştırma Merkezi çalışanlarının özellikleri

Çalışanın Kodu	Cinsiyeti	Çalıştığı Kurum	Mezun Olduğu Bölüm	Çalışma Süresi	RAM'da Görev Yaptığı Bölüm
2. Çalışan	K	RAM A	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	7	Özel Eğitim Hizmetleri
3. Çalışan	E	RAM A	Özel Eğitim	17	Özel Eğitim Hizmetleri
6. Çalışan	K	RAM B	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	3	Özel Eğitim Hizmetleri
8. Çalışan	E	RAM B	Sınıf Öğretmenliği	4	Özel Eğitim Hizmetleri (Bölüm Başkanı)
1. Çalışan	K	RAM A	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	26	Rehberlik Hizmetleri
5. Çalışan	E	RAM B	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	8	Rehberlik Hizmetleri
7. Çalışan	K	RAM B	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	1,5	Rehberlik Hizmetleri
9. Çalışan	E	RAM B	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	2	Rehberlik Hizmetleri
4. Çalışan	E	RAM A	Sınıf Öğretmenliği	5	İdare (Müdür Yrd.)

3. 4. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde yer alan eğitsel tanılama aşamaları göz önüne

alınarak, bu sürecin içinde yer alan yönlendirme, yerleştirme, izleme aşamalarına dair sorunları belirlemeye yönelik 19 sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır (EK-1). Görüşme soruları hazırlanırken Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olan, iki alan uzmanının görüşünden faydalanılmıştır. Uzman görüşlerine göre sorular yeniden düzenlenmiştir. Görüşme formunun uygunluğunu belirlemek amacıyla 2 pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmelerin ardından bir soru alandan bir uzman ile yeniden değerlendirilerek; görüşülen kişiler tarafından anlaşılmadığı için değiştirilmiştir ve görüşme formunun son hali oluşturulmuştur.

3.5. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu ile nitel araştırma yöntemine göre görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma verileri 19/02/2014- 25/02/2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce görüşmenin amacı ve gizliliğin korunacağına dair açıklama yapılarak görüşülecek kişi bilgilendirilmiştir. Görüşme soruları yönlendirme, yerleştirme ve izleme sürecine ait sorunların oluşturduğu üç bölümden oluşmaktadır. Yönlendirme sürecine ait 6, yerleştirme sürecine ait 10, izleme sürecine ait 3 soru, görüşme formundaki sıraya göre sorulmuştur. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Görüşmelere öncelikle Rehberlik Araştırma Merkezi A'daki çalışanlarla başlanmıştır. Ardından Rehberlik Araştırma Merkezi B'ye geçilmiştir. İkisi pilot olmak üzere 11 tane görüşme yapılmıştır. Görüşme süreleri 11- 24 dakikalar arasındadır.

Rehberlik Araştırma Merkezi A'da yapılan görüşmeler; merkezde bulunan bir bireysel eğitim odasında yapılmıştır. Rehberlik Araştırma Merkezi B'de yapılan görüşmeler ise her çalışanın kendi odasına gidilerek orada yapılmıştır. Rehberlik Araştırma Merkezi A'nın binasının ahşap, oldukça eski ve dosya sayısına nazaran küçük bir bina olduğu görülmüştür. Rehberlik ve Araştırma Merkezi B'nin binası ise modern, yeni ve geniştir.

3.6. Verilerin Dökümü

Sorular Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde geçen eğitsel tanılamamanın aşamalarının sıralanışına göre hazırlanmış ve sorulmuştur. Görüşmeye başlarken araştırmacı kendini tanıtmış, araştırmanın amacını belirtmiş ve verilerin gizliliği hakkında bilgi vermiştir. Görüşme esnasında RAM çalışanlarının anlamadığı bir soru olduğu zaman, uygun şekilde açıklama yapılmış ve cevap vermeleri beklenmiştir. Bazı noktalarda verilen cevaplara göre sorular değiştirilmiş veya eklemeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde görüşülen kişilerin isimleri kullanılmamıştır. Kod isimler verilmiştir.

Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Kaydedilen görüşmeler dinlenerek dökümü yapılmış, ardından analiz edilmiştir.

Görüşmelerde elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Eğitsel tanılama süreci ve hazırlanan sorulara göre süreci kapsayan 3 ana tema ve 14 alt tema oluşturulmuştur. Bu tema ve alt temalara göre veriler incelenerek kavramsal olarak ne ifade ettiği anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

3.6.1. Belirlenen tema ve alt temalar

Tema 1: Eğitsel tanılama sürecinin dördüncü adımı yönlendirme

- Eğitim planının yönlendirme kararına etkisi
- Yönlendirme sürecinde aile katılımı
- Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin katılımı
- Yönlendirme kararında özel gereksinimli bireyin isteğinin önemi
- Özel eğitim değerlendirme kurulunun bilgi ve beceri düzeyinin yeterliliği
- Yönlendirilen birey için mevcut eğitim şartlarının durumu

Tema 2: Eğitsel tanılama sürecinin beşinci adımı yerleştirme

- Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ilkeler

- Yerleştirme kararına ailenin etkisi
- Yerleştirme kararına özel gereksinimli bireyin etkisi
- Yerleştirme kararında özel gereksinimli bireyin isteği ve sürece katılımı
- Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli birey için yapılan uygulamalar
- Yerleştirme kararı alınırken yaş ve gelişim düzeyinin dengelenmesine yönelik uygulamalar
- Erken çocukluk (0-3 yaş) döneminde tanılanan özel gereksinimli bireyler için yapılan uygulamalar
- Erken çocukluk döneminde yapılan yerleştirmenin yeterliliği
- Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireyler için yapılan yerleştirme

Tema 3: Eğitsel tanılama sürecinin altıncı adımı izleme

- Yıllık izleme sayısının yeterliliği
- İzleme sonrası geri dönüt
- İzleme esnasında RAM ve okul arası eşgüdüm

3.7. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramla ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

3.7.1. Analiz Öncesi Hazırlıklar

Görüşmeler yapıldıktan sonra, ses kayıtlarının dökümü işlemine geçilmiştir. Bu işlem yapılırken, ses kayıtları üzerinde hiçbir işlem yapılmadan duyulduğu gibi, sırasıyla yazıya dökülmüştür. Veriler yazıya döküldükten sonra tez danışmanı öğretim üyesi bu kayıtları yeniden dinleyerek dökümlerin doğruluğunu kontrol etmiştir. Gereken düzenlemeler yapıldıktan sonra, veriler içerdikleri bilgilere göre başlıklara ayrılmıştır.

3.7.2. Verilerin İçerik Analizi Yoluyla Analiz Edilmesi

Verilerin analiz edilmesi aşaması a) Verilerin başlıklara ayrılması b) Çalışanların verdiği yanıtların belirlenen başlıklar altında toplanması c) Başlıkların içeriklerinin çalışanların yanıtlarına göre doldurulması şeklindedir.

Toplanan veriler, başlıklara ayrılırken sorulan sorular öncelikle göz önüne alınmıştır. Başlıklar belirlendikten sonra, betimsel indeks oluşturulmuştur. Dosyanın içindeki poşet dosyaların üzerine sırasıyla başlıklar yazılmıştır. Ardından tüm veriler gözden geçirilerek uygun başlığın altına uygun veri kesilip, dosyanın içerisine konmuştur. Bu işlemi araştırmacı ile tez danışmanı öğretim üyesi eş zamanlı ve birbirlerinden bağımsız olarak yapmıştır.

Daha sonra araştırmacı ve tez danışmanı öğretim üyesi dosyalarını karşılaştırmıştır. Karşılaştırma sonrasında araştırmacının yaptığı dosyada eksiklikler görülmüş ve yeniden gözden geçirilip düzenleme yapılmıştır. Veri dosyasında son düzenlemeler yapıldıktan sonra, bilgilerin düzenlenmesi için, dosyalanan veriler deftere yapıştırılmıştır. Deftere önce belirlenen temaların isimleri yazılmıştır. Sonra da ilk temadan başlayarak aralarında boşluk bırakılması sureti ile temalar ve içerdikleri veriler düzenli bir şekilde deftere yapıştırılmıştır. Bu defter için Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü'nde bir öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşünün ardından defterin düzenlenişinde bir problem olmadığı belirlenmiştir.

Bu aşamanın ardından bulgular yazılmıştır.

EPAFYÖGDYY	Eğitim Planı Amaçlarının Farklı Yaş ve Özel Gereksinim Düzeylerine Yönelik Yeterlilikleri
YSAGDAD	Yönlendirme Sürecinde Aile Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi
YSÖGBGDAD	Yönlendirme Sürecinde Özel Gereksinimli Bireyin Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi
ÖEDKYSİBBYY	Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun Yönlendirme Süreci ile İlgili Bilgi ve Beceriye Yönelik Yeterlilikleri
ÖEHYÖGBİEŞU	Özel Eğitim Hizmetlerine Yönelik Özel Gereksinimli Birey İçin Eğitim Şartlarının Uygunluğu
YKADAÖ	Yerleştirme Kararı Alınırken Dikkate Alınan Ölçütler
YKAAGDAD	Yerleştirme Kararı Alınırken Aile Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi
YKAÖGBGDAD	Yerleştirme Kararı Alınırken Özel Gereksinimli Bireylerin Görüşlerinin Dikkate Alınma Düzeyi
YKAÖGBYYU	Yönlendirme Kararı Alınan Özel Gereksinimli Bireyin Yerleştirilmesine Yönelik Uygulamalar
EÇDTÖGBYYYYU	Erken Çocukluk Döneminde Tanılanan Özel Gereksinimli Bireylerin Yerleştirilmesine Yönelik Yapılan Uygulamalar
ÇYOÖGBYYYYU	Birden fazla Yetersizliği Olan Özel Gereksinimli Bireylerin Yerleştirilmesine Yönelik Yapılan Uygulamalar
BYBKİYDEKSGD	Bireyin Yılda Bir Kez İzlenmesine Yönelik Devam Ettiği Kuruma Sağlanan Geri Dönüt
ETSYÇKSG	Eğitsel Tanılama Sürecine Yönelik Çalışanın Karşılaştığı Sorunlar ve Görüşleri.

Şekil 3.1. Verilerle ilgili belirlenen kategoriler ve kategorilere ait kodlar

IV. BÖLÜM

4. Bulgular

Bu bölümde görüşme yapılan RAM çalışanlarının verdikleri bilgilere yer verilmiştir. Araştırma bulguları aşağıda belirtilen 13 başlık altında toplanmıştır.

1. Eğitim planı amaçlarının farklı yaş ve özel gereksinim düzeylerine yönelik yeterlilikleri.
2. Yönlendirme sürecinde aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.
3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.
4. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme süreci ile ilgili bilgi ve beceriye yönelik yeterlilikleri.
5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğu.
6. Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ölçütler.
7. Yerleştirme kararı alınırken aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.
8. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireylerin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.
9. Yönlendirme kararı alınan özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesine yönelik uygulamalar.
10. Erken çocukluk döneminde tanılanan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.
11. Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.
12. Bireyin yılda bir kez izlenmesine yönelik devam ettiği kuruma sağlanan geri dönüt.

13. Eğitsel tanılama sürecine yönelik RAM çalışanlarının karşılaştığı sorunlar ve görüşleri.

4.1. Eğitim planı amaçlarının farklı yaş ve özel gereksinim düzeylerine yönelik yeterlilikleri

Tablo 4.1. Eğitim planı amaçlarının farklı yaş ve özel gereksinim düzeylerine yönelik yeterlilikleri.

Madde	n
Bedensel ve görme engelliler için yeterli, lise grubundaki zihinsel engelli öğrenciler için yeterli olmaması	3
Yeterli olması	2
Her yaştan bireyler için yeterli olmaması	1
Çok ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklar için yeterli olmaması	1
İfade edici dil becerisi olmayan çocuklar için yeterli ve uygun olmaması	1
Akademik dersler dışında, ders modülü olmadığı için yeterli olmaması	1

Tablo 4.1.’de çalışanların “Eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçlar her yaştan ve her özür grubundan bireyler için yeterli midir?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü “Eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçların, bedensel ve görme engelli bireyler için yeterli, lise grubundaki zihinsel engelli bireyler için yetersiz olduğunu”, 2’si “yeterli olduğunu”, 1’i “Her yaştan bireyler için yeterli olmadığını”, 1’i “Çok ağır zihinsel yetersizliği olan bireyler için yeterli olmadığını”, 1’i “ifade edici dil becerisi olmayan çocuklar için yeterli olmadığını”, 1’i “akademik dersler dışında ders modülü olmadığı için yeterli olmadığını” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “Bedensel ve görme engelliler için yeterli, lise grubundaki zihinsel engelli öğrenciler için yeterli olmadığı” görüşünü belirtmiştir.

1. Çalışan “...Şimdi bedensel için yeterli ee görme için yeterli diyebilirim ama e mesela lise grubundaki öğrenciler için zihinsel öğrenciler için yeterli olmuyor çünkü ilköğretim programına göre ilköğretim programına göre hazırlanmış... Bu anlamda uı, lisedeki çocuklar için biraz yetersiz diye düşünüyorum ben... Yani bedenseller için

yeterli mesela orda u... Zihinsel engelliler için ve şeyde ee, lise kısmında ortaöğretim kısmındaki... şimdi ee ortaöğretim müfredatıyla orda performans hayıt tablosundaki eee, müfredat örtüşmüyor yani ee kaynaştırmaya alınacaksa çocuk ortaöğre- ortaöğretimdeki müfredattan sorumlu aslında... Hafif düzeyler için söylüyorum bunu... Ee, bizim plan hazırlarken kullandığımız yani eee, bakanlığın hazırlamış olduğu performans ölçütleri ilköğretime yönelik yani, ilkokul ortaokul kısmı, kısmını kapsıyor lise kısmında tabii ki dersler çok daha farklı... Yani şimdi ilköğretimde ne var işte Türkçe, okuma-yazma, matematik var mesela performans kayıt tablosunda işte sosyal beceriler kısmı var. Ama lisede bunları bir tam kapsamıyor yani lisedeki müfredatla veri örtüşmüyor” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “yeterli olduğu” görüşünü belirtmiştir.

7. Çalışan “... yani genelde yeterli oluyor... zaten ayrı ayrı özür gruplarına belirlenmiş. Mesela... bedensel engelliler için ayrı bir şey var, eğitim modülü var... eğitim performans modülü var. bedensel engelliler için ayrı, zihinsel engelliler için ayrı ... bunlar genel olarak baktığınız zaman karşılıyor.” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8.Çalışan “Her yaştan bireyler için yeterli olmadığını” belirtmiştir.

8. Çalışan “... Her yaştan bireyler için yeterli olduğunu düşünmüyorum. Zaten e, bu planlar biraz daha hani özel eğitim çok yeni bir alan olduğu için, ... daha e, hani derinlemesine, daha bir öğrenciyi kapsayıcı şekilde aslında olabilir. hazırlanabilir” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3. Çalışan “Çok ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklar için yeterli olmadığını” ve “akademik dersler dışında ders modülü olmadığı için yeterli olmadığını” belirtmiştir.

3. Çalışan “...içerisindeki bazı özelliklerin kimi çocuklara uygun olmadığı da zaten şeyde çıkabiliyor ... Nasıl diyelim değerlendirmelerde çıkabiliyor ... mesela şöyle düşünün; e, tepkisiz e, refleksleri uzak, duyuları henüz tam olarak bizim istediğimiz şekilde açık olmayan, kanalları açık olmayan bilgi kanalları açık olmayan ... Öğrencilere e, ne kadar görsele dayalı vermeye çalışsak da ordaki yönergeler maalesef çocukta herhangi bir izlerlik bırakmıyor. Bırakmadığı gibi de cevap olamıyoruz ... mesela geliyor bakıyorsunuz çocuk, e, Türkçe, matematik, sosyal bilgilerde ... Tamamen yok. Çünkü akademik bilgileri o alanda tamamen sıfır ve alma şansı da yok ... Ama bakıyorsunuz bu çocuk başka etkinliklere mesela sosyal kültürel etkinlikler e, gibi bir şey olsaydı mesela değerlendirmemizde ... Belki de onu verilecek eğitim grubu içerisine alsa yalnız ... Rehabilitasyon merkezlerinde filan, böyle dersler konulsa hem daha çok bir geniş saha yaratırsınız hem de bizim de değerlendirmemizi sağlatırsınız” cevabını vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “ifade edici dil becerisi olmayan çocuklar için yeterli olmadığını” belirtmiştir.

6. Çalışan “... mesela dil konuşma modülünün çok da çocuklara uygun ve yeterli olmadığını düşünüyoruz. E çünkü bazen çocuk sıfır, hiç konuşmıyor. Ama modül birazcık konuşabilen çocuklara göre başlıyor. O yüzden sıkıntı oluyor ve çok hani e, detaylı değil” cevabını vermiştir.

4. 2. Yönlendirme sürecinde aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Tablo 4.2. Yönlendirme sürecinde aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Madde	n
Ailenin görüşü yüksek düzeyde dikkate alınarak ve istemediğinin mümkün olduğunca yapılmaması.	3
Ailenin sürecin doğal üyesi ve sürecin ana belirleyicisi olması	2
Ailenin görüşünün öğrenciden bilgi alınamadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alınması	1
Ailenin fikri alınır fakat son kararı RAM tarafından verilmesi	1
Ailenin sürecin doğal üyesi olması ve aileye çocuğun durumu açıklanarak ardından yönlendirme konusunda bilgi verilmesi	1
Ailenin görüşü öğrenciden bilgi alınamadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alınması ve aileye beklentileri sorularak öğrenci için en faydalı olacak yönlendirme yapılması	1

Tablo 4.2.'de çalışanların “Yönlendirme sürecinde ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3'ü “Ailenin görüşü yüksek düzeyde dikkate alındığını ve istemediğinin mümkün olduğunca yapılmadığını”, 2'si “Ailenin sürecin doğal üyesi ve sürecin ana belirleyicisi olduğunu”, 1'i “Ailenin görüşü öğrenciden bilgi alınamadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alındığını”, 1'i “Aile sürecin doğal üyesi olduğu ve aileye çocuğun durumunun açıklanmasının ardından yönlendirme konusunda bilgi verildiği”, 1'i “Ailenin fikrinin alındığını fakat son kararı RAM'ın verdiği”, 1'i “Ailenin görüşünün öğrenciden bilgi alınamadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alındığını ve aileye beklentileri sorularak öğrenci için en faydalı olacak yönlendirmenin yapıldığını”, belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Ailenin görüşü yüksek düzeyde dikkate alındığını ve istemediğinin mümkün olduğunca yapılmadığı” görüşünü belirtmiştir.

5. Çalışan “... Ben kendi açımdan görüşmelerimi yaparken ailenin görüşünü çok önemsiyorum ve ailenin fikrini mutlaka alıyorum. E, verdiği kararın sonucunda neler olacağını aileye çok iyi açıklamaya çalışıyorum. Onları bilgilendirmeye çalışıyorum ve onların istemediği bir şeyi yapmamaya çalışıyorum.” cevabını vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3. Çalışan “Ailenin sürecin doğal üyesi ve sürecin ana belirleyicisi olduğu” görüşünü belirtmiştir.

3. Çalışan “... Aile zaten üyemiz. Doğal üyemiz. Yani o değerlendirmenin ve rapor sürecinin, daha doğrusu raporlandırma ve değerlendirme sürecinin doğal üyesi. Doğal üyesi olması nedeniyle de birinci dereceden özellikle çocuktan veri alamadığımız zaman birinci dereceden bizim bilgi kaynağımız. Bir defa burada önem derecesi başlıyor. İkincisi, e, kendisine yapılan anlatımlar ve de kendisinin de geçirmiş olduğu eğer varsa deneyimleri ele aldığı anda bundan sonra ki yönlendirmesine, o yönlendirme

de neyi ne kadar yapabileceğine, karar vererek onun karşılığında bize yardımcı olabiliyor. Mesela siz bir öneri sunuyorsunuz, ... Bu öneri karşılığında işte Hocam benim koşullarım şu anda ona müsait olmadığı için şöyle bir alternatif yapabilir miyiz dediği zaman hem daha da resmi aynı zamanda da çocuğa uygunluk açısından da bütün bir süreç değişmiş oluyor. Onun haricinde de son kerte de eğitime devam edip etmeme kararını da kendisinin verdiğinden dolayı, ... Sürecin de ana belirleyicisidir.” cevabını vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Ailenin görüşünün öğrenciden bilgi alınmadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alındığı” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “Ailenin görüşü, genelde çocuklar zaten birçoğu kendini ifade edemeyecek durumda oldukları için, aileyle görüşerek hani çocuğun ne yapıp ne yapamadığını anlamak için aileyle görüşüyoruz. Ailenin yorumlarını alıyoruz.” cevabını vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 2. Çalışan “Ailenin fikrinin alındığını fakat son kararı RAM’ın verdiği” görüşünü belirtmiştir.

2. Çalışan “...Şimdi okul yönlendirmeleri sürecinde tabii ki de aileye fikir soruluyor. Yani kaynaştırma mı, özel eğitim sınıfı mı ya da okul olarak özel eğitim okulu mu olacak, diye ama; sonuçta veliler kaynaştırmaya gidemeyecek bir çocuğa bile kaynaştırma isteyebiliyor bazen. ... O noktada kurulun kararı geçerli oluyor. Veliden tabii ki de fikir alıyoruz ama ee gidemeyecek durumdaysa son kararı biz veriyoruz.” görüşünü belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8. Çalışan “Ailenin görüşünün öğrenciden bilgi alınmadığı zaman öğrenci hakkında bilgi sahibi olmak için alındığı ve aileye beklentileri sorularak öğrenci için en faydalı olacak yönlendirmenin yapıldığı” cevabını vermiştir.

8. Çalışan “Aileler yani yönlendirme sürecinde öğrenciden çok bir şey alamadığımız durumlar olabiliyor. Öğrenci hakkındaki bilgiyi de daha çok aileden ediniyoruz, biz burada. E tabi bu konuda ailenin de fikri alınıyor. Yönlendirme yaparken ailenin e, beklentileri, neler istediği, e öğrenciyle ilgili fikirleri, öğrenciyi görmek istediği yer, ... Bu tarz şeyler aileye soruluyor ve aile için öğrenci için en faydalı yönlendirme nasılsa o şekilde yapılıyor.” görüşünü belirtmiştir.

4.3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Tablo 4.3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Madde	n
Zihinsel hariç işitme, bedensel ve görme engel gruplarında bireyin görüşünün alınabilmesi	2
Yaşı büyük olan çocuklardan görüş alınabilmesi	2
Öğrencinin görüşü tam zamanlı ve yarı zamanlı kaynaştırma söz konusu olduğunda alınabilmesi	2
Bilinç düzeyi yüksek olan zihinsel engelli çocukların görüşünün alınabilmesi	1
Kendini sözel olarak ifade edebilen çocukların görüşü alınabilmesi	1

Tablo 4.3.’de çalışanların “Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşü alınıyor mu?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 2’si “Zihinsel hariç işitme, bedensel ve görme engel gruplarında bireyin görüşünün alınabildiğini”, 2’si “Yaşı büyük olan çocuklardan görüş alınabildiğini”, 2’si “Öğrencinin görüşünün tam zamanlı ve yarı zamanlı kaynaştırma söz konusu olduğunda alınabildiğini”, 1’i “Bilinç düzeyi yüksek olan zihinsel engelli çocukların görüşünün alınabildiğini”, 1’i “Kendini sözel olarak ifade edebilen çocukların görüşünün alınabildiğini”, belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan, “Zihinsel hariç işitme, bedensel ve görme engel gruplarında bireyin görüşünün alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

1. Çalışan “... Şimdi bu her ee, şeyde engel grubunda olmuyor tabii ki, ... Zihinsel engelli bir şeyde bireyin görüşünü almamız mümkün değil, velinin görüşünü

alıyoruz ama bedensel engellidir, yani ne bileyim görme engellidir, ... o tip şeylerde alırız tabii ki.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen uzmanlardan 2. Çalışan, “Yaşı büyük olan çocuklardan görüş alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

2. Çalışan “... yaşı büyük olanlardan alınır. Ama onun dışında küçük çocuktan çok fazla görüş almıyoruz. ... Şöyle bir şey; diyelim ki e zihinsel engel değil, ya da gerçi zihinsel engel de olabiliyor bazen. Çocuk durumunun farkındaysa, yani farkındalığı yüksekse, zihinsel bir sıkıntısı yoksa, geriliği yoksa, özel öğrenme güçlüğü olur, e farklı işte bedensel engelinden dolayı eğitim alıyordur, bunlardan dolayı alıyor. Bir zaman sonra artık çocuğa iyi gelmiyor bu eğitim. Hani mesela diyor ki ben artık gitmek istemiyorum. Özel eğitim, özel öğrenme güçlüğünden alıyor diyelim ben artık gitmek istemiyorum, zaten ben bunları biliyorum. Çünkü dediğim gibi o amaçlar çok kısıtlı olduğu için, ben zaten bunları biliyorum diyor. Gitmeyeceğim, diyor. ... Hani oraya gidip o ortamı görmek istemeyebiliyor. O noktada çocuktan fikir alabiliyoruz. Hani veli ile ortak bir şekilde konuşup. Hangisi daha yararına olacak gitmesi mi, gitmemesi mi? O noktada çocuğa fikir sorulabiliyor. İsteği de göz önünde bulunduruluyor tabii haliyle. İsteksizse çocuk gitmiyor. Ama zihinsel engelli bir çocuk zaten hani çıkıyor da çok nadir. Ben artık gitmek istemiyorum. yaşı artık büyümüş oluyor. O şekilde belki.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 9. Çalışan “Öğrencinin görüşünün tam zamanlı ve yarı zamanlı kaynaştırma söz konusu olduğunda alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

9. Çalışan “... Mesela çok böyle kritik olduğunda kaynaştırma mı? Özel eğitim sınıfı mı? Daha çok zihinsel öğrenciler, zihinsel engelli öğrenciler geliyor, o zaman bakıyoruz hani, nerede kalmak istiyor, sınıfını seviyor musun kaynaştırmadaysa. Öyle şeyler de etkili oluyor.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Bilinç düzeyi yüksek olan zihinsel engelli çocukların görüşünün alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

5. Çalışan “Eğer bilinç düzeyi açıksa çocuğun ya da öğrencinin tabii ki onun da fikirlerine başvuruyoruz. Ama zaten bir çoğu zihinsel engelli olduğu için, ... Velileri karar veriyor. ... Mesela bazı çocuklar e, zihinsel engelli tanısı var ama e, sosyal olarak şey olabiliyor, e arkadaşlarından ayrılmak istemiyor mesela. ... O okuldan alınıp başka bir okula gitmesi gerekiyor ama çocuk istemiyorsa e, bu durumda sıkıntılar yaşayabiliyoruz. Ve bu çocuğu çocuğa uygun şekilde açıklamaya çalışıyoruz. E, ona e, onun fikirlerini almaya çalışıyoruz ve ikna etmeye çalışıyoruz.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Kendini sözel olarak ifade edebilen çocukların görüşünün alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “E yani hani çocuk kendini ifade edebiliyorsa, ... Karar verme aşamasında tabii ki de çok önemli. Çocuk kendini ifade edebiliyorsa diyelim ki iletişimle ilgili bir modül vermeme gerek kalmıyor. Çocuk iletişim kurabiliyor demektir. Hani bir çok aşamada ya da işte bakıyoruz çocuğa göre karar veriyoruz bunu. ... Yani okula yerleştirirken çocuğun, yani çocuğun oraya uyum sağlayıp sağlayamayacağını düşünüyoruz. Yani birazcık onunla konuşup tepkisini ölçüyoruz ama genelde çocuk için hangisi daha iyi olur diye biz karar vermek zorunda kalıyoruz aslında.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.4. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme süreci ile ilgili bilgi ve beceriye yönelik yeterlilikleri.

Tablo 4.4. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme süreci ile ilgili bilgi ve beceriye yönelik yeterlilikleri

Madde	n
Özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olması	4
Özel eğitim değerlendirme kurulunun yetersiz olması	2
Mevcut özel eğitim değerlendirme kurulu yeterli fakat farklı alandan uzman eksikliğinin olması	1

Tablo 4.4.’te çalışanların “Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme için ne düzeyde bilgili ve becerili olduğu konusunda düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna

ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 4'ü "Özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olduğunu", 2'si "Özel eğitim değerlendirme kurulunun yetersiz olduğunu", 1'i "Özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olduğunu fakat farklı alanlardan uzman eksikliği olduğunu" belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan "Özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olduğu" görüşünü belirtmiştir.

1. Çalışan "... Şimdi özel eğitim değerlendirme kurumumuzun üyeleri zaten belirlidir. Yani işte rehber öğretmen vardır, u bu ölçme değerlendirme testleri kullanabilecek düzeyde ee yeterli sertifikaya sahip rehber öğretmenler vardır. Bir de özel eğitimci öğretmenleri vardır. O anlamda yeterli buluyorum." Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan "Özel eğitim değerlendirme kurulunun yetersiz olduğu" görüşünü belirtmiştir.

5. Çalışan, "E yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü e, biz e, üniversitede okuduğum bölüm icabı e, bilgi sahibiyiz ama Rehberlik Araştırma Merkezinde yaptığımız işler tamamen farklı bir iş. ... Yani rehberlik araştırma merkezinde çalışmadan önce ya da bu kurulda seçilmeden önce bir eğitimden geçmek gerektiğini düşünüyorum. E, çünkü buraya yeni gelen yeni atanan rehberlik araştırma merkezinde hiç çalışmamış bir insan bu e, işlerden hiç anlamayan bir insan oluyor. Ve buraya atandığı zaman, sudan çıkmış balık gibi oluyor ve e tüm işleri burada öğrenmek zorunda kalıyor. Halbuki önce bir eğitimden geçse e bu kuruldaki insanlar bu kurumlarda çalışan insanlar, çok daha faydalı olunabilir." Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olduğunu fakat farklı alanlardan uzman eksikliği olduğu” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan, “Yani öğrenmeye çalışıyoruz. Herkes bir şekilde yönetmelikleri takip edip, bunu öğrenmeye çalışıyor. Hani zihinsel olarak belki teşhis koyabiliriz bunda yeterli olabiliriz. Ama tabii ki eksik olduğumuz yönler var. Bedenselle ilgili bir çok konuda tabii ki de biz de eksikiz yani. ... Yani bedenselle ilgili bence fizyoterapistin olması gerekiyor kurumda ama yok. ... Yani, en basiti ben burada görevlendirme olarak çalışıyorum. Norm kadro da yeterli değil” şeklinde cevap vermiştir.

4.5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğu.

Tablo 4.5. Özel eğitim hizmetlerine yönelik özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğu.

Madde	n
Özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olması	9

Tablo 4.5.’te çalışanların “Mevcut özel eğitim hizmetleri göz önünde bulundurulduğunda, özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğunun ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 9’u “Özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğunu” belirtmişlerdir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1.Çalışan “Özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğunu” belirtmiştir.

1. Çalışan, “Yani özel eğitimin çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. ... Şu anlamda; ee yani karşılaştığımız durumlardan yola çıkıyorum ben. Örneğin; hani her yaş

ve her türde birey için özel eğitim zorunludur değil mi yani ama biz mesela bir erken çocukluk birimi yok. ... Yani bu bir handikap. E onun dışında okul öncesinde yerleştirebileceğimiz ya da yöneltebileceğimiz kurum sayısı çok az. Bence o da bir handikap. ... O yüzden çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ha kaynaştırmalara, kaynaştırma esastır o nedenle kaynaştırmaya da yönelttiğimiz öğrenciler var. ... yani tüm eğitim alanında nasıl eksikliklerimiz varsa özel eğitim alanında da eksikliklerimiz var.” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8. Çalışan “Özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğunu” belirtmiştir.

8. Çalışan, “Yani özel eğitim şu anda pek iyi bir durumda değil. Özel eğitim sınıflarını da ziyaret ettiğimizde bunu görüyoruz. Özel eğitim sınıfları e, genelde uygun olmayan yerlerde bulunuyor. Mesela, bedensel engelli öğrencilerin olduğu bir özel eğitim sınıfı 3. Katta olabiliyor. Ve bu okulda mesela asansör yok. ... E, bu tarz sıkıntılar veya bodrum katına koyabiliyorlar. E, yani bu özel eğitim durumu şu anda pek iyi seviyede değil Türkiye’de. ... Yani başka açıdan eksikliği şu şekilde, öğretmen eksikliği de çok fazla. ... Çoğu özel eğitim sınıfında ücretli öğretmenler var. ... Materyal eksiklikleri var. ... E, idareden çok fazla destek göremiyorlar, bizim konuştuğumuz kadarıyla, gördüğümüz kadarıyla, ... Ya bu tür sıkıntılar var.” şeklinde cevap vermiştir.

4. 6. Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ölçütler.

Tablo 4.6. Yerleştirme kararı alınırken dikkate alınan ölçütler.

Madde	n
Yerleştirme kararı alınırken, bireyin engel grubu, inceleme sonuçları, velinin adresinin dikkate alınması	4
Çocuğun performansının dikkate alınması	3
Az sınırlandırılmışan çok sınırlandırılmış eğitim ortamına doğru yerleştirme yapılması	1

Tablo 4.6.’da çalışanların “Yerleştirme kararı alınırken nelere dikkat edilmektedir?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 4'ü, “Yerleştirme kararı alınırken, bireyin engel grubu, inceleme sonuçları ve velinin adresinin dikkate alındığını”, 3'ü “Çocuğun performansının dikkate alındığını”, 1'i “Az sınırlandırılmıştan çok sınırlandırılmış eğitim ortamına doğru yerleştirme yapıldığını” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “Yerleştirme kararı alınırken, bireyin engel grubu, inceleme sonuçları ve velinin adresinin dikkate alındığı” görüşünü belirtmiştir.

1.Çalışan “*Bir kere bireyin engel grubu dikkate alınıyor. Ee, inceleme sonuçları dikkate alınıyor. Sonra o engel grubuna göre yöneltebileceğimiz nereleri var onları dikkate alıyoruz. Ayrıca yöneltirken de velinin adresine kadar bile dikkate almaya çalışıyoruz.*” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Çocuğun performansının dikkate alındığı” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “*E dediğim gibi hani çocuğun performansı bunda çok yani, bunu tabii ki şeyleri var mesela özel eğitim sınıfına göndereceksek, çocuğun okuma yazma biliyor mu bilmiyor mu, özbakım becerilerini yerine getiriyor mu, bunun zaten belli prosedürleri var. Ona uyuyoruz.*” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3. Çalışan “Az sınırlandırılmıştan çok sınırlandırılmış eğitim ortamına doğru yerleştirme yapıldığı” görüşünü belirtmiştir.

3. Çalışan “*Yerleştirme kararı zaten bizim, hani belirlenmiş olarak önümüze gelen donelerle yapılıyor. Nedir o? Genelgeler ve yönetmelikler var bununla ilgili. Onlar da şöyle söylüyor: diyor ki öncelikli olarak öğrenci karşınıza geldiğinde bunu az sınırlıdan, ... çok sınırlıya doğru. Özellikle nedir? Kaynaştırma ağırlıklı diyor. ... Yani siz diyor öğrenciyi öncelikle kaynaştırma ağırlıklı, mümkün mertebe mümkünse sınıfında, değilse biraz daha ayrıştırıcı olan özel eğitim sınıfına, o da hani çok mümkün değilse işte hani ayrı eğitim okullarına. Daha az sınırlandırıcıdan daha çok sınırlandırıcıya doğru bir sıralama söz konusu ve bu sıralama üyemiz değil bizim*

kararımızdan ziyade belirlenmiş olarak bize geliyor. Biz sadece onun uygulandırmasını yapıyoruz.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.7. Yerleştirme kararı alınırken aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi

Tablo 4.7. Yerleştirme kararı alınırken aile görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Madde	n
Aileye kararın açıklanması ve görüşü alınarak buna göre düzenleme yapılması	5
Aileye karar açıklanarak, aile istemezse kendisi kararı değiştirmesi	1
Yerleştirme kısmında RAM olmaması	1
Yerleştirme safhasında ailenin görüşünü diğer safhalardan daha çok önemli olması	1
Ailenin beklentileri dikkate alınması	1

Tablo 4. 7.’de çalışanların “Yerleştirme kararı alınırken ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5’i “Aileye karar açıklanır ve görüşü alındıktan sonra buna göre düzenleme yapıldığını”, 1’i “Aileye karar açıklanır, aile istemezse kendisinin kararı değiştirdiğini”, 1’i “Yerleştirme kısmında Rehberlik Araştırma Merkezi’nin olmadığını”, 1’i “Yerleştirme safhasında ailenin görüşünün diğer safhalara göre daha önemli olduğunu”, 1’i “Ailenin beklentilerinin dikkate alındığını” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “Aileye karar açıklanır ve görüşü alındıktan sonra buna göre düzenleme yapıldığı” görüşünü belirtmiştir.

1. Çalışan “... Yani ben kendi adıma konuşayım. Yani e durumu açıkladıktan sonra neler yapılabileceği konusunda bilgi veriyorum. Ee ve ailenin de ‘evet’ demesi önemli benim için. Yani çünkü o karara katılıyor olması önemli. ... Katılmadığı durumlarda neden katılmadığı konusunda tabi onun bir görüşünü almak durumundayız. Yani neden katılmıyordur, diyebilir ki ben gönderemem evime uzak diyebilir. Öyle durumda evine en yakın yeri tespit etmeye çalışıyoruz. E genelde ama yani veli şu nedenle katılmıyorum demiyor zaten. Hani söyledikleri işte servis bulamam, evime uzak

ya da işte kardeşi de okula gidiyor gibi şeyler söyleyebiliyor. Onun dışında siz yanlış tanılıyorsunuz bence öyle değil demiyor yani velimiz.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Aileye karar açıklanır, aile istemezse kendisinin kararı değiştirdiği” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “Ailenin görüşü, yani biz görüşümüzü belirtiyoruz. Çocuğun buraya uygun olmadığı, ya bazen itiraz eden aileler tabii ki oluyor, ... hani biz çocuğun buna uygun olduğunu düşündüğümüz takdirde aslında pek ailenin görüşünü dikkate alamıyoruz. Ama şöyle bir durum oluyor. Aileler beğenmediklerinde zaten itiraz ediyorlar. Süreci değiştirmek için ellerinden geleni yapıyorlar ki genelde de değiştiriyorlar. ... Yani biz e mesela, çocuğun otistik olduğunu düşünüyorsunuz. Ya zaten otizm raporu da var. Yaşadık, aile sırf bir okula gitmesini istediği için gidip hastaneden ona uygun bir rapor alıp, gelip sizin karşınıza bunu koyabiliyor. Sizin de zaten otizm teşhisi koymak gibi bir şeyiniz yok. Mecburen hastane raporunu işlemek zorundasınız. Resmi tedbirlerle. ... Aile genelde çocuğunun durumunu kabullenmekte zorlanıyor. O yüzden özellikle ilk tanılmalarda, ilk görüşmelerde, özellikle çocuk gerçektende özel eğitim sınıfına falan göndermek zorunda kalıyorsak aile bunu kabullenmekte gerçekten zorlanıyor. En büyük problemler bunlardan biri. O ilk durumu anlatmak aileye.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 2. Çalışan “Yerleştirme kısmında Rehberlik Araştırma Merkezi’nin olmadığı” görüşünü belirtmiştir.

2. Çalışan “İşte o yerleştirme kısmında biz zaten... ... Yokuz yani. ...” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 4. Çalışan “Yerleştirme safhasında ailenin görüşünün diğer safhalardan daha çok önemli olduğu” görüşünü belirtmiştir.

4. Çalışan “... Ailenin görüşü bunda az önce belirttiklerimizden biraz daha fazla alıyoruz. Neden çünkü, biz okula yönlendireceğiz o çocuğu aile götürüp getirecek.

Haliyle ailenin de görüşlerini almak durumundayız. E, adam A ilçesinde oturuyorsa mesela, Aksaray mahallesinde oturuyorsa gidip de onu Kocamustafap- uzak bir bölgeye göndermenin anlamı yok. Yakın bir bölgedeki okullara yönlendiriyoruz. Bu da, ailenin payı bunda daha fazla. ...” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “Ailenin beklentilerinin dikkate alındığı” görüşünü belirtmiştir.

7. Çalışan “E bazen ailenin beklentileri söylediğim gibi.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.8. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireylerin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Tablo 4.8. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireylerin görüşlerinin dikkate alınma düzeyi.

Madde	n
Bazı grupların görüşünün alınabilmesi	3
Öğrencinin gereksinimlerinin onun görüşlerinden daha önemli olması	2

Tablo 4.8.’de çalışanların “Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireyin görüşü alınıyor mu?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü “Bazı grupların görüşünün alınabildiğini”, 2’si “Öğrencinin gereksinimlerinin onun görüşlerinden daha önemli olabildiğini” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 4. Çalışan “Bazı grupların görüşünün alınabildiği” görüşünü belirtmiştir.

4. Çalışan “... Dediğim gibi hani, zihinsel olmadığı sürece bedenselde, işitmede, görmede daha fazla sor- e bireye soruluyor. Ama zihinselde özellikle orta düzey ağır

düzeyde hani nasıl sağlayacaksınız? Yani diğerlerinde tabii ki muhakkak soruyoruz. İşte hangisine gitmek istersin? Burası mı senin için daha uygun olur? Mutlu musun? Gibi şeyler soruyoruz. ... Ya mesela çocuk rehabilitasyon merkezine gidiyor. Mutsuz rehabilitasyon merkezi onun için bir eziyet. E gitme o zaman. Yani zorunlu değil ki. Sen orda- yani tabii ki bunların eğitimi çok önemli ama mutluluğu da önemli yani şimdi e, sizin bizim eğitimimiz kadar onların mutluluğu daha önemli bence hayatı şey şekillendirmeleri açısından. Zaten kısıtlılar e bir de mutsuz ederseniz onları orada farklı şeylere maruz bırakırsanız daha kötü bir, daha kalitesiz bir hayatları olur. ...” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Öğrencinin gereksinimlerinin onun görüşlerinden daha önemli olabildiği” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “... Yani dediğim gibi alıyoruz. Ama daha çok biz hani çocuğun gereksinimlerini ön planda tutup biraz çocuğun düşüncelerini geri plana atabiliyoruz bazen.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.9. Yönlendirme kararı alınan özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesine yönelik uygulamalar.

Tablo 4.9. Yönlendirme kararı alınan özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesine yönelik uygulamalar.

Madde	n
Çocukların zeka durumuna göre yerleştirilmesi	3
Bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılması fakat örgün eğitimden sıra dolayısıyla yararlanamaması	2
Bütün çocukların eğitim kurumuna yerleştirilmesinin sağlanamaması ve çocukların zeka durumuna göre yerleştirilmesi	2
Hemen hemen bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılması ve yerleştirmeyi etkileyen bir çok faktör olması	1
Otizimli çocukların yerleştirilmesinde sıkıntılar yaşanması	1

Tablo 4.9.’da çalışanların, “Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesi yapılabilir mi?”, “Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli bireyin yerleştirilebilmesi için neler yapılıyor?”, “Aynı yaş grubunda olan

fakat farklı zeka bölümüne ait çocuklar için nasıl bir yerleştirme yapılmaktadır?” sorularına ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu sorulara verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü, “Çocukların zeka durumuna göre yerleştirildiğini”, 3’ü “Bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılabildiğini, fakat örgün eğitimden sıra dolayısıyla yararlanamadıklarını”, 2’si “Bütün çocukların eğitim kurumuna yerleştirilmesinin sağlanamadığını ve çocukların zeka durumuna göre yerleştirildiğini”, 1’i “Hemen hemen bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılabildiğini ve yerleştirmeyi etkileyen bir çok faktör olduğunu”, 1’i “Otizmli çocukların yerleştirilmesinde sıkıntılar yaşandığını” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 2. Çalışan “Çocukların zeka durumuna göre yerleştirildiği” görüşünü belirtmiştir.

2. Çalışan “... Şimdi aynı yaş grubunda olması değil zaten önemli olan e, zeka durumuna göre biz yöneltme yapıyoruz zaten. E, hafif düzeydeki bir çocuğu kaynaştırmaya da verebiliriz. Ama diyelim ki beşinci sınıfa gelmiş bize daha yeni geliyor. Hala tek kelime bilmiyor, harf bilmiyor. Şimdi bu çocuğa kaynaştırma vermenin çok bir mantığı yok. O zaman o noktada ne yapıyoruz? Özel eğitim sınıfına yöneltme yapıyoruz. Şimdi hafifleri genel olarak kaynaştırmaya veriyoruz ama eğer böyle gecikilmiş bir durum varsa, özel eğitim sınıfına ya da özel eğitim okuluna yöneltmelerini yapıyoruz. Ağır-ortaları da zaten kaynaştırma çok fazla tercih etmiyoruz uyumlu değilse. ... Ama e, en baştan yine onlar da okul öncesi dönemde gelmişlerse. Mesela normal okula gitmiştir çocuk anaokuluna ne bileyim uyum sağlayabilmişse. Birinci sınıfta bir deneyebiliyoruz. Çocuğun durumuna göre yani tamamen. Şimdi altıncı e, birinci sınıfa giden hafif düzeydeki çocukla, ağır-orta düzeydeki bir çocuk önce bir deniyoruz. Mesela ağır- ortaya olan bir çocuk uyum sağlıyorsa ona kaynaştırma verebiliriz. ... Ama hafif uyum sağlayamamıştır, o zaman onu özel eğitim okuluna ya da özel eğitim sınıfına yöneltiriz. Yani tamamen çocuğun performansına bağlı. Yani zeka durumu da değil aslında. Ama özel eğitim sınıflarımız ve özel eğitim okullarımızda zeka durumuna göre yöneltme yapıyoruz. Yani hafif düzeydeki bir çocuğu

ağır-orta okuluna yöneltemiyoruz tabii ki de.... Ya da ağır-orta çocuğunu tutup da hafif okuluna yöneltemiyoruz. ... Zaten sistem izin vermiyor ona. ... Eskiden yapıyorduk ama. Şu an bütün işlemlerimizi bilgisayar üzerinden yaptığımız için, e şeyde çıkmıyor zaten; butonda çıkmıyor. ” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “Bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılabilirdiği, fakat örgün eğitimden sıra dolayısıyla yararlanamadıkları” görüşünü belirtmiştir.

7. Çalışan “*O sıranın gelmesi tabi biraz problem oluşturabiliyor. Ama diğer mesela özel eğitim sınıfları ilçemizde o konuda fazla problem yok. Orta- ağır düzeyde özel eğitim sınıfı olsun veya tam zamanlı kaynaştırma ya da okul öncesi tam zamanlı kaynaştırma, bunlara rahat bir şekilde yerleştirilebiliyor. ...Ya burada zaten bir hani ekstra yapılan bir uygulama yok. Öğrenci yönlendirilecekse başka okula alınacaksa, ... Mesela üst yazıyla okula bildiriliyor mesela.*” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Bütün çocukların eğitim kurumuna yerleştirilmesinin sağlanamadığını ve çocukların zeka durumuna göre yerleştirildiği” görüşünü belirtmiştir.

5. Çalışan “*... E, yani elimizden geldiğince sağlamaya çalışıyoruz. E, ama- ... İşte diyorum ya devlet eliyle yapılan özel eğitim çok yetersiz olduğu için e, %90’ına ... Rehabilitasyon merkezlerinde eğitim sağlamaya çalışıyoruz. ... %10’luk, ... (devlet eliyle yapılan eğitime devam)Edemiyorlar maalesef. ... Mesela bizim yönlendirdiğimiz iş uygulama merkezleri var, lise düzeyinde. E, şu anda özel eğitim uygulama merkezleri olarak isimleri değişti. Lise düzeyinde olanlar var mesela ve şu anda gönderdiğimiz öğrencilerin hepsi sırada bekliyor. Hala alınamıyor yani yer olmadığı için. Sıraya konuyorlar. O şekilde sağlamaya çalışıyoruz. Ama dediğim gibi çok yetersiz. ... E, bunlar için hafif düzey orta düzey ağır düzey olarak özel eğitim sınıfları var mesela. Ondan sonra değişik okullar olabilir. Orta düzey ve ağır düzeyler için özel eğitim uygulama merkezleri az önce bahsettiğim okullar var. ... Bunları düzeylerine uygun şekilde yerleştirmeye çalışıyoruz çocukları.*” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “Hemen hemen bütün çocukların yerleştirilmesinin yapılabildiği ve yerleştirmeyi etkileyen bir çok faktör olduğu” görüşünü belirtmiştir.

1. Çalışan “...Hemen hemen hepsi yapılıyor. Yani, ... Aynı zihinsel bölüme ait iki çocukta farklı olabilir performans anlamında. Çünkü performansı etkileyen bir sürü şey var. Yani sadece zekâ bölümü değil. ... Ama işte belli bir skala vardır yani ee 50’ye kadar, ... Orta düzeydir mesela, 50’den itibaren 69’a kadar hafiftir. ... Tabii skalanın ee dağılımına göre değişebilir performans. ... Yani 10-15 gün içinde ya da ilde karar alınıyor o yöneltiyor zaten yerleştirmesi yapılıyor hemen başlayabiliyor. Destek eğitim anlamında da zaten, hemen raporun başlangıç tarihinden itibaren eğitim almaya başlıyor. ... Ağır lar ayrı şeyde zaten. ... şimdi şöyle ee diyelim ki hafif çıkmışsa çocuk zaten ya hafif sınıfına gidecektir ya da ee şeye okulunda hafif olarak kaynaştırmaya alınacaktır. Yani ağır ya da orta düzeyde çıkmışsa, o da ya özel eğitim uygulama merkezine gidecektir, ... ya da apır orta sınıflarına gidecektir. Yani hafif çıkan bir çocukla, ağır çıkan bir çocuk aynı sınıfta değil.” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8. Çalışan “otizmli çocukların yerleştirilmesinde sıkıntılar yaşandığı” görüşünü belirtmiştir.

8. Çalışan “... E, aynı yaş grubunda olan... fakat farklı zeka değil mi? ... E, şimdi şöyle yani öğrencinin dediğim gibi bu yapılan testler, engel durumu daha çok göz önüne alınıyor. Sınır hafif mi, orta mı, ağır mı? ... Bunlar dikkate alınıyor. Sınıflarımız zaten hafif özel eğitim sınıflarımız ve orta-ağır özel eğitim sınıflarımız var. ... Bağımlı oçem sınıflarımız var. ... Yaygın gelişimsel bozukluk olan öğrencilerimizi gönderiyoruz. Bu şekilde e, tabi bu zeka değerlendirmesi hastaneden gelen raporla, ... Hastanede bu tanıyı belirli testler yapılarak bu ölçülüyor ve bize tanı olarak geliyor. Ve biz bu tanılara göre ve yaptığımız testlere göre öğrencinin yerleştirmesini yapıyoruz.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.10. Erken çocukluk döneminde tanılanan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.

Tablo 4.10. Erken çocukluk döneminde tanılanan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.

Madde	n
Erken çocukluk dönemi için yalnızca engel türüne göre destek eğitim programının açılması	9

Tablo 4.10.'da çalışanların “Erken çocukluk döneminde (0-3 yaş) tanılanan özel gereksinimli bireyler için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 9'u “Erken çocukluk dönemi için yalnızca engel türüne göre destek eğitim programı açılabilirdiğini” belirtmişlerdir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Erken çocukluk dönemi için yalnızca engel türüne göre destek eğitim programı açılabilirdiği” görüşünü belirtmiştir.

6. Çalışan “... E, 0-3 yaş grubu için rehabilitasyon merkezlerine yönltebiliyoruz. Yani onlar kendileri seçiyorlar sonuçta. Biz çocuğun durumuna bakıp, sadece çocuğun neye uygun olduğunu, ne yapabileceğini söyleyebiliyoruz. 0-3 yaş olduğu için genelde zaten veli de okula gitmesinden pek taraftar olmuyor. Zaten 0-3 yaş grubu da okula devam edemiyor.... O yüzden sadece rehabilitasyon merkezlerine devam edebiliyorlar. ... Yani yeterli midir? Rehabilitasyon merkezlerinin işleyişini az çok biliyoruz. ... Ama hani biz yapılmasını istediğimiz eğitimi zaten belirtip gönderiyoruz. Onların ne kadar yapıp, ne kadar yapmadığının takibi artık veliye düşüyor. ... Biz takibini yapamıyoruz. Yani biz takibini yapsak da özel eğitim kurumlarıyla ilgili yapabileceğimiz bir durum yok. ...Yani takip olayı yok burada açıkçası. Sadece biz yöneltiyoruz. Gelen dönütlere göre yeniden yöneltme yapabiliyoruz. Sadece o kadar.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.11. Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.

Tablo 4.11. Birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesine yönelik yapılan uygulamalar.

Madde	n
Baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapılması	3
Çift engelli sınıflarına yönlendirilmesi	3
Anaokulu çağındaki çok yetersizliği olan bireylerin ailelerine evde bakım ücreti verilerek bakımlarının sağlanması	1
Çok yetersizliği olan bireyler için yeni sınıflar açılmasının beklenmesi	1
Bireyin performansına bakılıp en az sınırlayıcı ortama yönlendirilmesi	1

Tablo 4.11.'de çalışanların “Birden fazla özre sahip özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesi için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü, “Baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapıldığını”, 3’ü “Çift engelli sınıflarına yönlendirdiklerini”, 1’i “Anaokulu çağındaki birden fazla yetersizliği olan bireylerin ailelerine evde bakım ücreti verilerek bakımlarının sağlandığı”, 1’i “Birden fazla yetersizliği olan bireyler için yeni sınıflar açılması beklendiği”, 1’i “Bireyin performansına bakılıp en az sınırlayıcı ortama yönlendirildiğini” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “Baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapıldığını” belirtmiştir.

1. Çalışan “Şimdi birden fazla ee, engel türüne sahip çocuklarda aslında problem. Şu anlamda; ee normalde şöyle bir şeydir; ee baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapılır. Örneğin; işitme engelli aynı zamanda zihinsel engeli de var. Eğer çocuğun işitme engeli baskınsa o işitme engellilere yöneltilmelidir. Ee, ama zihinsel engel, hafif düzeyde ise, mesela şu anda işitme engelliler okulunda hafif düzey sınıfı da açılmış. ... Çift engelliler sınıfı. Ama daha ağır bir düzeydeyse biz oraya yönlendirme yapamıyoruz mesela. ... O çocuklar şöyle bir şey olması lazım mantiken; ee çünkü birden fazla engeli olan çocuklar için de yönetmelik şöyle der: yani ee özel eğitim

okullarının bünyesinde özel eğitim alt sınıfı açılabilir, çift engelliler için. ... Mesela ağırsa sizin okulunuzda işitme engelliler sınıfı da açılması gerekir. ... Henüz yok. ...Ya alıyorlar da tabii ki ama yani bir çocuğu okuldan çıkartamazsınız. Yani böyle bir şey söz konusu bile olamaz ama yasal hakkı çünkü. Ama ne derece alıyorlar onu bilemiyorum tabii ki. Yani çocuk bire bir örtüşen bir eğitim aldıklarını düşünmüyorum.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8. Çalışan “Birden fazla yetersizliği olan çocukların çok engelli sınıflarına yönlendirdiklerini” belirtmiştir.

8. Çalışan “Birden fazla özrü olan öğrenciler için yeni bir uygulama başlatıldı. ... E, çok engelliler sınıfı açıldı. Daha doğrusu e, B RAM’ında biz bunu işte yaklaşık bir ay önce, ... Hayata geçirdik. E özel eğitim uygulama merkezinde çok engelliler sınıfı açtık. E, bunların yönlendirilmesi, bu şekilde yapılıyor. ... Yani çok engelli öğrencilerin eğitimi yani biraz fazla problemlili. ... Yani onların mesela, hiçbir zihinsel problemi olmayan bedensel engelinden dolayı zihinsel problemlili gibi görünebiliyor. ...Algılanabiliyor. ...Yani e, bunlara ciddi bir uzman, eğitim vermesi gerekiyor. Yani öğretmen eksiki de bu konuda çok fazla olduğu için bunların çok ayrı değerlendirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Anaokulu çağındaki birden fazla yetersizliği olan bireylerin ailelerine evde bakım ücreti verilerek bakımlarının sağlandığını” belirtmiştir.

5. Çalışan “Birden fazla olduğu zaman, bu çocukları mesela anaokulu çağındaysa bu çocuk, okula yönlendiremiyoruz mesela. ... Çünkü birden fazla özrü olan bir çocuğun okula devam etmemesi yönünde yönetmelikte bir madde var. Bu çocuklara daha çok evde bakım hizmeti e, adı altında resmi tedbir almaya çalışıyoruz. Yani evde bakım dediğim annesi çocuğuna evde baktığı için devletten bir miktar para alıyor. Bu şekilde bir tedbir almaya çalışılıyor. ... Sonrası için işte ilkokul çağına geldiği zaman, ilkokul ça- ilkokul için tedbirler, orta okul çağına geldiği için böyle kademe kademe ilerliyor. ... İşte yine aynı şekilde özel eğitim sınıfları olabilir. Özel eğitim uygulama

merkezleri olabilir. E, ondan sonra e, iş uygulama merkezleri, meslek edindirme kursları gibi, ... Tabii ki yeterli değil yani. Özel eğitimin hiçbir kısmında olmadığı gibi bu çocuklarda da yeterli bir eğitim sağlanamıyor maalesef” şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Birden fazla yetersizliği olan bireyler için yeni sınıflar açılması beklendiğini” belirtmiştir.

6. Çalışan “... Şu an özel eğitim uygulama merkezinde bununla ilgili yeni bir sınıf açacaklar. Oraya yönelteceğiz artık. Artık oraya yöneltilecekler. ... özel eğitim uygulama merkezinde o sınıf açılacak. İşte bunun için çalışmalar devam ediyor şu an hala.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “Bireyin performansına bakılıp en az sınırlayıcı ortama yönlendirildiğini” belirtmiştir.

7. Çalışan “... Geçen bir yazı geldi bize de mesela birden fazla veya ikiden fazla yetersizliği olan öğrenciler, mesela bir özel eğitim uygulama merkezinde bir yere gönderiliyor. O öğrencinin de şeyine bakılıyor yani genelde, sistem olarak onu prosedür olarak tam bilemeyeceğim de bir yazı gönderilmişti. Mesela çocuğun iki tanısı varsa okul öncesi tam zamanlı kaynaştırmaya gönderiliyorsa mesela, ...İki veya daha fazla tanısı varsa özel eğitim anaokuluna biz karar alıyoruz. ... Öyle bir durumda. Birden fazla tanısı varsa yine e, pek fazla bir şey yapılamıyor. Özel eğitim daha çok yani, özel eğitimden istifade ediyor çocuk. ... Ya uygulanabilse yeterlidir. Ama uygulanamıyor. ... Uygulama aşamasında sıkıntı var. Rehabilitasyon merkezleri hani denetim ne derece yapılıyor bilmiyorum da, ... bu gerçek olduğu için pek yapılmıyor yani. ... Bir de şöyle bir şey var. Hani çocuğun diyelim otizm veya zihinsel tanısı varsa, yine genel olarak her şey çocuğun performansında bitiyor bize göre. (bu sırada arkadan çok fazla gürültü gelmektedir-inşaat ve okul zili). ... Tabii eğer çocuğun performansı iyi bir durumdaysa normalde bu otizmlili çocukları okula almıyoruz mesela. Okula gitmiyor Oçem’e gidiyorlar. ... B uygulama merkezine gidiyorlar. Ama çocuğun mesela diyelim, hem otizm tanısı var hem zihinsel tanısı var, hem bedensel tanısı var. ... baktığımız zaman bu

çocuğun performans durumu eğer okulda yapabilecek düzeydeyse, biz mesela e Oçem’de duran çocuğu,” şeklinde cevap vermiştir.

4.12. Bireyin yılda bir kez izlenmesine yönelik devam ettiği kuruma sağlanan geri dönüt.

Tablo 4.12. Bireyin yılda bir kez izlenmesine yönelik devam ettiği kuruma sağlanan geri dönüt.

Madde	n
Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olması	3
İzlemenin BEP biriminin sorumluluğunda olması, yılda bir kez rehberlik bölümü özel eğitim sınıflarına gidilerek rehberlik servisi ve okul müdürüyle görüşülerek, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakılması	2
Öğrenci yerleştiği okuldan mezun olana kadar, okul talep etmediği sürece izleme yapılmaması, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakılması	2
Öğrenci dönem sonu bireysel performans değerlendirme formları yoluyla izlenerek, bazı durumlarda bir yıllık değil, altı aylık rapor verilmesi	1
Destek eğitim alan öğrenciler rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olması, devlet okulları için ise rehberlik öğretmenleri ile sürekli iletişim halinde olunması	1

Tablo 4.12.’de çalışanların “Bireyin yılda bir kez izlenmesi ile ilgili bireyin devam ettiği kuruma nasıl bir geri dönüt sağlıyorsunuz?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü “Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğunu”, 2’si “İzlemenin BEP biriminin sorumluluğunda olduğunu, yılda bir kez rehberlik bölümü özel eğitim sınıflarına gidilerek rehberlik servisi ve okul müdürüyle görüşüldüğünü, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakıldığını”, 2’si “Öğrenci yerleştiği okuldan mezun olana kadar, okul talep etmediği sürece izleme yapılmadığını, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakıldığını”, 1’i “Öğrencinin dönem sonu bireysel performans değerlendirme formları yoluyla izlendiğini, bazı durumlarda bir yıllık değil, altı aylık rapor verildiğini”, 1’i “Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğunu, devlet okulları için ise rehberlik öğretmenleri ile sürekli iletişim halinde olduğunu” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 2. Çalışan “Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğunu” belirtmiştir.

2. Çalışan *“Yılda bir kez bize geliyorlar çünkü. Planları bittiği zaman; eğitim planları. Geldiklerinde de devam ettikleri kurum derken özel eğitim kurumundan bahsediyorsunuz değil mi? ... Şimdi biz rehabilitasyon merkezinden eğer, destek eğitim alan bir çocuksa bu, senesi dolup bize geldiyse, zaten rehabilitasyon merkezinden istenen evraklar var. Yıllık, aya her aya ait performans kayıt tablolarını istiyoruz. Bir de dönem sonu yıllık, yıl boyunca ne yapılmış. ... Onun özeti olan bir performans tablosu var. Onu istiyoruz. Onu ancak o şekilde izleyebiliyoruz. Yani onların gönderdiği verilerle, halbu- ama gidip de değerlendirme, gidip orada tabi görme şansımız yok. ... Hani ne yapılıyor bu çocukla, diye. Gönderdikleri evraklarla birlikte değerlendirme yapıyoruz. Ama e, şu da var o evrakların hiç biri sağlıklı bir şekilde doldurulmadığı için, biz her seferinde bu çocuğu baştan itibaren incelemek zorunda kalıyoruz. Her geldiklerinde. Çünkü bazen çocuklarda gerileme olabiliyor. ... İlerlemeler de oluyor haliyle. Ya da hiçbir gelişme olmayabiliyor. Hepsini tek tek baştan inceliyoruz. ... E... Şöyle bir şey; yine çocuğun durumuna göre değişiyor. bazıları hiçbir ilerleme göstermiyor. Yani iki yıl üç yıl da incelemesek aynı oluyor ama bazıları dört beş ayda çok ilerlemeler gösterebiliyorlar mesela. Mesela otizm olan çocuklarda çok ilerlemeler olabiliyor. Aldığı eğitimde yaşı da küçükse. Ya da bedensel engelli bir bireyde çabuk ilerlemeler olabiliyor. Ama zihinseller de ağır-ortada çok fazla fark etmiyor. Hafifte de yine ilerlemeler oluyor. Ama hiç ilerleme olmayan çocuklarda olabiliyor. Yani çocuğa göre değişiyor.”* şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 1. Çalışan “İzlemenin BEP biriminin sorumluluğunda olduğunu, yılda bir kez rehberlik bölümü özel eğitim sınıflarına gidilerek rehberlik servisi ve okul müdürüyle görüşüldüğünü, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakıldığını” belirtmiştir.

1. Çalışan *“... ee, şimdi okulda genellikle yönlendirmeyi yaptıktan sonra okuldakilerin BEP hazırlaması gerekiyor tabii ki. Yani bu izlemeyi daha çok BEP biriminin yapması lazım. Biz uzun süreli izleme yapamayız okuldaki çocuğu yani dosya*

sayımız çok büyük. ... Yani tabii ki 17 bin 400 küsurlardayız dosya olarak. Her birini okulda tek tek izlememiz mümkün değil. Sadece özel eğitim sınıflarına mesela geziler yapılır. ... Yıl içinde de okul rehberlik bölümü olarak biz okullara gider, rehberlik servisiyle okul müdürüyle görüşürüz. O şekilde ee, yani yılda bir kez yapılabilecek bir şey bu. ... Ama uzun süre bir izleme yapamıyoruz hani rehabilitasyona gidiyorsa destek eğitim programı da açılmışsa o çocuk için, en azından rapor yenilemeye geldiklerinde ee performansı bir daha alındığı için böyle bir izleme yapılabilir. Ama okullarda bire bir gidip de her çocuk için ee şunu yapmış bunu yapmış onu izleyemiyoruz yani.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Öğrenci yerleştiği okuldan mezun olana kadar, okul talep etmediği sürece izleme yapılmadığını, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakıldığını” belirtmiştir.

5. Çalışan “*Ya izleme şöyle bir izleme yapıyoruz. Mesela bir çocuk özel eğitim sınıfına yerleştirildiyse, ... O okuldan mezun olana kadar bizim kararımız geçerli oluyor o çocuk için. Eğer okuldan bize herhangi bir geri dönüt olmuyorsa biz o çocuğu izlemek zorunda kalmıyoruz mesela. ... Yani dört yıla o okul oraya yerleştikten sonra dört yıl boyunca orada okuyabilir. Ama e, okul bize geri dönüt sağlarsa, işte bu çocuğun durumu şu şekildedir diye geri dönüt sağlamazsa, biz izleme yapamıyoruz maalesef. E, bu tür olan çocuklar o okuldan mezun olabiliyorlar. E, fakat özel olarak rehabilitasyon merkezlerine devam eden çocukları zaten her sene geliyorlar, onları zaten her sene raporunu çıkardığımız için, kendiliğinden bir izleme ortaya çıkmış oluyor. ... Öyle bir zorunluluk yok. ... (okuldan talep gelirse) Yeniden inceliyoruz.”* Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “Öğrencinin dönem sonu bireysel performans değerlendirme formları yoluyla izlendiğini, bazı durumlarda bir yıllık değil, altı aylık rapor verildiğini” belirtmiştir.

7. Çalışan “*Ya o şekilde hani gidip bir ziyaret etme şeklinde olmuyor zaten. ... Mümkün değil. Ya nasıl oluyor? Dönem sonu bireysel performans değerlendirme*

formları yoluyla izliyoruz. Başka şekilde izlediğimiz yok. Çocuk gidiyor eğitim planı hazırlıyoruz. O eğitim planı kuruma gidiyor. Kurum o eğitim planıyla ilgili çocuğu çalıştırıyor. Ondan sonra dönem sonu bireysel performans değerlendirme formu hazırlıyor. ... Onu tekrardan bize kuruma gönderiyor. Biz sadece o kağıt üstünde bakabiliyoruz sadece. ... O şekilde takip edebiliyoruz. ... Tabii olmuyor maalesef. He yapabileceğimiz nedir da-daha iyi takip edebilmemiz için? Mesela bazen bir yıllık rapor değil de çocuğun gelişimini daha iyi görmek istiyoruz mesela, bir yıllık rapor değil de mesela altı aylık öneriyoruz. Daha kısa süreli. Gitsin gelsin. Mesela bazen ailenin ilgisiz olduğunu görüyoruz mesela. Aile ilgilenmiyor çocukla, ... Bakıyorsunuz mesela çocuk hafif düzeyde, raporu normalde öyle. ... Bir geliyor çocuk ama bakıyorsunuz yani, ağır düzeydeki çocuğun özelliklerini gösteriyor. O, o kadar onun derecesinde performans sergiliyor. O zaman biz altı aylık veriyoruz ki kısa amaçlar veriyoruz bu sefer. ... Altı aylık gidip tekrardan geldiği zaman, o şekilde daha iyi değerlendireceğiz değerlendirebiliyoruz. ... Hı, hı. Eğitim planını ve amaçları.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 9. Çalışan “Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğunu, devlet okulları için ise rehberlik öğretmenleri ile sürekli iletişim halinde olduğunu” belirtmiştir.

9. Çalışan “Rehabilitasyon için, verdiğimiz amaçlar zaten orada biliyorsunuz bir rapor haline getiriliyor. Onlara iletiyoruz, bunlar yapılmış, bunlar, onlar bize gönderdiği gelişim raporlarını inceliyoruz. Hani neleri yapabilmiş neleri yapamamış? O şekilde yani, arkada biraz bizi bilgilendiriyorlar işte şöyle şöyledir. Onlar daha çok gördüğü için bizden, biz yılda bir kere görüyoruz. Onlar bize mesela şu modüller uygundur. Şöyle şöyle yapsanız daha iyi olabilir, diyorlar. Biz de onlara göre kendimize uygun bulursak yapmaya çalışıyoruz yani. Fikir alışverişinde bulunuyoruz. ... Ya devlet okulları için zaten rehber öğretmenlerle, sürekli iletişim halindeyiz. ... Bir problem olursa direkt arayarak söyleyebiliyoruz. Mesela e, şayet bu rehabilitasyona gitmeyecekse, yani önceden devam eden bir raporu varsa veya ilk kez gönderilmişse eğitim planı hazırlıyoruz elden. ... Çocuğun özelliklerinin yazdığı. Onlara bir fikir veriyor. Sağlanması açısından 10 maddelik bir amaç şeyi belirliyoruz. O öğrencinin hani nasıl o normal rehabilitasyona gönderdiğimiz kağıdın şey versiyonunu düşünün.

Kendimizin hazırladığı okula giden, ... Hani çıkmadığı için öyle bir şey, ... Öyle bir durum oluyor. Araştırma ve rehber öğretmenlerimizi arayarak, onlara da ekstra bilgiler veriyoruz.” Şeklinde cevap vermiştir.

4.13. Eğitsel tanılama sürecine yönelik RAM çalışanlarının karşılaştığı sorunlar ve görüşleri.

Tablo 4.13. Eğitsel tanılama sürecine yönelik RAM çalışanlarının karşılaştığı sorunlar ve görüşleri.

Madde	n
Hastane raporlarının sıkıntı yaratması	3
Okuldaki öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmaması	3
Sağlık raporu ve öğrencinin okula devamında problem yaşanması	1
RAM’ların dönüştürülerek işlevinin farklılaştırılması	1
Ailelerin her yıl rapor yenilemek zorunda olması	1
RAM’ın fiziksel şartlarının uygun olmaması	1
RAM’da özel eğitim açısından sistemden kaynaklanan bir çalışan eksikliğinin olması	1
Velilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olması	1

Tablo 4.13.’te çalışanların “Sürece dair belirtmek istediğiniz başka bir görüşünüz var mı?” sorusuna ilişkin cevapları yer almaktadır. Çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3’ü “Hastane raporlarının sıkıntı yaratabildiğini”, 3’ü “Okuldaki öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmayabildiğini”, 1’i “Sağlık raporu ve öğrencinin okula devamında problem yaşanabildiğini”, 1’i “RAM’ların dönüştürülerek işlevinin farklılaştırılabileceğini”, 1’i “Ailelerin her yıl rapor yenilemek zorunda olmasının sürecin bir aksaklığı olduğunu”, 1’i “RAM’ın fiziksel şartlarının uygun olmadığını”, 1’i “RAM’da özel eğitim açısından sistemden kaynaklanan bir çalışan eksikliği olduğunu”, 1’i “Velilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olduğunu” belirtmiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 6. Çalışan “Hastane raporlarının sıkıntı yaratabildiğini” belirtmiştir.

6. Çalışan “... Yani biraz hastanelerle problem yaşıyoruz. ... E mesela çocuğa bakıyoruz, zihinsel problemi yok. Özel öğrenme diye düşünüyoruz biz. Hastaneye gönderdiğimizde işte, ilginç tavırlar doğru karar değil. O kadar biliyorlar kendileri tanulasınlar. Hastaneden gelen bir çok raporlar e, yönetmeliğe vesaireye uymadığı için destek eğitim veremediğimizde problem yaşıyoruz. ... Veli yeni raporlar alıyor. Hastanelerle bu tip sıkıntılar yaşıyoruz. Rapor yani raporun belli bir prosedürü yok bu konularda. Geldiğinde bunun problemini yaşıyoruz. Biz destek eğitim veremediğimizde. Ya da işte mesela çocuk fiz- fizyoterapi alması gerekiyor ya da fizik tedavi, ... Bu belirtilmediğinde, bu tip şeylerin sıkıntısını çok fazla yaşıyoruz. ... Bu durumda yeniden hastaneye göndermek zorunda kalıyoruz ve bu da velilerin belli bir süreci ki o hastane süreci zaten uzun, ... Ve yorucu bir süreç. Yeniden yaşaması anlamına geliyor.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “Okuldaki öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmayabildiğini” belirtmiştir.

7. Çalışan “En büyük aksaklık mesela okuldaki öğretmenler de belli bir yeterliliğe sahip olmuyor. Bir kere bu sorun oluyor. ... (Biri içeri girer ve pardon der.) Hani tanılama sürecinde mesela, nelere dikkat etmeleri gerekiyor? Veya her akademik yönden başarısız olan öğrenci Ram’a gönderilmesi gerekir mi? Okulda bir çalışma yapılması gerekir mi? E sosyal açıdan sorunlu olan çocuklar, tekrardan mesela akademik, akademiği geçiyorsa mesela problem davranışlar gösteren öğrenciler, ... Tekrardan Ram’a gönderilir mi? Bu konuda çok fazla bilgiye sahip olmadıkları için, yaramazlık yapan çocuğu mesela, sırf hani zekasını değerlendirebilmesi için, eğitsel tanısının yapılması için Ram’a gönderiyorlar. ... Akademik yönden birazcık başarısızlık gösteren çocuğu Ram’ gönderiyorlar. İçeride kapanık öğrenciyi mesela Ram’a gönderiyorlar. Böyle olunca ya tabi sıkıntı oluyor yani. Bir de hani oradaki öğrenciye ne yapılacak o noktada da bazı problemler olabiliyor. Nasıl bir yol izlemeleri gerekiyor, nasıl bir yol takip etmeleri gerekiyor? Bireysel gelişim raporu hazırlarken mesela, nasıl hazırlayacaklar? Ha uygulama açısından sorumlulukları neler? Nasıl yapmaları gerekiyorlar gibi... bu açıdan tabi sorun oluyor. Onlar hani okulda çözemedikleri için, ... Bize aksediyor. Bu sefer hani çocuk buraya geldiği zaman, aile tedirgin oluyor hani,

benim çocuğumda bir zeka geriliği mi var? Diye. ... Çünkü Ram'ın ailedeki profili de pek iyi değil açıkçası.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 4. Çalışan “Sağlık raporu ve öğrencinin okula devamında problem yaşanabildiğini” belirtmiştir.

4. Çalışan “Bir, yani o o o süreçte aslında çok bir problem yok. Mesela çocuk sağlık raporlu ya da okulun yarısında bize geliyor. Biz incelemesini yapıyoruz ve yönlendiriyoruz. Yani bu bu bu süreçte çok bir, kısa da bir süreç zaten. ... Bir hafta on gün içerisinde biz onu yerleştirebiliyoruz. İş ondan sonra, sıkıntılar ondan sonra başlıyor. ... (içeri biri girer) röportaj veriyorum bir rahatsız etmezseniz. Ondan sonra işte okulda sıkıntılar oluyor. Gitmiyor. Yani az önce belirttiğimiz sıkıntılar. Devamında problem. Ulaşımında problem. Şimdi engelli çocuğa biz diyoruz ki mesela; ağır düzey bir çocuk e, şeyi de çok iyi bilmiyorum. Adres örneklerini de çok iyi veremiyorum. Atıyorum Beyazıt'ta oturuyor. Biz veriyoruz onu bir okula Edirnekapı'ya. Ya bu çocuk nasıl gidecek. Normal sağlıklı bir çocuk gidemez ki oraya. ... Ama bizim de ya başka bir okul da yok. İşte bu, e servis var diyoruz, bugün daha bir veli diyor ki, e servisi de uydurmak için diyor benim çocuğu okulda diyor iki saat tutuyorlar. ... (Gülüyor) Okul da haklı. Okul da diyor ki ben bu çocuğu diyor saat beşte hangi servisimle yollayım. E servisim yok. ... Evet. İşte hani o iyi niyet kelimesi, biraz göz mü yumuyoruz? Bizim de günahımız var aslında bu işte. Ama yani göz yummasan göz, yapabileceğimiz bir şey yok. E yazıyorsun, söylüyorsun bir dönüt alamıyorsun. Herkes durumu idare ediyor, sizin anlayacağınız. ... İdare ediyoruz ya. ... Vebalini ödeyeceğiz ama. ... Ya umarım daha güzel olur. Daha böyle e, çünkü ben alan değiştirip geldim. Bu ikinci yılım. ... Sınıf öğretmeniyken şu vardı; sınıf öğretmeni misyonu, çocuklara hayatı daha kaliteli yaşamayı öğretiyorsun değil mi? ... Okuma- yazma öğretiyorsun. İşte başka bir şeyler öğretiyorsun. Ama bu çocuklara (özel gereksinimli olan) hayatı yaşamayı öğretmen lazım. Çünkü tuvalete gidemiyor. ... Ya da banyo yapamıyor. Hayatı yaşa- o yüzden daha önemli bence. Ama maalesef ülkemizde işte bütün velilerin de sıkıntısı o. Her- bütün veli- diyor ki işte “Ben ölünce bu çocuk ne yapacak?” İşte bizim bu algıyı dağıtmamız lazım. Bu algıyı kırmamız lazım. ... İnşallah şey yaparız.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 3. Çalışan “RAM’ların dönüştürülerek işlevinin farklılaştırılabileceğini” belirtmiştir.

3. Çalışan *“Ya bununla ilgili çok aslında nasıl diyeyim, geniş çaplı bir şey sunmak isterdim aslında size de. Bir çok farklı düşüncemiz var aslında bizim. Mesela Ram’ların yeniden yapılandırılması ve hatta Ram’ların dönüştürülmesi ya da işlevinin farklılaştırılarak isimlerinin değişip hani yarı yarıya kapatılmasına kadar bu değişik projelerimiz var ama bu, bu görüşmenin biraz şeyini hem aşar hem saptırır. ... Hı, hı. ... Ya tanılama sürecinde dediğim gibi Ram’ların siz de az çok şu anda gördünüz. Mesela A İstanbul’un neredeyse kalbi gibi bir yeri. Bu 500 bin nüfuslu olan bir yerde Rehberlik Araştırma Merkezinin yaklaşık 18 bin dosyaya şu anda hitap etmiş bir Rehberlik Araştırma Merkezinin böylesi bir alana sıkıştırılarak bu kadar deneyimli tecrübeli bilgili, ... Personelin e, hani bu mekan içerisinde kendini gösterememesi bana üzücü gelmekte. Bunun acilen düzelmesi lazım bana göre. Bu koşulların değişmesi lazım. İşin dediğim gibi teknik, o az önce konuşmanın başında söylediğim o proje eğer gerçekleşirse böyle bir projenin mutlaka Ram’lara kazandırılması gerektiğini çok iyi düşünüyorum. Çünkü çocuklar değerlendirme aşamasında elektrikli ya da elektronik şeylere çok fazla ilgi duyuyor. Çok rahat odaklanabiliyorlar. ... Böyle bir çalışma varsa bunu mutlaka değerlendirilmesini, özel eğitimin materyallerinin yüksek düzeyde acilen giderilmesi ve tabii ki en iyisi insan kaynakları. ... Bütün yerdeki eksikliklerin bir an önce giderilmesi.”* Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 5. Çalışan “Ailelerin her yıl rapor yenilemek zorunda olmasının sürecin bir aksaklığı olduğunu” belirtmiştir.

5. Çalışan *“Yani açıkçası e, bu tür çocukların aileleri hassas aileler ve her sene bu işlemleri yapmak açıkçası onlara zulüm gibi geliyor ve bir çok velimiz burada bundan şikayet ediyorlar. Biz bu eğitimi almak için niye her sene bu işlemleri yapmak zorundayız. Bizim çocuğumuzun durumu belli hastane raporu var. Neden her sene biz buraya gelmek zorundayız gibi şikayetler alıyoruz. Ve haklı şikayetlerdir. Çünkü normal olan bir çocuk, her sene eğitimine devam ederken e, özürlü bir çocuk, engelli bir çocuk niye her sene bu işkenceyi çekmek zorunda kalıyor. Yani bu çocuk zaten eğitim almak*

zorunda. Devlet herkese eğitim sağlamak zorunda. Bunu niye bir süzgeçten geçirerek e, bu eğitimi vermesi gerekiyor? Çünkü eğitim temel bir haktır. Ve biz istediğimiz zaman, buradaki kurum istediği zaman o çocuğun eğitimini, eğitim hakkını elinden alabiliyoruz. ... Yani temel haklardan birisini bazı insanların eline devlet vermiş ve çok geniş bir şeye sahip inisiyatif alanına sahip. Biz kendimizden bahsediyorum. Yani bir çocuğun eğitim hayatı benim ellerimde olmaması gerektiğini düşünüyorum. O çocuk doğal hakkı olan eğitimini devletin ona sağlaması gerektiğini düşünüyorum. Ama devlet bize bu tür işleri yaptırarak açıkçası, o çocukların eğitim hakkını ellerinden aldığını düşünüyorum. ... Ya tabii ki ailelerin bilinçli olması bu konuda çok önemli. Aile eğer böyle bir talepte bulunmazsa açıkçası tespit edilmesi imkansız bu çocukların. Tamamıyla ailenin girişimleriyle bu çocuklar tespit edilebiliyor. Şu anda yani bunu devlet çocuğun doğumundan itibaren takip etmeye başlasa ve çocuğun nasıl bir eğitim aldığını takip etmeye başlasa tabii ki daha sağlıklı bir süreç olur. Yani bu sadece ailenin inisiyatifine bırakılmaması gereken bir konu, diye düşünüyorum.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “RAM’ın fiziksel şartlarının uygun olmadığını” belirtmiştir.

7. Çalışan “... Tabi. Bunu da yazın. Bunu da yazabilirsiniz ayrıca şartlar pek uygun değil. Genelde iki tarafımızda da okul var, ... Çok gürültü oluyor. ... Yani test yaparken falan baya sıkıntı oluyor camı açamıyoruz. ... Camı kapatınca bu sefer içerisi havasız kalıyor. Ara vermek zorunda kalıyoruz. Tekrar içeri havalandırıyoruz falan. ... Evet aynen o şekilde. ... (Fiziki şartlar uygun değil) Aynen. Ya bizim kurum yine Ram olarak güzel bir yerdeyiz. Başka yerlerde mesela, otogarın içerisinde Ram yapmışlar. Saçma sapan yani şehrin, çok dışında oluyor. Biz yine iyi durumdayız o anlamda.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 7. Çalışan “RAM’da özel eğitim açısından sistemden kaynaklanan bir çalışan eksikliği olduğunu” belirtmiştir.

7. Çalışan “Başka. Hani e aslında temelde sistemden kaynaklanan da bir problem var. Çünkü mesela bizim kurumumuzda, kaç tane, bir 5 tane psikolojik

danışman var. ... Rehber öğretmen kadrosu bulunan. Bir tane mesela özel eğitim öğretmeni var. ... Ki bu sistemden kaynaklanan bir problemdir. Bir sonra ki atamada mesela açtıkları zaman, yine rehber öğretmen açıyorlar. Bu sefer özel eğitimci gelmiyor. Özel eğitimci gelmediği zaman, şimdi öğrencinin tanınması falan orada daha çok sıkıntıya giriyor. Sonuçta psikolojik danışman olarak bir öğrencinin tanınması veya e, performansının alınması, alınmasındaki kritik notaları veya önemli olan şeyleri tam olarak bilemiyoruz. ... Özel eğitim öğretmeni olmayınca da yani bu noktada görüş bildirecek bir şey de olmuyor. Bir kişi de olmuyor. Böyle olunca öğrencinin tanınması ve yönlendirmesinde bazı problemler olabiliyor. He bu da sistemden kaynaklanan bir sorun. Çünkü buraya kadar açmıyorlar. ... Öyle bir problem var yani.” Şeklinde cevap vermiştir.

Görüşülen RAM çalışanlarından 8. Çalışan “Velilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olduğunu” belirtmiştir.

8. Çalışan “Yani aksaklık, e, velilerin biraz eğitim durumlarının düşük olması. Ekonomik durumlarını genelde kötü olması. ...Velilerle genelde bir iletişim problemi yaratıyor bu noktada. Onun dışında pek bir problem yok yani.” Şeklinde cevap vermiştir

V. BÖLÜM

5. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların tartışması sunulmaktadır.

Araştırma bulgularında eğitim planı amaçlarının bedensel ve görme engelliler için yeterli (n=3); lise grubundaki zihinsel engelli bireyler (n=3), çok ağır zihinsel yetersizliği olan (n=1) ve ifade edici dil becerisi kısıtlı olan çocuklar (n=1) için yeterli olmadığı çalışanlar tarafından belirtilmiştir. Avcıoğlu'nun (2012) çalışma bulgularında; eğitsel tanılama sürecinde öğrencinin performans düzeyinin ve gereksinimlerin belirlenebilmesi için uygun değerlendirme araçlarının geliştirilmemiş olduğu sonucu görülmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre bireyin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda eğitim planı hazırlanmalıdır (2012). Buna karşın eğitim planı hazırlamak için kullanılan amaçların, tüm özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyacını karşılamadığı gözlenmektedir. Görüşülen çalışanlardan 2'sinin eğitim planı amaçlarının yeterli olduğunu söylemesi, bu amaçların yetersiz olduğu yorumunun yapılmasına engel değildir. Bu başlıkla ilgili 1 çalışan ise, akademik dersler dışında ders modülü olmadığı için eğitim planı amaçlarının yeterli olmadığını belirtmiştir. Rehberlik Araştırma Merkezlerinde kullanılan eğitsel değerlendirme formuna bakıldığında, akademik dersler dışında öz bakım, fiziksel, iletişim ve sosyal beceriler başlıkları olduğu görülmüştür (<http://mebk12.meb.gov.tr>, 18 Temmuz 2015'te erişildi). Bu bulgu bunu belirten RAM çalışmasının konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir.

Araştırmada, özel gereksinimli bireyin bir eğitim kurumuna yönlendirilirken ailenin görüşünün yüksek düzeyde dikkate alınarak, istemediği şeylerin mümkün olduğunca yapılmadığı (n=3) görülmüştür. Çalışanlardan biri bazen ailenin

kaynaştırmaya gidemeyecek bir çocuk için bile kaynaştırma istediğini, fakat böyle durumlarda kurulun kararının geçerli olduğunu belirtmiştir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre ailenin sürecin her aşamasına aktif katılımı sağlanmalıdır ve her aşamada gerekli bilgi verilmeli ve onayı alınmalıdır (2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Avcıoğlu (2012) çalışmasında eğitsel tanılama sürecinde öğrencinin ailesinin ve sosyal çevrenin özelliklerinin göz önünde bulundurulmadığını bulmuştur. Bu sonuç çalışmanın bulgularıyla da örtüşür niteliktedir. Bu durum bazı RAM çalışanlarının yasal düzenlemelere uygun hareket ederken bazılarının farklı uygulamalar yaptığı sonucunu ortaya çıkarıyor.

Araştırmada ailenin dışında, bedensel ve görme gruplarında bulunan (n=2), yaşı büyük olan (n=2), zihinsel engeli olup bilinç düzeyi yüksek olan (n=1), tam veya yarı zamanlı kaynaştırmaya yönlendirilecek olan (n=1) ve kendini sözel olarak ifade edebilen (n=1) özel gereksinimli bireylerin de yönlendirme aşamasında görüşlerinin alındığı bulunmuştur. Sürece katılan özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel değerlendirme sürecinde görüşlerinin alınması; sürecin daha sağlıklı ve işlevsel sonuçlanmasına katkıda bulunacağını düşündürmektedir. Ancak RAM çalışanının öğrenciden görüş alınıp alınamamasıyla ilgili "bilinç düzeyi yüksek olma" ifadesi gözlenebilir ve ölçülebilir değildir ve söz konusu öğrenci ile ilgili somut bir bilgi vermemektedir. Çalışanın bu durumda öğrencinin dil becerileri ve/veya zihinsel yetersizliğinin derecesi ile ilgili bilgi vermesinin daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma katılan 9 çalışandan 4'ü Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun yönlendirme için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu belirtmiştir. 2'si Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu iki sonuç farklı iki kurumdan gelmiştir. Bir çalışan ise kurulun yeterli olduğunu fakat farklı alanlardan uzman eksiği olduğunu belirtmiştir. Avcıoğlu'nun (2012) bulgularında, eğitsel değerlendirmeleri yapacak çalışanların, yetersizliği olan öğrencinin özelliklerine uygun eğitsel değerlendirmeyi yapacak şekilde bilgi ve beceriye yeterince sahip olmaması, ifadesi bulunmaktadır. Kırbıyık'ın (2011) çalışmasına katılan rehber öğretmenler de, kendilerini özel gereksinimli bireylerle ilgili yeterli bulmadıklarını, bunun sebebinin de

lisans programlarındaki sınırlı özel eğitim bilgisi olduğunu öne sürmüşlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2009, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html> 20 Temmuz 2015'te erişildi) rehber öğretmenlerin görevlerine ilişkin, okullara rehberlik çerçeve planı hazırlamak, mesleki ve eğitsel rehberlikte bulunmak, aile ve çocuğa psikolojik destek sağlamak gibi ifadeler bulunmaktadır. Aynı yönetmeliğe göre eğitsel tanılama Özel Eğitim Hizmetleri Bölümünün sorumluluğundadır. Bunun sonucunda, rehber öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissetmeleri veya öyle görülmelerinin nedeninin, kendi alanları dışında görev yapıyor olmalarından kaynaklanabileceği söylenilebilir.

Türkiye'deki mevcut özel eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğu konusunda tüm çalışanlar hemfikirlerdir. Bu yetersizliklerin ne olduğuna bakıldığında; kurum/ sınıf sayısının azlığı, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisini kabullenememesi, sınıfların donanım yetersizliği, özel eğitim öğretmenlerinin yetersizliği, denetimin zayıf olması, farklı alan öğretmenin özel eğitim sınıflarında görev yapması gibi uzman görüşleri bulgulara yer almıştır. Bu bulgulara bakıldığında mevcut özel eğitim konusunda olumsuz yargılara varmak mümkün olmaktadır. Alan yazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, uzman çalışan sayısının yetersiz olması, nitelikli özel eğitim kurumunun yetersiz olması (Avcıoğlu, 2012) kaynaştırmanın doğru ve başarılı olarak uygulanmadığı (Batu, 2000), özel gereksinimli bireylerle ilgili kanunlar ve uygulamalar arasında farklılıklar olduğu (Sart, Ala, Yazlık ve Kantaş- Yılmaz, 2004) gibi benzer problemlerin yine sıralandığını görüyoruz.

Yerleştirme kararı alınırken çalışanlar en az sınırlandırılmış ortamdan, en çok sınırlandırılmış doğru (n=1), öğrencinin performansı, veli adresi, bireyin engel grubu ölçütlerine dayanarak (n=4) ve çocuğun performansının dikkate alınarak yerleştirme yapıldığını (n=3) belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmada bazı özel gereksinimli çocukların yerleştirme kararı çıkmasına rağmen, okullarda yer olmadığı için sıra bekledikleri, eğitimlerine başlayamadıkları bulunmuştur. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi).

Araştırma bulgularına bakıldığında, yerleştirme kararı alınırken ailenin kararı etkilediği görülmektedir. Araştırmaya katılan 9 çalışandan 8'inin bu yönde fikir beyan etmesi bu savı destekler niteliktedir. Bulgular velinin karar sürecine katılımının sağlıklı bir şekilde sağlandığını göstermektedir. Özel eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre yerleştirme kararı alınırken, velinin yazılı görüşü alınmak zorunda ve 70 gün içerisinde alınan yerleştirme kararına itiraz hakkı bulunmaktadır (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Ancak Bengisoy ve Avcıoğlu yaptığı çalışmada ailelerde sadece çocuğun gelişimine ilişkin bilgi toplandığının, özel gereksinimli birey hakkında verilecek kararda görüşlerinin alınamadığını bulmuştur (2012).

Araştırmaya katılan çalışanlardan 3'ü, orta-ağır derecede zihinsel engele sahip özel gereksinimli bireyler haricinde, görme, işitme bedensel ve hafif düzeyde zihinsel engele sahip özel gereksinimli bireylerde görüş alındığını, 2'si ise öğrencinin gereksinimlerinin ön planda tutulup isteklerinin geri plana atılabildiğini belirtmiştir. Bulgular doğrultusunda bu konuda yapılan uygulamaların öğrenciden, öğrenciye farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularında yönlendirme ve yerleştirme süreci göz önüne alındığında; özel gereksinimli öğrencilerin zeka durumlarına göre yerleştirilmesi (n=3), tüm çocukların yerleştirmesinin yapılması fakat örgün eğitimden sıra dolayısıyla yararlanamamaları (n=2), bütün öğrencilerin eğitim kurumuna yerleştirilmesinin sağlanamaması (n=2), hemen hemen bütün çocukların yerleştirmesinin yapılması ve yerleştirmeyi etkileyen birçok faktör olması (n=1), otizmli çocukların yerleştirilmesinde sıkıntılar olması (n=1) bulgularına ulaşılmıştır. Çalışanlar yerleştirme ile ilgili yaptıkları uygulamalara farklı cevaplar vermişlerdir. Çalışanların farklı RAM'lerde bulunması, öğrencilerin yerleşim yerlerinin farklılık göstermesi, karşılaşılan engel türünün çeşitliliği ve engelin derecesinin ağır ya da hafif olma durumunun, bu tip farklı uygulamalara yol açabileceği düşünülmektedir. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında, Avcıoğlu'nun (2012) eğitim ortamlarına yerleştirilirken öğrencilerin özel eğitim gereksinimleri ve performans düzeyi gibi özelliklerinin benzer olmasına dikkat edilmediğini bulduğu, Soodak ve Podell (1993) ise normal okul yerleştirmelerinde yeterliliği yüksek olan genel eğitim öğretmenlerinin yeterliliği yüksek olmayanlara göre

özel eğitim öğrencilerinin normal eğitime yerleştirilmelerine daha meyilli oldukları görülmüştür.

Erken çocuklukta tanılanan özel gereksinimli bireyler için yalnızca destek eğitim hizmeti verildiği bulunmuştur. Araştırmaya katılan 9 çalışanın tümü bu yanıtı vermiştir. 0-3 yaş arasındaki çocukların engel türüne göre tanılmasının yapılabildiği, belirtilmiştir. Bu bazı engel türlerinin erken yaşta çok fazla anlaşılamadığı bu nedenle tanılamadığını düşündürmektedir. Erken çocukluk dönemi eğitimi hizmetleri okul ve kurumlarda ve gerektiğinde evde yürütülür (MEB, 2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Alanyazında erken çocuklukta değerlendirmeyle ilgili, bir çocuğun hayatında değerlendirmenin, erken yaşta gelişim bozukluğu görüldüğünde başladığı, ileriki yaşlarda öğrenme bozukluğu görüldüğü (Lebeer, Birta-Sze'kely, Demeter, Bohacs, Candeias, Sönnensyn, Partanen ve Dawson 2011), erkek çocuklardaki öğrenme güçlüklerinin kız çocuklarına göre daha erken yaşta ortaya çıktığı (Dhuey ve Lipscomb, 2010), bir uyumsuzluk ne kadar erken teşhis edilirse o oranda düzeltme gerçekleştirileceği (Çağlar, bt, Trohanis, 2008) bulunmuştur. Araştırmaya katılan çalışanlardan biri RAM'ların bünyesinde erken çocukluk birimi olmadığını, okul öncesi özel eğitiminde çok fazla eksiklik olduğunu belirtmiştir. Bir çalışan ise sistemde erken çocukluk eğitimi diye bir seçenek çıktığını fakat yönlendirme yapabilecek bir kurum olmadığını belirtmiştir. Bu bulgular göstermektedir ki; özel eğitim sistemimizde genel olarak birçok eksiklik vardır fakat erken çocukluk özel eğitimi söz konusu olduğunda bu eksiklikler katlanmaktadır.

Araştırma sonucunda birden fazla yetersizliğe sahip öğrencilerle ilgili; baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapılması (n=3), çift engelli sınıflarına yönlendirilmesi (n=3), anaokulu çağındaki çok yetersizliği olan bireylerin ailelerine evde bakım ücreti verilerek bakımları sağlanması (n=1), çok yetersizliği olan bireyler için yeni sınıflar açılmasının beklenmesi (n=1), bireyin performansına bakılıp en az sınırlayıcı ortama yönlendirilmesi (n=1) bulgularına ulaşılmıştır. Çalışanların bu konuda verdikleri cevaplar doğrultusunda, birden fazla yetersizliği olan bireylerin eğitim kurumuna yerleştirilmesinde erken çocuklukta bireyler kadar sorun yaşandığı gözlenmiştir. Çalışanlar bu konuyla ilgili çift engelli sınıflarının ve bu sınıflarda eğitim

verecek öğretmen sayısının yetersiz olduğunu, ağır derecede zihinsel engel artı görme/işitme/bedensel engel olduğunda yerleştirilecek bir sınıf olmadığını, öğrencilerin görme veya işitme problemleri yüzünden zihinsel engelli olarak algılanabildiğini belirtmişlerdir. Akçamete (1991) İşitme ve Görme Engelliler Okulları'nın öğrenci alımında “ek özürlü olmama” şartı arandığını bu nedenle çok engelli öğrencilerin eğitimden faydalanamadıklarını belirtmiştir. Her ne kadar tanılama süreçlerinin iyileştirilememesi nedeniyle bu kurumlarda “ek özürlü” çocuklara sıkça rastlanmakta ise de, çok engelli pek çok çocuğun eğitimden dışlanmakta olduğunu söylemiştir. Akçamete, bu çalışmayı 24 yıl önce yapmıştır. Fakat günümüzde birden fazla yetersizliğe sahip öğrencilerle ilgili benzer sorunlar hala yaşanmaktadır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde izleme ile ilgili; a) Bireylerin gelişimlerinin izlenmesi; önerilen özel eğitim hizmetlerinin uygunluğunun ve BEP'lerinde yer alan amaçların gerçekleşme düzeyi bakımından değerlendirilerek her yıl eğitim planlarının yenilenmesi yoluyla yürütülür. b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetler; özel eğitim hizmetleri kurulu, rehberlik ve araştırma merkezleri, okullar, kurumlar ve ailenin iş birliğiyle yürütülür, maddeleri yer almaktadır. İlgili yönetmelikte izlemenin, eğitim planlarının yenilenmesi yoluyla yapılması gerektiği belirtilmiştir (<http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Araştırma bulgularında izleme ile ilgili yapılan uygulamalara bakıldığında şu bulgulara ulaşılmıştır: Destek eğitim alan öğrencilerin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğu (n=3), bu bulgu yönetmelikle bağdaşır niteliktedir. İzlemenin BEP biriminin sorumluluğunda olduğu, yılda bir kez rehberlik bölümünün özel eğitim sınıflarına giderek rehberlik servisi ve okul müdürüyle görüşüldüğü, destek eğitim alan öğrenci rapor yenilemeye geldiğinde performansındaki ilerlemeye bakıldığı (n=2), bulgusundaki, “izlemenin BEP biriminin alanı olduğu” ifadesi yönetmelikle bağdaşmamaktadır, yönetmeliğe göre birçok birim ortaklaşa bu görevi yürütmelidir. Ayrıca araştırmada bazı durumlarda bir yıllık değil, altı aylık amaçlar yazılarak eğitim planlarının daha sık aralıklarla yenilendiği (n=1), bazı durumlarda ise öğrenci okuldan mezun olana kadar okul talep etmediği sürece izleme yapılmadığı (n=2) vurgulanmıştır. Avcıoğlu (2012) yaptığı çalışmada izleme ve değerlendirme ölçütleri ile ilgili tüm özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere hizmet veren kurum ve kuruluşlara

yerleştirilen öğrencilere yönelik izleme ve değerlendirme ölçütlerinin ve hizmetlerin yetersiz olması bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırma bulgularında çalışanların eğitsel tanılama sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunların; hastane raporlarının sıkıntı yaratması (n=3) ve okuldaki öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmaması (n=3) olduğu görülmüştür. Alan yazında yapılan çalışmalarda; sağlık kurulu raporları temel alınarak yetersizliği olan çocukların eğitim kurumlarına yerleştirilmelerinin yapıldığı (Avcıoğlu, 2012), tıbbi tanı ile eğitsel tanının örtüşmediği, hastane raporlarında genel tıbbi terimler kullanıldığı (Kırbıyık, 2011; Avcıoğlu, 2013), eğitsel tanılama sürecinin yeterli bulunmadığı (Avcıoğlu, 2013) emekli öğretmenlerin ve alanda uzman olmayan kişilerin eğitim verdiği (Selimoğlu, Özdemir, Töret ve Özkubat, 2013) bulgularına ulaşıldığı görülmüştür. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre tıbbi tanılama eğitsel tanılamamanın bir parçası olarak, öğrenci hakkında daha fazla bilgi edinmek ve daha sağlıklı karar vermek için yapılmaktadır (2012, <http://orgm.meb.gov.tr/>, 01 Ocak 2013'te erişildi). Çalışanların belirttiği diğer sorunlar; sağlık raporu ve öğrencinin okula devamında problem yaşanması (n=1), RAM'lar dönüştürülerek işlevinin farklılaştırılması (n=1), ailelerin her yıl rapor yenilemek zorunda olması (n=1), RAM'ın fiziksel şartlarının uygun olmaması (n=1), RAM'da özel eğitim açısından sistemden kaynaklanan bir çalışan eksikliğinin olması (n=1) ve velilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olması (n=1) olarak saptanmıştır.

VI. BÖLÜM

6. Sonuç ve Öneriler

6. 1. Sonuç

Bu bölümde sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Bu araştırmada özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik çalışanların görüşleri belirlenmiştir. Bu amaçla dokuz RAM çalışanı ile görüşülmüştür.

Araştırma bulgularına göre, eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçların, bedensel ve görme engelliler için yeterli; lise grubundaki zihinsel engelli öğrenciler, her yaştan bireyler, çok ağır zihinsel yetersizliği olan çocuklar ve ifade edici dil becerisi yeterli olmayan çocuklar için yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışanlar amaçlar içerisinde, akademik dersler dışında ders modülü olmadığı için de yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, ailenin sürecin doğal üyesi ve ana belirleyicisi olduğunu, ailenin görüşüne ancak öğrenciden bilgi alınamadığı zaman başvurulduğunu, öğrenci hakkındaki nihai kararın RAM tarafından verildiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar yönlendirme sürecinde, zihinsel engel hariç işitme, bedensel ve görme engel gruplarında, yaşı büyük olan, bilinç düzeyi yüksek olan ve kendini sözel olarak ifade edebilen çocuklardan ayrıca eğer yarı zamanlı veya tam zamanlı kaynaştırma söz konusu ise öğrencinin görüşünü alınabildiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanların bir kısmı özel eğitim değerlendirme kurulunun yeterli olduğunu belirtirken, bir kısmı da yeterli olmadığını belirtmiştir. Bir kısmı ise mevcut değerlendirme kurulunun yeterli olduğunu fakat farklı alanlardan uzman eksikliği olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan çalışanların tümü mevcut özel eğitim hizmetlerinin farklı açılardan yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, yerleştirme kararı alırken; bireyin engel grubunun, inceleme sonuçlarının, velinin adresinin, öğrencinin performansının ve en az sınırlandırılmış ortamdaki en çok sınırlandırılmış ortama doğru yerleştirme yapılmasının dikkate alındığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, yerleştirme yapılırken aileye kararın açıklandığını ve buna göre düzenleme yapıldığını, ailenin istemezse kararı değiştirebileceğini, yerleştirme safhasında ailenin görüşünün diğer safhalara göre daha önemli olduğunu ve ailenin beklentilerinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bir çalışan ise yerleştirme aşamasında RAM'ın sürecin içinde bulunmadığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, yerleştirme sürecinde, yerleştirme kararı alınırken; bazı engel gruplarından öğrenci görüşü alınabildiğini fakat öğrencilerin ihtiyaçlarının onların isteklerinden daha önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, öğrencilerin zeka durumuna göre yerleştirildiklerini, bütün öğrencilerin yerleştirmesinin yapıldığını fakat örgün eğitimden sıra dolayısıyla yararlanamadıklarını, otizmli çocuklarının yerleştirilmesinde sıkıntılar yaşandığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan çalışanlardan biri bütün öğrencilerin yerleştirmesinin yapılamadığını, biri ise hemen hemen bütün öğrencilerin yerleştirilebildiğini belirtmiştir.

Araştırmaya katılan çalışanlar erken çocukluk döneminde öğrencilerin engel türüne göre yalnızca rehabilitasyon merkezlerinde destek eğitim programı açıldığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar, birden fazla yetersizliği olan özel gereksinimli bireylerin; performanslarına ve baskın olan engel türüne göre en az sınırlandırıcı ortama yerleştirildiğini, çift engelli sınıflarına yönlendirildiğini, anaokulu çağındaki çok yetersizliği olan bireylerin ailelerine evde bakım ücreti verilerek bakımlarının sağlandığını ve bu bireyler için yeni sınıflar açılmasının beklendiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar izleme çalışmalarına yönelik, destek eğitim alan öğrencinin rapor yenilemeye geldiğinde izlenmiş olduğunu, devlet okulları için ise RAM'daki uzmanlar ile okul rehberlik öğretmenlerinin sürekli iletişim halinde olduğunu; izlemenin BEP biriminin sorumluluğunda olduğunu, okul talep etmedikçe izleme yapılmadığını, yılda bir kez rehberlik bölümünün özel eğitim sınıflarına giderek rehberlik servisi ve okul müdürüyle görüşerek izleme yaptığını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan çalışanlar eğitsel tanılama sürecine dair; hastane raporlarının sıkıntı yarattığı, okuldaki öğretmenlerin gerekli yeterliliğe sahip olmadığı, öğrencinin okula devamında problem yaşandığı, ailenin her yıl rapor yenilemek zorunda olmasının bir problem olduğu, RAM'ın fiziksel şartlarının uygun olmadığı, RAM'da özel eğitim açısından sistem kaynaklı çalışan eksikliği olduğu, velilerin sosyoekonomik ve eğitim düzeylerinin düşük olduğu sorunlarını ve RAM'ların dönüştürülerek işlevinin farklılaştırılması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir.

6. 2. Öneriler

Araştırma bulguları çerçevesinde ve ilgili alanyazın taramaları sonucunda sunulan öneriler uygulamaya ve ilerideki araştırmalara yöneliktir.

6. 2. 1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma bulguları eğitsel tanılama sürecinde öğrencinin özellikle bir eğitim ortamına yönlendirilmesinde ve yerleştirilmesinde ciddi sorunlar yaşandığını göstermiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak,

- a) Eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçların her yaş, engel türü ve gelişim düzeyini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenerek uygulamaya konulması özel gereksinimli öğrencilerin daha kullanılabilir ve işlevsel planlar ile okullara yerleştirilmesini sağlayabilir.
- b) Özel eğitim alanında yalnızca bu alan mezunları görev alırsa RAM’larda ve okullarda öğretmenin yetkin olmamasından kaynaklı sorunların önüne geçilmiş olabilir ve özel gereksinimli öğrencilere daha etkili değerlendirme ve öğrenme imkanı sağlanabilir.
- c) Üniversitelerde PDR bölümü öğretim programında eğitsel değerlendirme, özel eğitim, özel gereksinimli bireyler ile ilgili ders ve konu sayısının artırılması, bu alanda görev yapacak öğretmenlerin eğitsel tanılamaya yönelik bilgi eksikliğini giderebilir.
- d) Milli Eğitim Bakanlığının her il için her düzeyde özel eğitim kurum ve sınıf sayısını artırması yerleştirilecek ve yönlendirilecek kurum sayısını artırarak, öğrencilerin uzun yıllar sıra beklemesinin, çok engelli ve otizmli çocuklarının yerleştirilmesinde yaşanan sıkıntıların önüne geçilmesini sağlayabilir.
- e) Milli Eğitim Bakanlığının özel gereksinimli, bireylerin eğitimlerini için ayırdığı bütçeyi artırması eğitim kurumlarına ve RAM’lara materyal ve kaynak sağlanmasına yardımcı olabilir.
- f) Üniversitelerin eğitim fakültelerinde her alanda uygulamalı kaynaştırma eğitimi verilerek, sağlıklı kaynaştırma uygulamaları sağlanabilir.
- g) RAM bünyesinde tanılama ekibi haricinde bir izleme ekibi oluşturulması, bu izleme ekibindeki her bireyin o RAM’ın bulunduğu eğitim bölgesinin bir kısmından sorumlu olması, eğitsel tanılama sonrası öğrencinin sıkı bir şekilde takip edilmesini sağlayabilir.
- h) Eğitsel tanılanan RAM’lardan ayrı olarak “Özel Eğitim Tanılama Merkezi” gibi bir kurum altında yapılması, RAM’ların ise okullara psikolojik destek

hizmet sunarak dönüştürülmesi ve tanılama için üniversitelerde özel personel yetiştirilmesi, bu alanda yapılacak uygulamaların kalitesini arttırabilir.

6. 2. 2. İlerideki Çalışmalara Yönelik Öneriler

- a) Eğitsel tanılama sürecinde, yalnızca görme, yalnızca işitme veya çok engelli bireylerin bu süreçte yaşadıkları sorunlara ve çözüm önerilerine, yalnızca sorunlarına yer veren veya genel olarak süreci betimleyen bir çalışma yapılabilir.
- b) Erken çocukluk veya ileri yetişkinlik çağlarındaki özel gereksinimli bireylerin tanılanmalarına, eğitim ortamlarına ve iş sahasında nasıl sağaltılacağına yönelik bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (1991). Çok Engelli Çocuklar. *Ankara üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 24- 1. Ankara.
- Akçamete, G., Ataman A., Eripek, S., Konrot, A., Kırcaali-İftar, G., Topbaş, S. ve Tüfekçioğlu, U. (1998). *Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Akçamete, G. (2009). Özel Gereksinimi Olan Çocuklar. Akçamete, G. A. (Ed.) *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim İçinde*. (ss. 31-74). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Altuğ- Özsoy, S., Özkahraman, Ş. ve Çallı, F. (2006). Zihinsel Engelli Çocuk Sahibi Ailelerin Yaşadıkları Güçlüklerin İncelenmesi. *Aile ve Toplum; Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*. 9 (3). Ankara.
- Avcıoğlu, H. (2011). *Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrencilerin Eğitsel ve Davranışsal Değerlendirilmesi*. Ankara: Vize Yayınları.
- Avcıoğlu, H. (2012). *Rehberlik ve Araştırma Merkez (RAM) Müdürlerinin Tanılama, Yerleştirme-İzleme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Geliştirme ve Kaynaştırma Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Algıları*. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Kıbrıs.
- Avcıoğlu, H. (2015). *A'dan Z'ye BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. Ankara: Vize Yayınları.

- Barutçu, G. (2010). *Rehberlik Araştırma Merkezleri Tarafından Yapılan Tanılama ve Yönlendirmenin Normal Zeka Kapasitesi Tanısı Alan Öğrenciler Açısından Sonuçları, Fatsa Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümü, Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, Destek Hizmetler ve Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*. 2 (4) 35- 45. Eskişehir.
- Baykoç- Dönmez, N. (2010). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. N. Baykoç, (Ed.) *Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim İçinde*. (ss. 13- 26). Ankara- Ümit Ofset Matbaacılık.
- Beniz, Ö. (bt). *Kaynaştırma Eğitimi Nedir?* Erişim Tarihi: 07/ 12/ 2014 <http://www.bilgiustam.com/kaynastirma-egitimi-nedir/>
- Bengisoy, A., Avcıoğlu, H. (2012). Özel Gereksinimli Olan Çocukların Tanılama Sürecinde Ailelerin Rolüne İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi (KKTC Örneği). *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*. 2 (1) 74- 84.
- Bozkurt, F. (2009). *Zihinsel yetersiz tanısı alan çocukların tanılama süreçlerinin betimlenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi: Ankara.
- Çağlar, D. (bt) *Uyumsuz Çocukların Tanınması ve Teşhisi*. Erişim Tarihi: 07. 07. 2015. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/499/5922.pdf>
- Demir, Ş., Diken, İ. H., Sucuoğlu, B., Şen, A. ve Ünlü, E. (2010). *Özel eğitim Terimler Sözlüğü*. Ankara: Maya Akademi.

- Dhuey, E., Lipscomb, S. (2010). Disabled or Young? Relative Age and Special Education Diagnoses In Schools. *Article in Economics of Education Review*. 29 857- 872.
- Duman, B., Yıldırım-Erişkin, A., Coşgun-Başar, M. ve Kırac, S. (bt). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı*. Santos, M. (Ed.) CP-Pack. Eğitim Kitapçığı, Modül-5. Türkiye. Erişim Tarihi: 11/ 01/ 2015 [http://www.cp-pack.eu/attachments/tb/TR_TB/TR_TB_mod5_Bireyselle%C6%92tirilmi%C6%92%20E%C2%BAitim%20Program%C3%AC%20\(BEP\).pdf](http://www.cp-pack.eu/attachments/tb/TR_TB/TR_TB_mod5_Bireyselle%C6%92tirilmi%C6%92%20E%C2%BAitim%20Program%C3%AC%20(BEP).pdf)
- Eripek, S., Özsoy, Y. ve Özyürek, M. (1998). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Gürsel, O. (2005). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Hebbeler, K., Spiker, D. ve Kahn, L. (2012). Individuals With Disabilities Education Act's Eary Childhood Programs: Powerful Vision and Pesky Details. *Hammil Institute on Disabilities*. 31 (4) 199- 207.
- Johnson, V. M. (1980). Analysis Of Factors Influencing Special Educational Placement Decisions. *Journal of School Psychology*. 18 (3) 191- 202.
- Karacaoğlu, Ö. C., Çabuk, B. (2002). İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*. 155-156. Ankara
- Karaer, N. (2010). *İlköğretim Okullarındaki Yönetici, Sınıf ve Psikolojik Danışma ve Rehber Öğretmenlerin Kaynaştırma Adayı Özel Gereksinimli Öğrencileri Tanıma ve Yönlendirme Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Gaziantep.

- Kargın, T. (2007). Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci. *Özel Eğitim Dergisi*. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Kargın, T. (2009). Özel Gereksinimi Olan Öğrencilerin Yerleştirilmesi ve BEP. Akçamete, G. A. (Ed.) *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde. (ss. 77-109). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kırbyık, E. M. (2011). *Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.
- Kırcaali- İftar, G. (1996). Özel Eğitimde Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (6) 89- 93. Eskişehir.
- Kurth, A. J., Morningstar, E. M. ve Kozleksi, B. E. (2014). The Persistence of Highly Restrictive Special Education Placements for Students With Low-Incidence Disabilities. *Sagepub Journals*. 39 (3) 227-239. Kansas. ABD.
- Kuş, E. (2003). *Nicel- Nitel Araştırma Teknikleri. Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?* Anı Yayıncılık: Ankara
- Küçüker, S., Kargın T. ve Akçamete, G. (2002). Rehberlik ve Araştırma Merkezi Elemanlarının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine İlişkin Görüşlerinin ve Yeterlilik Algılarının Geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi. Özel Eğitim Bölümü. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 1, (1), 101-113.
- Lebeer, J., Birta-Sze'kely, N., Demeter, K., Bohacs, K., Candeias, A., A., Sønnesyn, G., Partanen, P. ve Dawson, L. (2011). Re-assessing the current assessment practice of children with special education needs in Europe. *Sagepub Journals*. 33 (1). 69-92. Wilrijk, Belçika.

- Mayring, P. (1990). Çeviren: Adnan Gümüő, M. Sezai Durgun. *Einführung In Die Qualitative Sozialforschung. (Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş)* Baki Kitabevi: Adana
- McLoughlin, A., J., Lewis, B. R. (1997). Çeviren: Filiz Gencer *Assessing Special Students (Özel Gereksinimli Öğrencilerin Ölçümlemesi)* Louisville Üniversitesi. San Diego Eyalet Üniversitesi. A.B.D
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2012). Erişim Tarihi: 01/ 09/ 2013 *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. <http://orgm.meb.gov.tr/>.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (1991). *1. Özel Eğitim Konseyi*. Ankara: Tanıtıcı Yayınlar Dizisi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Berlin Ataőelięi. Erişim Tarihi: 27/ 01/ 2015. *Alman Okul Sistemi*. http://www.tcberlinea.com/almanyada_egitim_sistemi.html
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2004). Erişim Tarihi: 27/01/2015. *Berlin Eyaleti Eğitim Yasası*. http://www.tcberlinea.com/berlin_egitimyasasi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Erişim Tarihi: 18.07.2015 *Eğitsel Değerlendirme İsteği Formu*. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/60/01/201367/dosyalar/2013_01/03045019_lkretmegitsel_degerlendirme_istegi_formu.doc
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2009). Erişim Tarihi: 20/ 07/ 2015 *Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html>
- Overton, T. (1992). *Assessment In Special Education: An Applied Approach*. New York: Macmillian Publishing Company.

- Özak, H., Vural, M. ve Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlerinin Gönderme Tanılama Yerleştirme İzleme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüş ve Önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1 (8) 189-206.
- Özgür, İ. (2013). *Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Özyürek, M. (2006). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pierangelo, R., Giuliani, A. G. (2006). *Assessment In Special Education: A Practical Approach*. ABD: Pearson Education.
- Sart, H., Ala, H., Yazlık, Ö. ve Kantaş- Yılmaz, F. (2004). *Türkiye Kaynaştırma Eğitiminde Nerede?: Eğitimciye Öneriler*. XIII Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İnönü Üniversitesi. Eğitim Fakültesi. Malatya.
- Selimoğlu, G. Ö., Özdemir, S., Töret, G. ve Özkubat, U. (2013). Otizmli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Otizm Tanılama Sürecinde ve Tanı Sonrasında Yaşadıkları Deneyimlerine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 2 (5) 129- 167.
- Shaw, S., Jolley, S. C. (2007). Assessment of Service-Learning in the Deaf- Blind Community. *Journal of Experiential Education*. 30 (2) 134- 152. A. B. D.
- Snow, E. R. (1984). *Placing Children in Special Education: Some Comments*. Stanford University. Stanford. ABD.
- Soodak, L. C., Podell, D. M. (1993). Teacher Efficacy and Student Problem as Factors In Special Education Referral. *The Journal of Special Education*. 1 (27) 66- 81.
- Şimşek, H., Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara

- Tekin- İftar, E. (2008). Özel Gereksinimleri Belirleme ve Gelişimi İzleme. S. Eripek (ed.), *Özel Eğitim* (ss. 73-91) İçinde. Açıköğretim Fakültesi. Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tiryakioğlu, Ö., Avcıoğlu, H. (2013). Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlerinin Özel Eğitim Bölümünün Sorunlarını Algılamaları. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*.
- Trohanis, L. P. (2008). Progress in Providing Services to Young Children With Special Needs and Their Families. *Journal of Early Intervention*. 30 (2) 140- 151. Kuzey Karolina, A. B. D.
- Ysseldyke, J., Mijer, C. J. W. (1986). The Special Education Assessment and Decision-Making Process in The Netherlands and the USA. *School Psychology International*. 7 141- 145.

EKLER

EK- 1. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Onayı.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411/20/ 103988
Konu : Anket Merve ÇİFTÇİ

08/11/2013

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 30/09/2013 tarihli ve 26073066-605-864 yazısı .
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616sayılı 2012/13 No.lu Genelgesi.
c) Milli Eğitim Komisyonunun 04.11.2013 tarihli tutanağı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı Yüksek lisans programı öğrencisi Merve ÇİFTÇİ'nin "Özel Gereksinimli Bireyin Eğitsel Tanılama Sürecinde RAM'DA Yönlendirme, Yerleştirme ve İzleme Çalışmalarına Yönelik Uzman Görüşlerinin Belirlenmesi" konulu tezine dair, Anket çalışmasını ilimiz bulunan Özel Eğitim ve Rehberlik Öğretmenlerine görüşme formu anketi, uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı Yüksek lisans programı öğrencisi Merve ÇİFTÇİ'nin söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılması Katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, Eğitim ve Öğretimi aksatmaması koşuluyla ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Meriç YILDIZ
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
... / 11 / 2013
Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb-s4@mgm.gov.tr
ADRES: İl Milli Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 239

EK- 2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı.

GÖRÜŞME SORULARI

Merhaba ben Merve ÇİFTÇİ. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Zihin Engelliler Öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans tezi hazırlıyorum. Tezimin konusu; “Özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik uzman görüşlerinin belirlenmesi.” Bu amaçla sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Size yöneltilen soruları açık ve net bir şekilde cevaplamanız gerekmektedir. Cevaplarınız kaydedilip daha sonra analiz edilecektir. Araştırma sonuçlarını yazarken kimliğiniz ile ilgili bilgilerin çalışmaya kesinlikle yansıtılmayacağını belirtmek isterim. Görüşme formundaki soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır bu nedenle fikirlerinizi rahatça ifade edebilirsiniz. İzniniz ile görüşmeye başlayabilir miyiz?

Kişisel bilgiler

Mezun olduğunuz bölüm:

Görev süreniz:

Görev yaptığınız kurumlar:

Ram’da görev yaptığınız bölüm:

YÖNLENDİRME SÜRECİNE AİT SORULAR

1. Eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçlar her yaştan ve her özür grubundan bireyler için yeterli midir?
2. Yönlendirme sürecinde ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?
3. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşü alınıyor mu?
4. Özel gereksinimli bireyin isteği ne ölçüde dikkate alınıyor ve hangi durumlarda sürece katılımı sağlanıyor?
5. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme için ne düzeyde bilgili ve becerili olduğu konusunda düşünceleriniz nelerdir?

6. Mevcut özel eğitim hizmetleri göz önünde bulundurulduğunda, özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğunun ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?

YERLEŞTİRME SÜRECİNE AİT SORULAR

1. Yerleştirme kararı alınırken nelere dikkat edilmektedir?
2. Yerleştirme kararı alınırken ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?
3. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireyin görüşü alınıyor mu?
4. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireyin isteği ne ölçüde dikkate alınıyor ve hangi durumlarda sürece katılımı sağlanıyor?
5. Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli bireyin yerleştirilmesi yapılabiliyor mu?
6. Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli bireyin yerleştirilebilmesi için neler yapılıyor?
7. Aynı yaş grubunda olan fakat farklı zeka bölümüne ait çocuklar için nasıl bir yerleştirme yapılmaktadır?
8. Erken çocukluk döneminde (0-3 yaş) tanılanan özel gereksinimli bireyler için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?
9. Erken çocukluk döneminde yapılan yerleştirmenin yeterliliği hakkında sizin düşünceleriniz nelerdir?
10. Birden fazla özre sahip özel gereksinimli bireylerin yerleştirilmesi için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?

İZLEME SÜRECİNE AİT SORULAR

1. Bireyin yılda bir kez izlenmesi ile ilgili bireyin devam ettiği kuruma nasıl bir geri dönüt sağlıyorsunuz?
2. Bireyin gelişiminin izlenmesinde, bireyin devam ettiği kurumlarla çalışmalarınızda neler yapıyorsunuz?
3. Sürece dair belirtmek istediğiniz başka bir görüşünüz var mı?

EK- 3. Görüşme örneği.

A: Görüşmeci

B: Görüşülen kişi

Görüşülen kişi: Kadın

Yer: A Rehberlik Araştırma Merkezi.

Tarih: 19/02/2014

A: 19 Şubat 2014 1. Görüşme. Merhaba ben Merve ÇİFTÇİ. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Zihin Engelliler Öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans tezi hazırlıyorum. Tezimin konusu; “Özel gereksinimli bireyin eğitsel tanılama sürecinde; RAM’da yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarına yönelik uzman görüşlerinin belirlenmesi.” Bu amaçla sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Size yöneltilen soruları açık ve net bir şekilde cevaplamanız gerekmektedir. Cevaplarınız kaydedilip daha sonra analiz edilecektir. Araştırma sonuçlarını yazarken kimliğiniz ile ilgili bilgilerin çalışmaya kesinlikle yansıtılmayacağını belirtmek isterim. Görüşme formundaki soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır bu nedenle fikirlerinizi rahatça ifade edebilirsiniz. İzninizle görüşmeye başlayabilir miyiz?

B: Tamam.

A: Mezun olduğunuz bölüm?

B: İ. Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü.

A: Görev süreniz?

B: 26 yıl.

A: Görev yaptığınız kurumlar?

B: Ee, I. Ram, A Kız Lisesi, şimdi de A Ram.

A: Ram’da görev yaptığınız bölüm?

B: Okul rehberlik bölümündeyim ama, daha çok özel eğitim bölümünün işlerini yapıyoruz.

A: İlk olarak yönlendirme sürecine ait sorular. Eğitim planı hazırlanırken kullanılan amaçlar, her yaştan ve her özür grubundan bireyler için yeterli midir?

B: Bu ee performans formları anlamında mı soruyorsunuz?

A: Eğitim planı hazırlanıyor ya yönlendirme yapılırken,

B: Hı hı,

A: O sırada hani kontrol listesi oluyor, bir şeye göre eğitim planı hazırlıyorsunuz, o form yeterli mi?

B: Şimdi ee eğitim planı hazırlarken bu performans kayıt tablolarından yararlanıyoruz.

A: İşte bu kayıt tablosu yeterli mi, her çocuk için?

B: Şimdi bedensel için yeterli ee görme için yeterli diyebilirim ama e mesela lise grubundaki öğrenciler için zihinsel öğrenciler için yeterli olmuyor çünkü ilköğretim programına göre ilköğretim programına göre hazırlanmış.

A: Hım.

B: Bu anlamda lisedeki çocuklar için biraz yetersiz diye düşünüyorum ben.

A: Diğer özür grupları için?

B: Yani bedenseller için yeterli mesela

A: Zihinsel engelli çocuklar için mi yeterli değil?

B: Zihinsel engelli çocuklar yeterli değil ve şeyde yani lise kısmında ortaöğretim kısmı.

A: Zihinsel engelli ortaöğretime gidecek çocuklar için yeterli değil diyorsunuz? Nesi yeterli değil peki hangi açıdan?

B: Şimdi ee ortaöğretim müfredatıyla orda performans kayıt tablosundaki müfredat örtüşmüyor yani ee kaynaştırmaya alınacaksa çocuk ortaöğretimdeki müfredattan sorumlu aslında

A: Hı hı

B: Hafif düzeyler için söylüyorum bunu

A: Evet

B: Ee, bizim plan hazırlarken kullandığımız yani bakanlığın hazırlamış olduğu performans ölçütleri ilköğretime yönelik ilköğretim ortaokul kısmını kapsıyor ve lise kısmında dersler çok daha farklı,

A: Evet

B: Yani şimdi ilköğretimde ne var işte Türkçe, okuma-yazma, matematik var mesela performans kayıt tablosunda sosyal beceriler kısmı var. Ama lisede bunları tam kapsamıyor yani lisedeki müfredatla tamamen örtüşmüyor.

A: Peki ee yönlendirme sürecinde ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?

B: Veli zaten kurumun bir üyesi, yani özel eğitim değerlendirme kurulunun üyesidir. Ee, biz incelememizi yaptıktan sonra veliye durumu açıklarız, ondan sonra ne tür bir yönlendirme yapacağımız konusunda da bilgi veririz.

A: Peki. Yönlendirme sürecinde özel gereksinimli bireyin görüşü dikkate alınıyor mu?

B: Şimdi bu her ee, şeyde engel grubunda olmuyor tabî ki,

A: Hı hı,

B: Zihinsel engelli bir şeyde bireyin görüşünü almamız mümkün değil, velinin görüşünü alıyoruz ama bedensel engellidir, yani ne bileyim görme engellidir,

A: Hı hı,

B: O tip şeylerde alırız tabiiki

A: Zihinsel engelli olup da görüş belirtebilecek çocukla karşılaşmıyor musunuz hiç?

B: Çok nadir yani,

A: Hım,

B: Ee, o şey, bireyin görüşü ya da ee bireyin katkısı daha çok BEP hazırlanırken söz konusu oluyor.

A: Anladım. Özel eğitim değerlendirme kurulunun yönlendirme için ne düzeyde bilgili ve becerili olduğu konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

B: Şimdi özel eğitim değerlendirme kurulumuzun üyeleri zaten belirlidir. Yani işte rehber öğretmen vardır, ı bu ölçme değerlendirme testleri kullanabilecek düzeyde ee yeterli sertifikaya sahip rehber öğretmenler vardır. Bir de özel eğitimci öğretmenleri vardır. O anlamda yeterli buluyorum.

A: Mevcut özel eğitim hizmetleri gön önünde bulundurulduğunda özel gereksinimli birey için eğitim şartlarının uygunluğunun ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz? Mevcut özel eğitimi göz önünde bulundurduğunuzda verilen eğitimin?

B: Yani özel eğitimin çok yeterli olduğunu düşünmüyorum.

A: Hangi açılardan?

B: Şu anlamda; ee yani karşılaştığımız durumlardan yola çıkıyım ben. Örneğin; hani her yaş ve her türde birey için özel eğitim zorunludur değil mi yani ama biz mesela bir erken çocukluk birimi yok.

A: Evet.

B: Yani bu bir handikap. E onun dışında okul öncesinde yerleştirebileceğimiz ya da yöneltebileceğimiz kurum sayısı çok az. Bence o da bir handikap.

A: Evet.

B: O yüzden çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ha kaynaştırmalara, kaynaştırma esastır o nedenle kaynaştırmaya da yönelttiğimiz öğrenciler var. Onda da hani okuldaki ee şey ne derece,

A: Eğitimin kalitesinden mi bahsediyorsunuz?

B: Evet.

A: Eğitimin kalitesinin iyi olmadığını mı düşünüyorsunuz?

B: İyi olmadığını değil de eksikleri olduğunu düşünüyorum yani tüm eğitim alanında nasıl eksikliklerimiz varsa özel eğitim alanında da eksikliklerimiz var.

A: Yerleştirme kararı alınırken nelere dikkat edilmektedir?

B: Bir kere bireyin engel grubu dikkate alınıyor. Ee, inceleme sonuçları dikkate alınıyor. Sonra o engel grubuna göre yöneltebileceğimiz nereleri var onları dikkate alıyoruz. Ayrıca yöneltirken de velinin adresine kadar bile dikkate almaya çalışıyoruz.

A: Evet. Peki. Yerleştirme kararı alınırken ailenin görüşü ne ölçüde dikkate alınıyor?

B: Yani ben kendi adıma konuşayım. Yani e durumu açıkladıktan sonra neler yapılabileceği konusunda bilgi veriyorum. Ee ve ailenin de ‘evet’ demesi önemli benim için. Yani çünkü o karara katılıyor olması önemli.

A: Katılmadığı durumlarda ne yapıyorsunuz?

B: Katılmadığı durumlarda neden katılmadığı konusunda tabi onun bir görüşünü almak durumundayız. Yani neden katılmıyordur, diyebilir ki ben gönderemem evime uzak diyebilir. Öyle durumda evine en yakın yeri tespit etmeye çalışıyoruz. E genelde ama yani veli şu nedenle katılmıyorum demiyor zaten. Hani söyledikleri işte servis bulamam, evime uzak ya da işte kardeşi de okula gidiyor gibi şeyler söyleyebiliyor. Onun dışında siz yanlış tanılıyorsunuz bence öyle değil demiyor yani velimiz.

A: Peki. Yerleştirme kararı alınırken özel gereksinimli bireyin görüşü alınıyor mu?

B: Biraz öncede dedim ya yani ee hani zihinselse çok fazla değil.

A: Yönlendirme kararı alınan her özel gereksinimli bireyin yerleştirmesi yapılabilir mi?

B: Hemen hemen hepsi yapılıyor. Yani,

A: Hepsi mi?

B: Ama dediğim gibi hani ee, eksiklerimiz neredeydi? Erken çocukluk biriminde, okul öncesinde daha çok eksikliklerimiz var. Yerleştirme konusunda onun dışındakiler yapılıyor.

A: Yani hepsi yerleştirme kararı alındıktan sonra eğitime başlanıyor mu? Onu soruyorum.

B: Şey, okul anlamında?

A: Hı hı okul anlamında.

B: Yani 10-15 gün içinde ya da ilde karar alınıyor o yöneltiyor zaten yerleştirme yapılıyor hemen başlayabiliyor. Destek eğitim anlamında da zaten, hemen raporun başlangıç tarihinden itibaren eğitim almaya başlıyor.

A: Peki. Aynı yaş grubunda olan fakat farklı zeka bölümüne ait çocuklar için nasıl bir yerleştirme yapılmaktadır? Yani bir sınıf içerisinde aynı yaş grubundalar, fakat zeka bölümleri çok farklı biri ağır, biri hafif bunlar için nasıl bir düzenleme yapıyorsunuz?

B: Ağırlar ayrı şeyde zaten.

A: Ama hani bazen denk gelebiliyorlar çocuklar. Bunu hani düzenlenebilmesi için neler yapıyorsunuz?

B: Şimdi şöyle; ee diyelim ki hafif çıkmışa çocuk zaten ya hafif sınıfına gidecektir ya da ee şeye okulunda hafif olarak kaynaştırmaya alınacaktır. Yani ağır ya da orta düzeyde çıkmışsa, o da ya özel eğitim uygulama merkezine gidecektir,

A: Hı hı,

B: Ya da ağır orta sınıflarına gidecektir. Yani, hafif çıkan bir çocukla, ağır çıkan bir çocuk aynı sınıfta değil.

A: Olabiliyor ama okullarda...

B: Okullarda nasıl oluyor?

A: Şöyle oluyor; mesela bir çocukla ee toplumsal uyumda işte bardak tutma vesaire çalışıyorsunuz, diğer çocukla sandviç hazırlama çalışmanız gerekiyor. İki farklı düzeyde çocuk bir sınıfta olabiliyor.

B: Zekâ bölümleri ee siz dediniz ya biri hafif çıkmıştır biri ağır çıkmıştır.

A: Evet,

B: Onun üzerinden konuşuyorum.

A: Hı hı,

B: Ama işte belli bir skala vardır yani ee 50'ye kadar,

A: Hı hı,

B: Orta düzeydir mesela, 50'den itibaren 69'a kadar hafiftir. Yani sizin dediğinizde bir çocuk 50 çıkmıştır bir çocuk 65 çıkmıştır. Onu mu söylemek istiyorsunuz?

A: Yok ee ben, daha doğrusu o zekâ bölümlerini tam olarak sınırlarını bilemiyorum hani puanı kaç olur, ama hani bir sınıfta; örneğin benim sınıfımda da var işte bir çocukla ee model üzerinden çizgi çalışması yapıyorum biz çocukla okuduğunu anlama yapıyorum. İki farklı çocuk bir sınıfta oluyor.

B: Ama onların ee,

A: Bunların bir araya gelmemesi için,

B: Ağır ya da orta düzeye giriyor olması lazım, ee yani sizin çalıştığınız çocuk orta düzeydedir, diğeri ağır düzeydedir.

A: Yani şunu da soruyorum, yasal olarak bu iki çocuğun bir araya gelmemesi için bir düzenleme var mı elinizde?

B: Şimdi bakın siz hani ağır-ortalara hizmet veren bir eğitim kurumusunuz değil mi?

A: Hı, hı.

B: Yani, ağır-orta 30'la 49 arasındaysa 30 olan bir çocukla, 49 olan bir çocuk farklıdır tabii ki. Performans anlamında farklıdır.

A: Anladım.

B: O nedenle böyle farklı çalışıyorsunuz.

A: Yani sebep bir ee, örneğin ağır grubunun biri ucunda biri altında,

B: Tabii skalanın ee dağılımına göre değişebilir performans.

A: Anladım. Peki, ee, demin cevabını verdiniz ama

B: Aynı zihinsel bölüme ait iki çocukta farklı olabilir performans anlamında. Çünkü performansı etkileyen bir sürü şey var. Yani sadece zekâ bölümü değil.

A: Evet. Demin cevabını verdiniz ama, gene de ben daha ayrıntılı belki eklemek istediğiniz vardır; erken çocukluk döneminde yani 0-3 yaşta özel gereksinimli bireyler için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?

B: Şimdi 0-3 yaş için ee, sadece destek eğitim programı açabiliyoruz.

A: Hı hı,

B: Engel türüne göre. Onun dışında hani erken çocukluk birimleri henüz yok. Yani, ee yeni tasarıda böyle bir şey koymuşlar ama, hani “36 aya kadar aile eğitimi ağırlıklı erken çocukluk birimleri açılır” denmiş. Ama ne zaman açılır bilmiyorum.

A: Hâlihazırda yok mu?

B: Hâlihazırda yok tabii ki. Yani o özel eğitim okullarının bünyesinde ya da anasınıfı olan özel eğitim okullarının bünyesinde açılacak bir şey.

A: Erken çocuklukla ilgili bir düzenleme yok. Peki.

B: Yok. Sadece destek eğitime ihtiyacı olup olmadığı tespit edildikten sonra engel türüne göre...

A: Erken çocukluk eğitiminin yeterli olmadığını düşünüyorsunuz o zaman. Peki. Birden fazla öze sahip özel gereksinimli bireylerin yerleştirilebilmesi için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır?

B: Şimdi birden fazla ee, engel türüne sahip çocuklarda aslında problem. Şu anlamda; ee normalde şöyle bir şeydir; ee baskın olan engel türüne göre yerleştirme yapılır. Örneğin; işitme engelli aynı zamanda zihinsel engeli de var. Eğer çocuğun işitme engeli baskınsa o işitme engellilere yöneltilmelidir. Ee, ama zihinsel engel, hafif düzeyde ise, mesela şu anda işitme engelliler okulunda hafif düzey sınıfı da açılmış.

A: Hı hı,

B: Çift engelliler sınıfı. Ama daha ağır bir düzeydeyse biz oraya yönlendirme yapamıyoruz mesela.

A: O çocuklar ne oluyor peki?

B: O çocuklar şöyle bir şey olması lazım mantiken; ee çünkü birden fazla engeli olan çocuklar için de yönetmelik şöyle der: yani ee özel eğitim okullarının bünyesinde özel eğitim alt sınıfı açılabilir, çift engelliler için.

A: Hı hı,

B: Mesela ağırsa sizin okulunuzda işitme engelliler sınıfı da açılması gerekir.

A: Ama böyle bir şey var mı?

B: Henüz yok.

A: Yok yani bu çocuklar eğitim alamıyorlar. Uygun şartlarda eğitim alamıyorlar.

B: Ya alıyorlar da tabii ki ama yani bir çocuğu okuldan çıkartamazsınız. Yani böyle bir şey söz konusu bile olamaz ama yasal hakkı çünkü. Ama ne derece alıyorlar onu bilemiyorum tabii ki. Yani çocuk bire bir örtüşen bir eğitim aldıklarını düşünmüyorum.

A: Teşekkürler. Ee, son olarak izleme sürecine ait sorular. Bireyin yılda bir kez izlenmesi ile ilgili bireyin devam ettiği kuruma nasıl bir geri dönüt sağlıyorsunuz? Yani bireyin devam ettiği kuruma yılda bir kez izledikten sonra ne yapıyorsunuz?

B: Şimdi devam ettiği kurum derken okuldan mı bahsediyorsunuz

A: Okuldan, okuldan

B: Hı rehabilitasyondan bahsetmiyorsunuz.

A: Yani ikisine de cevap verebilirsiniz. Önce okuldan sonra rehabilitasyondan açıklayabilirsiniz, nasıl oluyor izleme?

B: Ee, şimdi okulda genellikle yönlendirmeyi yaptıktan sonra okuldakilerin BEP hazırlaması gerekiyor tabii ki. Yani bu izlemeyi daha çok BEP biriminin yapması lazım. Biz uzun süreli izleme yapamayız okuldaki çocuğu yani dosya sayımız çok büyük.

A: Doğru, yoğun bir kurumsunuz.

B: Yani tabii ki 17 bin 400 küsurlardayız dosya olarak. Her birini okulda tek tek izlememiz mümkün değil. Sadece özel eğitim sınıflarına mesela geziler yapılır.

A: Hı hı,

B: Yıl içinde de okul rehberlik bölümü olarak biz okullara gider, rehberlik servisiyle okul müdürüyle görüşürüz. O şekilde ee, yani yılda bir kez yapılabilecek bir şey bu.

A: Hı hı. Zaten yasada da yılda bir kez yapılır diyor.

B: Ama uzun süre bir izleme yapamıyoruz hani rehabilitasyona gidiyorsa destek eğitim programı da açılmışsa o çocuk için, en azından rapor yenilemeye geldiklerinde ee performansı bir daha alındığı için böyle bir izleme yapılabilir. Ama okullarda bire bir gidip de her çocuk için ee şunu yapmış bunu yapmış onu izleyemiyoruz yani.

A: Peki. Hımm, sürece dair belirtmek istediğiniz başka bir görüşünüz var mı?

B: Yönlendirme sürecine dair mi?

A: Genel olarak sürece dair. Ya da ben size şöyle sorayım: ee çocuğun fark edilmesinden yerleştirilmesine kadar ee, okul ya da Ram dışında başka kurumlarla yaşadığınız problemler, aksaklıklar, sorunlar var mı?

B: Yani o anlamda çok bir sorun yaşamadım ben aklıma gelen bir sorun yok.

A: Hı hı.

B: Ama yönlendirme sürecinde hani bilirsiniz yönlendirme nasıl yapılır? Okulsa, okul çocuğuysa, okuldan eğitsel değerlendirme isteği formuyla yönlendirme yapılabilir. E bazen, yani nasıl deyim (duraksıyor)

A: Söyleyin

B: (Gülüşmeler) Belki bize gelmemesi gereken çocuklar bile yönlendirilebiliyor.

A: Hım.

B: Yani okul içinde halledilmesi gereken şeyler bile yönlendirilebiliyor.

A: Yani zeka geriliği ya da özel gereksinimi olmayan çocuklar mı size geliyor?

B: Ha bazen öyle olabiliyor.

A: Hım. Bu anlamda o zaman okulla sorun yaşıyorsunuz.

B: Çok büyük sorunlar yaşamıyoruz. E, sonuçta bir şekilde anlaşıyoruz ama bazen böyle şeyler de olabiliyor. E onun dışında, yani bu sorundur diyebileceğim şeyler yok bence. Bana göre.

A: Peki başka belirtmek istediğiniz bir şey var mı?

B: Teşekkür ederim.

A: Ben teşekkür ederim.

EK- 4: Özgeçmiş

Merve ÇİÇEK

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

EĞİTİM

Y. Lisans	2015	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı
Lisans	2010	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği Bilim Dalı
Lise	2006	Bolu, Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

İŞ

2010-	Milli Eğitim Bakanlığı, Zihinsel Engelliler Öğretmeni
--------------	---

DERNEK/ KURULUŞ ÜYELİKLERİ

2013	Özel Eğitimciler Derneği
-------------	--------------------------